

PETROVÁ CZ ISTVÁN
SZOMBATRA PÉNTEK

Szkennelte, javította: Véghné Pocsai Rozália; 1999.
Tördelte: Dr. Kiss István; 2001.

Szeptember harmadika van, vasárnap.

De ez csak félig biztos. Mert lehet, hogy szeptember másodika, s akkor szombat, vagy szeptember elseje és péntek. Ha

mégis szeptember harmadika lenne, a vasárnap valószínű.

Nem nehéz kiszámítani. Augusztus huszonnegyedikén csütörtök volt. Radnai másnap tartja a névnapját. Lajos.

Ezért huszonnegyedikén reggel Dini pékától két nap rendkívüli szabadságot kapott. Vele együtt ment el a tanyáról Börcsök is. Kerékpáron.

Radnai még aznap visszajött. Börcsök azóta sem.

Hogy ennek hány napja, senki nem tudja. Széles azt állítja, nyolc, Radnai meg én kilencet mondunk, Beleznai esküszik, hogy tíz. Dini péká is így következtet, ezért hirdette ki ma reggel napiparancsban a szeptember harmadikát és a vasárnapot.

De nem csoda, hogy ilyen különbözőképpen emlékezünk. Annyi minden történt ez alatt a tíz nap alatt, s egyikünk sem ért rá naptárt nézegetni.

Kezdődött azzal, hogy Radnai csütörtök este beállított. Éppen ágyaztunk. Délelőtt friss szalmát hoztunk a szérúról, hosszú szálú idei búzaszalmát, a régit kidobtuk, a két szobát újramázoltuk. Megvártuk, míg a mázolás felszárad, beállítottuk a deszkákat, amik az ágy végét helyettesítik, s leszórtuk a szalmát. Megebédeltünk, lementünk a Fekete-Körösre fürödni. Előbb mi Beleznaival, aztán Dini péká Szélessel.

Fürdés után szunyókáltunk kicsit a hűvösben, Dini péká még az örködést is elengedte.

Alig ébredtünk fel, s kezdtünk az ágyazáshoz, egyszer csak jön Radnai. Jelentkezik, s beáll közénk, igazítja a vackát.

Nem tudtuk elképzelni, mi ütött belé, hogy így megrovidította a szabadságát. Ilyesmi nem fordult elő az első időkben sem, pedig akkor még minden leszolgált három nap után járt két szabadnap. Később már csak egy, majd amikor az őrök hét főre fogyott, megszűnt a szabadság. De Dini péká ezután is hazaengedett mindenkit egy héten legalább egyszer.

Radnai kevés beszédű, magányos fiú, barátságot is csak Börcsökkel tartott. Nem kérdeztük, miért kurtította meg a szabadságát, gondoltuk, ha el akarja mondani, elmondja, ha nem, hiába faggatjuk. Nyolc óra után a többiek lefeküdtek, én kiálltam a tanya elé örnek. Engem eddig estére vagy kora reggelre osztottak be őrségbe, éjszakára tíztől négyig a harmadikosokat, negyedikeseket. Nagyon figyeltem, mert tudtam, hogy Börcsök, ha megjelen, próbára tesz, elég éber vagyok-e. Mindig lopva jött,

vagy az árokban, vagy a kukoricásban, s ha tanyaközelbe ért, görönggyel az ellenkező oldalra dobott át, ott zörgött. Egyszer Beleznai sikerült így félrevezetni: Beleznai a zörgésre kilépett a tornácról, ahol az ügyeletesasztal állt, s Börcsök ezalatt beosont a tanyába.

Beleznai ezért két nap szigorított fogságot kapott, amit a padláson töltött, kenyéren és vízen.

Aznap este hiába vártam Börcsöket, tíz óráig nem mutatkozott. Tízről éjfélre Dini péká virrasztott. Mióta hatan maradtunk, Dini péká is vállalt éjszakai őrseget. Öt éjfélkor Széles váltotta, Szélest kettőkor Beleznai, s Beleznai után megint én következtem. Radnait hagytuk aludni, hiszen a parancs szerint Radnai szabadságon volt.

Börcsöket pénteken is hiába vártuk. Péntek este már nagyon nyugtalanok voltunk. Számoltunk azzal, hogy Börcsök beárult bennünket, s a nyakunkra hozza a németeket vagy a csendőröket. Ezt szervezi, ezért nem jött vissza. S ezért küldte ki a tanyára, szabadsága letelte előtt Radnait. Hogy kémkedjen.

Bár Radnai úgy járt köztünk azokban a napokban, mintha álmokóros volna. De vajonnem alakoskodik csak, s közben minden mozdulatunkat figyeli?

Ha így áll a dolog, értesíteni kellene az idegeneket a szomszéd tanyában. De ki tud bizonyosat? Hátha Börcsök beteg, s azért maradt otthon? Vagy megelégelte a dicsőséget? Egy szavába kerül, s az apja felmenti.

Akkor pedig kár lenne fölösleges rémületet kelteni. Mi mindenesetre felkészültünk a legrosszabbakra. Dini péká megerősítette az éjszakai őrseget. Állandóan ketten vigyáztunk. Néha hárman. Egyikünk Radnait tartotta szemmel. Ha őrsegeben volt - Dini péká Szélessel osztotta egy párba -, akkor a készültségből leste valaki a konyhaablakon át. Ha pihent, az egyik ór őt figyelte.

Ám semmi különös nem történt.

Múltak a napok, mi egyre fáradtabbak s ingerültebbek lettünk. Azután, tegnapelőtt Dini péká beküldte a városba, felderítésre Szélest.

Széles még hajnalban hagyta el a tanyát. Radnai mélyen aludt. Mi mégis tettünk vele egy próbát: Beleznai szalmaszállal megpiszkálta az orrát, mire Lajos nagyot csapott a kezével, morgott is hozzá valamit, megfordult, s szuszogott tovább.

Szélest én kísértem el a Fehér-Körösre. Ott levetkőzött, s ruháját feje fölé tartva átgázolt a melléig érő vízen.

Ahogy kiért a partra, felöltözött, pár szál összefogott fűzfavesszővel eltüntette a nyomokat. Ezt tettem én is az innenső oldalon.

S átkúszott a töltésen.

Azt ígértem Szélesnek, ugyanott várom sötétedés után.
Ovatosan közelítettem meg a helyet, s befeküdtem a leg-
öregebb fűzfabokor alá. Engem eltakart a lomb, de a
túlsó partot jól láttam.

Szúnyogok raja dongott fölöttem, a vízen vadkácsa
csapdosott, béka brekegett. Minden neszre füleltem.
Végtelennek tűnő várakozás után hirtelen megcsobbant
előttem a víz. S a part tövében a homályból kivált egy hajlékony alak.
Széles volt.

Széles, nevével ellentétben, olyan sovány, mint a kóró.
És fél fejjel alacsonyabb nálam, noha majdnem három év-
vel idősebb. Hat elemi után iratkozott át a gimnáziumba.
Ügyes, fürge, és tökéletesen utánozza az állatok hangját.
Az utolsó békabrekegés az imént tőle származott, ez volt
a megbeszélte jel, de Széles olyan mesterien csinálta, hogy
képtelen voltam megkülönböztetni az igazítól.

Nem kérdezősködtem, ő sem mondott semmit. Csak
később, a tanya előtt, ahol Radnai kivételével mind együtt
ültünk a háromkijáratú bunker biztonságában.

Széles elsőnek egy négybe hajtott, keményebb tapintású
papírlapot bontott ki sapkája béléséből, s átadta Dimipékának.

- Az alpolgármestertől kaptad. Az áll benne, hogy mint
megbízott városparancsnok feloszlatja a tűzörséget, az
örsöket felszólítja, szereljének le s vonuljanak be. Ez meg
idézés - kotorászott tovább a sapkabélésben, ahonnan
nagy ügyel-bajjal újabb két noteszlap nagyságú írást hú-
zott elő. - Jelentkezzünk erődítést ásni, háromnap hideg
élelemmel, útra készen. Az egyik a tied, a másik az enyém.

Széles forgatta a lapokat, de a sötétben sehogyan sem
tudta eldönteni, melyik lehet Dini pékáé, melyik az övé,
így mindkettőt Dini felé nyújtotta, válasszon ő.

- Erődítést ásni? - Dénes értetlenül nézett Szélesre.

- A románok kiugrottak a háborúból - magyarázta
Jóska. - Szembefordultak a németekkel, és átengedik az
oroszoikat. A németek most megerősítik a határt.

A határ talán hat kilométerre húzódik a város alatt.

- Mi is kaptunk idézést? - szólalt meg bátortalanul
Beleznai, s felém pislogott.

- Ti nem - intézte el röviden Széles.

Sokáig hallgattunk. Dini elgondolkozva, komoran maga
elé bámulva, Széles fáradtan, Beleznai nyugtalanul izegve-
mozogva, én moccanatlanul, a bunker falához lapulva.

- Ezért maradt el Börcsök. - Beleznai nem bírta ki, hogy ne beszéljen.

- Miért? - emelte rá szemébe lógó hajától árnyékolt
arcát Széles.

- Mert őt is beidézték.
- Ne félj, nem várta meg! Az apja idejekorán észbe kapott, s elpucoltak.
Széles így mondta: elpucoltak. S fintort vágott hozzá.
Beleznai nem értette.
- Elköltöztek? Hova?
- Biztonságosabb helyre. Azt mondják, a Dunántúlra.
S onnan mennek tovább, Németországba.
- Te, a Radnai apja?
- Már két hete eltűnt a városból.
- A fiát itt hagyta?
- Itt.
- Kémnek?
- Lehet.
- És ha csak megfélekezett róla? - vettem közbe.
Mindjárt meg is bántam. Beleznainál készen volt a gunyoros válasz:
- Csak úgy megfélekezett. . . A fiáról. . .
- Az olyantól kitelik - vett védelmébe Széles.
Radnai apja nyomozó. Sok embert elvitetett, megkínóztatott, mióta a németek bejöttek.
Nem folytattuk a vitát. Dini pékát lestük, neki mi a véleménye. Azután, hogy Dénes mégsem szólalt meg, gondolatunk másfelé kalandozott. S Beleznai néhány perc hallgatás után az én aggályaimat is kimondta:
- Most mihez kezdünk?
- Ti hazamehettek - vont a vállát Széles.
- Mit gondolsz?! - ugrott fel sértődötten Beleznai.
Akkor veletek mi lesz? Meg azokkal?
S a szomszéd tanyára mutatott.
- Bennünket többet nem láthatnak a városban - nyomta meg az utolsó szót Széles. - Az idézésünk huszonhetedikére szólt, és ma . . .
Nem tudta megmondani, hányadika van. Egész nap Börcsökék meg Radnai apja után szimatolt, sötétedéskor felkereste Dini péká szüleit, Beleznaiét, beugrott anyához is, csak egy percre a hírrel, hogy jól vagyunk, semmi bajunk.
Azt már elfelejtette megkérdezni, hányadika van.
Ami abban a pillanatban teljesen mindegy volt. Megértettük, hogy Dini péká és Széles többé nem mehet haza.
Mert bármikor elfoghatják őket Mint szökevényeket.
Hiszen szökevényeknek számítanak. Nem jelentek meg az idézésre. Nem is jelenhettek meg, mert késve kapták.
De ki hinné ezt el nekik?
Szökevények. Beleznaival, hacsak nem szerelünk le azonnal, szintén megszegjük a parancsot. És mi nem szerelhetünk le. Mit mondanánk, ha megkérdeznék, hol van Dini péká, Széles? Őket nem hagyhatjuk cserben, szükségük lehet ránk.

A szomszéd tanyában rejtőzőknek szintén.
Akikről jóformán semmit nem tudunk. Oroszok? Partizánok? Zsidók? Hányan vannak? Ki elől bujkálnak? Egyiküket Széles ismeri. S talán Dénes is. Azt, aki az elköltözött szomszéd, Gedó úr tanyásának mondja magát.

Az-e igazából?

Nem valószínű. Ő is, ők is ugyanolyan törvényen kívüliek, mint mi. Dini péká, Széles Jóska, Beleznai, én. És Radnai? Ő sem teljesítette a leszerelési parancsot.

Mit csináljunk Radnaival?

Most már értettük mély hallgatásának okát. Itt hagyta az apja. Itt felejtette. Mint egy tárgyat. Vagy állatot. Kergessük el? Hova mehet? Apja barátaihoz. De akkor biztosan felad bennünket.

Fogjuk le? Kötözzük meg, tömjük be a száját? Ássunk neki egy pincét, csukjuk oda, a bunkerba vagy a padlásra, a tyúkólba? Vigyázni kell rá. És gondozni.

Egyikünk mindig vele foglalkozhat. Ugyis kevesen vagyunk ! Próbáljuk meg, fogadjuk bizalmunkba? Fedjük fel előtte a titkainkat?

Ha ugyan még nem ismeri őket. . .

Akár ismeri, akár nem, ez az egyetlen lehetőség. El nem veszejthetjük. Elvégre csak közénk tartozik. S most már talán hozzánk is. A neve napján szabadságot kapott.

S mert nem találta otthon az apját, ide jött vissza.

Mehetett volna máshová? Biztosan. Az apja barátaihoz. De nem őket választotta.

Mindenesetre beszélni kell vele.

Széles vállalta, hogy szót ért Radnaival. Mit mondott neki, megfenyegette, vagy csak a józan eszére hivatkozott, nem tudni.

Annyi bizonyos, hogy Lajos már tegnap valamivel gondatlanabbul forgolódott körülöttünk.

Fárasztó nap volt a tegnapi! Hat órakor, ébresztő után hozzáláttunk az akadályok és a futóárkok átépítéséhez.

Még a nyáron, a szolgálat kezdetén több soros szögesdrótot húztunk ki százötven méterre a tanyától a Körösök felőli oldalon.

Azt gondoltuk, ha partizánok támadnak meg bennünket, csakis arról támadhatnak. Két bunkert építettünk, s futóárkokat meg összekötő árkokat ástunk, szintén a tanya előtt.

Később Széles, Beleznai és én feltűnés nélkül a szomszéd tanyát is bekapcsoltuk az árokrendszerbe.

Börcsök eltűnése után az árkokat rőzsével, szárral, szalmával fedtük, álcáztuk.

Most a város felől ástunk két méternél mélyebb kuttakat, csapdákat, cikcakkban futó árkokat, s letakartuk őket. Az utat feltúrtuk, a kanyarban a fahidat lebontottuk úgy, hogy se autóval, se kerékpárral, se más járművel tovább az úton ne jöhessen senki. Alig tíz-tizenöt centire

a talajtól mindenféle botlódrótos akadályokat, hurkokat raktunk le, s ezeket összekötöttük a tanyaudvaron a köcsögfán lógó öblös hangú tehénkolomppal.

Késő este volt, amire a nehéz munkával úgy-ahogy elkészültünk. Következett az éjszakai őrség.

Radnait mellém osztották be, nyolc órától tizenegyig. Tizenegykor Dini pékát ébresztettük, ő éjfél után kettőkor Szélest, akit reggel ötkor Beleznai váltott.

S ma először hat óra helyett hétkor volt ébresztő. Takarodó is korábban lesz, este hétkor. Mindennap hamarabb sötétedik, s Dini péká a mai napiparancsban megtiltotta, hogy sötétedéstől virradatig bárki világot gyújtson.

Csak elárulnánk magunkat a fénnel.

A mai napiparancsral más is megváltozott.

Először: mindnyájan előléptünk. Széles negyedikes lett, Radnai és Beleznai harmadikos, én másodikos. Szélesnek, Beleznainak és nekem szabályszerűen járt az előléptetés; szeptember harmadika van, legalábbis a mi naptárunk szerint, ha nem lenne háború, tegnapelőtt elkezdődött volna az új tanév, és mi eggyel magasabb osztályba járnánk. Radnainak ez amolyan előlegezett bizalom. Radnait a másodikban két tárgyból pótvizsgára buktatták, s ha most tényleg pótvizsgázni kellene, aligha lenne harmadikos.

vajon lesz-e még valaha pótvizsga? És ha lesz, ki emlékszik majd Radnai év végi osztályzataira?

Azt beszélnek, a németek nemcsak a könyvtárból, de a tanáriból is kidobálták minden könyvet, iratot, s a kazánházban elégették. Éppen a másodikosok osztálynaplójának kegyelmeztek volna meg?

Az előléptetések után Dini péká a tisztségeket is újra elosztotta. Börösök helyett Széles lett a helypéká, Beleznai a szakács, Radnai a szállásos, s én az őrsi krónikás.

Elődöm, Árvai negyedikes megbízásával együtt szép, nagyalakú spirális füzetet kapott, hogy abba jegyezze a fontosabb dolgokat. Árvait július legvégén felmentették, és amikor át kellett volna adni a füzetet, sehol nem lelte. Én már csak szürke lapokra írok, vastag, durva lapokra, még Börösök hozta őket, valamikor júniusban. Gyakorlatokon a gyújtólapokat helyettesítették, amiket az elképzelt ellenség szórt a repülőgépről a búzába. Valójában Börösök szórt ki őket kora hajnalban, azután riadóztatta az őröt, felfejlődünk csatárláncba, s szeges végű botjainkkal begyújtottuk a lapokat. . .

Dini péká a lelkekre kötötte, örökítsek meg minden fontos eseményt. És én igyekszem minél többről a legrészletesebben beszámolni. Nemcsak olyasmiről, ami ezután

történik majd velünk, de ha lesz rá időm, az elmúlt két és fél hónapról is. A teleírt lapokat egy befőttesüvegbe teszem, azt lefordítva a kút mellett az öreg fűzfa odvába. Az odúban valamikor darazsak tanyáztak, de mi kifüstöltük őket, és sárral betapasztottuk a nyílást. Csak akkora rés maradt, amin én a befőttesüveget bedughatom.

Ha valami történne velünk. . . Beleznai azt hajtogatja, mi sem kerülhetjük el a sorsunkat. Én tudom, mire gondol. . . Ha bármi is történne, maradjon rólunk hír.

Egyszer biztosan keresnek bennünket. Valaki az erődítésképzésnél számon tartja a bevonulókat, észreveszi, hogy Soltész Dénes és Széles József hiányoznak. Elkezdenek kutatni utánuk.

S a nyomok ide vezetnek.

De az is lehet, hogy szerencsénk lesz. Megússzuk. Ma Széles volt az ügyeletes. Az ebéd krumplileves szalonnabőrrel, a vacsora sült kukorica.

2.

Szeptember negyedike, hétfő.

Reggel tisztálkodás és szobarend után sorba állítottam az udvaron az őrsöt, s amikor Dini péká kilépett a konyhajajton, elébe mentem és jelentkeztem:

- Őrsparancsnok úrnak Varga András ügyeletes jelentem, az őrs eligazításra felsorakozott. A létszám őrsparancsnok úrral együtt öt fő. Gyengélkedő nincs. Eltávolzáson, szabadságon senki. Az éjszaka folyamán különösebb esemény nem történt.

Betanultam a szöveget, hajnalban másfél órán át gyakoroltam, félhangosan ismételve. Ez volt első ügyeletesi jelentésem. Eddig mint legfiatalabbat soha nem osztottak be szolgálatra.

Dini péká végighallgatott, alig észrevehetően elmosolyodott, s csak annyit mondott:

- Jól van, Andris. Oszolj ! Többé nem tartunk eligazítást!

- Értettem. Oszolj! Többé nem tartunk eligazítást! - ismételtem, és sarkosan megfordultam. De osztogatnom már nem kellett. Addigra Széles is, Beleznai is kilépett a sorból.

Kicsit bántam, hogy éppen ma csorbítja meg a szolgálat jogkörét Dini péká, amikor végre én következtem ügyeletesnek, de azután hamar megvigasztalódtam. Szavai sokáig a fülemben csengtek: "Jól van, Andris!" Azt mondta, Andris! Pedig azt kellett volna mondania: "Jól van, Varga másodikos !"

Ha éppen meg akar dicsérni.

Az Andris jobban esett. Beleznaival, Szélessel, néha másokkal is szólítottuk mi egymást keresztnéven, de a szabályos megszólítás ez volt: Soltész őrsparancsnok úr! Börcsök helyettes őrsparancsnok úr! Árvai negyedikes! Beleznai harmadikos! És Varga elsős! Eddig.

A parancsnokozást, urazást, elsősözést még Börcsök vezette be. Amikor kijöttünk ide a tanyára tizenketten, alig ismertük egymást. Első napokban névsorolvasáskor ugyancsak nyújtogattuk a nyakunkat, hogy megtudjuk, melyik névhez ki tartozik. Én az őrsparancsnokra, Soltész Dénesre emlékeztem a gimnáziumból; Börcsököt, Illést akkor láttam először.

A legnagyobb gondunk az volt, kinek hogy köszönjünk. A gimnáziumban a nagyfiúkat, a felsősöket magáztuk, de közöttünk csak ketten voltak felsősök, Soltész és Kelemen. Árvai májusban végezte a negyediket, Török szintén, Börcsök is, de ő nem a gimnáziumban, hanem a polgári iskolában, s ősszel akart különbözeti vizsgát tenni. Soltészt nem magáztuk. Kelement már igen. Akivel nem tudtunk mihez kezdeni, ahhoz inkább nem szóltunk.

Börcsököt nem lehetett kikerülni. Őt még a városban, a naay eligazításon őrsparancsnok-helyettesnek nevezték ki. Bármit akartunk csinálni, hozzá kellett fordulni, tőle kérni engedélyt. S neki tartoztunk jelenteni.

Emlékszem, éppen a szalmát hordtuk az ágyazáshoz, amikor Széles valamit kérdezett tőle. Minden különösebb megszólítás nélkül. Börcsök először úgy tett, mintha nem hozzá beszélne. Széles megismételte a kérdést azzal hogy: "Hé! A füleden ülsz talán?" Börcsököt elöntötte a pulykaméreg. Ordítózni kezdett velünk.

Szerencsére ő sem ismert még névről bennünket. Széles elillant, de Börcsök nem érte be ennyivel. Riadóztatta az őrsöt.
- Repülő balról ! - üvöltötte.

A polgári iskolások, a nagyfiúk, akik márjártak leventefoglalkozásra, elterültek a földön, s kúsztak, biztos fedezéket keresve. Mi álltunk s bámultunk. Árvai még kuncogott is. Akkor Börcsök mérge a gimnazisták ellen fordult. Ebből parázs veszekedés lett, aminek csak Dini péká tudott véget vetni. Azzal, hogy megígérte, este tábortüzet rakunk, körülüljük, és mindent megbeszélünk.

Börcsök tiltakozott. - Nem beszélünk meg semmit - hajtogatta. - Leventék vagyunk, nincs egyezkedés. Azt tesszük, amit parancsolnak. Mármost ő. Meg Soltész péká.

De mi, gimnazisták, nem jártunk leventére. Nem voltunk leventék. Nekünk ne parancsolgasson senki - hangoskodtunk.

Ezt persze nem gondolhattuk komolyan. A tűzország, tudtuk, van olyan fontos szolgálat, mint bármi más. Három délelőtt magyarázták a tudnivalókat, három délután gyakoroltuk a leventelőtéren a tennivalókat.

Annyit elértünk, hogy a megszólításunk ne levente legyen, ne is testvér, ahogy Illés javasolta, hanem a teljes

név, esetleg a vezetéknev, és a név utár: az osztály, amit végeztünk.

A parancsnokok, a rangidősek, a szolgálat urazása kötelező lett. Az ügyeletest mindig így kellett szólítani. Ügyeletes úr! És Börcsököt őrsparancsnok-helyettes úrnak.

A beosztást és a rangot írásban is jelöltük. De írásban már lehetett rövidíteni. Soltész Dénes ő.pk. Vagy egybeírva őpéká. Még egyszerűbben: péká.

Böresök rangjának a rövidítése ez volt: ő.pk.h. Vagy csak hápéká. Ebből azután jó vicceket csináltunk. A hápékából hamar hájpéká lett meg helypéká, azaz helyettespéká, később hülypéká . .

magunk között Börcsököt már csak így emlegettük: a hülypéká .

Az urazást, szólongatást könnyen megszoktuk. A többi kényelmetlenséget sokkal nehezebben.

Pedig kényelmetlenség volt az egész napunk. Reggel hatkor ébresztő, reggeli torna, tisztálkodás, szobarend.

Kihallgatás. Délelőtti foglalkozás. Délutáni foglalkozás.

Járőrözés, őrség. Tisztelgés díszlépésben. És jelentkezés. Napjában százszor.

Ügyeletes úr, Varga elsős jelentkezem!

Ügyeletes úr, Varga elsős kérdezni szeretnék!

Szakács úr, Varga elsős jelentem, krumplihámozásra parancsra megjelentem.

Mert nemcsak a parancsnokokat s a mindenkori ügyeletest kellett magázni és urazni, hanem rang szerint a különböző tisztségek viselőit is. És tisztség majdnem mindenkinek jutott.

A parancsnok, parancsnokhelyettes és ügyeletes után rangban a szálláscsináló következett. Az ő tiszte volt a tanya rendben tartása, ő jelölte ki a fekhelyeket, rendezette be a hajdani konyhát fegyverszobának, a kamrát konyhának, ő separtette az udvart: Az első szálláscsináló a nyurga, szemüveges ötödikes, Kelemen Péter lett.

Majd ilyen fontos méltóságnak számított a járőrparancsnok. Ő, a szeplős, vásott, hibás beszédű harmadikos polgári iskolás, Illés Gábor, Börcsök kebelbarátja szervezte meg és vezette a járőrözést, vezényelte az őrséget.

A járőrparancsnokot rangban az őrsi krónikás követte, elődöm, Árvai negyedikes.

Öt a géhás, azaz a gazdasági hivatal vezetője, Török negyedikes.

A kisebb méltóságok közé tartozott a fegyverraktáros, Nagy Béla harmadikos. Ő vigyázott a fapuskákra, a szeges botokra. Azután Széles harmadikos, a szakács, és az egészségügyis, Kindli negyedikes, egy finomkodó, választékos modorú patikusgyerek, aki az első hét végén szabadságra ment, s többé vissza sem jött, mert addigra az apja elintézte a felmentését.

Hármunknak nem volt rangunk, Beleznai másodikosnak, Radnai másodikosnak és nekem. Mi a ranglista végén szerencsétlenkedtünk. A legeslegvégén én, akinek min-

denki parancsolt, még Beleznai és Radnai is, de aki senkinek...
Ahogy az urazást és a magázást, a tisztségeket, rangokat is Börcsök találta ki.

Börcsök hirtelen haragú, nyughatatlan természetű, örökösen tevékenykedő, ritkás szőke hajú, fehér bőrű fiú volt.

Az apja apámmal együtt dolgozott valamikor a városházán, az enyém a jegyhivatalban, az övé a begyűjtési hivatalban. Nyílt titokként terjedt a városban, hogy Börcsök úr dézsmálja a baromfit, lisztet, zsírt, amit a parasztoktól elrekviráltak. Végül is rajtakapták. Bíróság elé akarták állítani, de ő önként jelentkezett a frontra, ahonnan fél éve mint vitéz Börcsök János jött vissza, lábát húzva, kacska kézzel.

Azonnal kinevezték légoltalmi parancsnoknak. Júniusban ő szervezte meg a tűzörséget.

Börcsököt apja nem egészen tiszta múltja miatt többen kerülték. Nemcsak Kelemen nem állt vele szóba, aki ötödikes létére kénytelen volt engedelmeskedni a negyedikes Börcsöknek, de Árvai, Kindli is levegőnek nézte. Látszólag Börcsököt mindez nem zavarta. Egyformán hűvösen kezelt bennünket. Egészen addig, amíg valamiért be nem gorombult. Akkor ordított, szitkozódott.

- Kiköttetek, gazember! - támadt egyszer Szélesre, mert Jóska elsózta az ebédet. S talán meg is tette volna, de Dini péká nem engedte.

Dini péká csak nagy ritkán intézkedett. A tényleges parancsnok Börcsök volt.

Soltész Dinit majdnem mindnyájan szerettük. Dénes nagy darab, esetlen mozgású, rendes fiú. Nem beképzelt. Pedig ha valakinek, neki lenne mire felvágni. Az apja főorvos. Az édesanyja lengyel asszony. És Dénes kitűnő tanuló, az iskola legjobbja. Egy hibája van csak: nagyot hall. Ez a testi fogyatékoság mentette meg az önkénteségtől. Mert amikor vége volt az iskolának, a városból minden gimnazistát behívtak önkéntesnek, aki betöltötte a tizenhat évet.

Soltész Dinit alkalmatlannak találták.

Börcsökék ezért ferde szemmel néztek rá. hallottam, amikor Radnai azt mondta Illésnek: Soltész szimulál.

Máskor meg úgy emlegették: a fogyatékos.

Olyan rossz volt, mintha engem csúfolnának Vagy gyanúsítanak. Én tudtam, hogy Dini péká nem csaló. Dini egyenes természetű és barátságos.

Egyik délután fürödni voltunk. A fürdés másnapoként kötelező. Nem kell messzire gyalognunk, a Fekete-Körös jó kilométerre van, a Fehér-Körös se több kettőnél. A földék végében, egészen közel hozzánk, kanális folydogál.

Csak oda, a kanálisra mentünk le. Tornanadrágban. Széles elkezdett fröcskölni. Mi Beleznaival visszafröcs-

költünk. Közben összecsaptuk Dini pékát. Azt hittük, megharagszik. Helyette ő is lefröcskölt bennünket. Akkor Börcsök rászólt, hogy ezt nem teheti. A parancsnok nem játszhat a beosztottjaival.

Dini kinevette.

Börcsök rajtunk állt bosszút. A következő foglalkozáson valamit rosszul csináltunk, s büntetésből tízszer meg kellett kerülnünk a tanyát, békaügetésben.

Börcsök sokféle foglalkozást talált ki gyötrésünkre. Volt valaki, fegyver nélkül, de sokszor fapuskával. A fapuskát ő szerezte az apjától. Tartott testnevelési órát, hetenként háromszor. Bakancsban, felöltözve futottunk, kúsztunk, másztunk fára, kötélre, gyakorló kézigránátot dobtunk, tanultuk a szuronyrohamot. Próbálgattuk a harci alakzatot támadásban, védelemben, a csatárláncot, a csatárvonalat. Meneteltünk. Célra tartottunk.

A helypéká még a honvédelmi ismereteket is bevezette.

Ez volt az egyetlen foglalkozás, amelyen ültünk. A tanteremben. A tanterem a szabad ég alatt volt, az öreg fűzfa mellett. Négyezer négy lépésnyi terület, ahonnan felszedtük a gyeptéglát, s körbe raktuk vele a mélyedés peremét.

Erre a megemelt peremre ültünk.

Börcsök kérdéseket tett fel, és mi válaszoltunk.

- Mi a legszentebb kötelességünk?

- A haza védelme !

- Ki akarja elvenni a hazát?

- Az ellenség.

- Ki az ellenségünk?

- Aki el akarja venni a hazát.

- Ugy van. Az oroszok. Ők akarják elrabolni tőlünk ezeréves országunkat.

- A németek már elfoglalták - szólt közbe kérdezetlenül Széles.

- A németek segítenek megvédeni az orosz ellen.

- Ha a németek nem volnának itt, mi sem harcolnánk az oroszok ellen. Nem lenne háború.

- A németek fegyverbarátaink. Ezt te nem érted.

Széles tényleg nem értette.

- Radnai, magyarázd el neki - intett a másodikosnak Börcsök.

De Radnai megjátszotta a süketet. Ha Lajos megmácsolja magát, harapófogóval sem lehet szóra bírni. Radnai akkor konokságból hallgatott-e, vagy nem tudott mit válaszolni, titok maradt.

A helypéká mindenesetre jól letolta.

- Majd Illés harmadikos elmagyarázza.

Illés éppen őrségben volt.

- Varga elsős! - fordult hozzám a helypéká. Felugro-

tam. - Felváltja Illés harmadikost!

Azóta, ha honvédelmi ismeretek következtek, mentem őrségbe.

A nappali őrséget szerettem. Az őrs csak az őrsparancsnoknak, a helyettes őrsparancsnoknak, az ügyeletesnek és a járőrparancsnoknak van alárendelve. A szabályzat szerint. Valójában mindenki fölött áll. Még pontosabban: ül.

A tanya előtti jegenye legtetején.

S onnan senki le nem parancsolhatja. Csak ha már mellette van a váltótársa.

Szeretek a jegenye tetején ülni. Leginkább azért, mert innen messzire látni. Jóllehet ezen a határrészen nincs sok érdekes. Jobbra, párhuzamosan a tanyával, vagy másfél kilométerre húzódik a kövesút, balra, szintén párhuzamosan a tanyával, a Fehér-Körös. Elöttem féljobbról a Fekete-Körös gátja, félbalra találkozik össze a két Körös. Mögöttem kukoricaföld, napraforgóföld, répaföld. A földek végében langyos vizű kanális.

S a kanálison túl megint kukoricaföldek, napraforgótáblák, répaföldek.

A kövesutat a jegenyéről nem látni be végig, csak egy kis szakaszt, azt a részt, ahová a mi dülönk betorkollik. Az utat kétoldalt terebélyes eperfák szegélyezik, a fasor elfedi a kilátást. A Fekete-Körös gátjából is csupán itt-ott villan elő egy-egy folt. A Fehér-Körösét végig szemmel tudjuk tartani. A kanális partját s a dülőutat szintén.

Nappal csak a kukoricáson keresztül lehetne a tanyát viszonylag rejtve megközelíteni. Ám úgy ismerjük már a kukoricást, hogy nem ember, de egy nyúl vagy fácán sem mozdulhat meg benne anélkül, hogy észre ne vennénk.

Ha idegen tűnt fel a láthatáron, az őrs lekiabált az ügyeletesnek, aki a tornácon a kisasztalnál ült, s az ügyeletes döntötte el, az egész őrsöt riasztja-e vagy csak a készséget, kihívja az őrsparancsnokot, vagy maga megy az idegen elé.

Mióta itt vagyunk, összesen talán hatszor került sor ilyesmire. Négyszer kaptunk ellenőrzést, egyszer az Ármentesítő Társulat szekere porzott el előttünk, rózsével megrakodva, s nem olyan régen a kövesúton túlról egy gazda kereste errefelé tekergő csikóját.

A dülőút mentén a miénken kívül még két tanya van. Az egyik fölöttünk, inkább a kövesúthoz közelebb, mint hozzánk. Nádtetős, kerítés nélküli vályogház. A másik közvetlenül a szomszédunkban, túl rajtunk talán ötven lépéssel. Pincére emelt komoly téglapítmény, gazdasági udvarral. A lakók júliusban mindkét tanyáról beköltöztek a városba. A mi tanyánk már június elején üresen

állt, azért kaptuk éppen ezt szálláshelyül.

A kanális másik oldalán sorakozó házakhoz az ellenkező irányból, a Fehér-Köröstől vezet út. Az ottani emberek ritkán járnak felénk.

Aratás idején volt csak nagyobb mozgás a területünkön. Börcsök amellet kardoskodott, hogy kötelességünk mindenkit igazoltatni, aki a Szanazugban megfordul - így hívják a határnak ezt a részét, de Dini péká megint leintette.

Börcsök minden ismeretlenben partizánt vagy kémeket gyanított. Foglalkozásokon többször is gyakoroltuk, hogyan kell partizánt fogni. Beleznai volt a kijelölt partizán, a kukoricásban bújt el, s nekünk meg kellett találnunk. Beleznai első alkalomkor nagyon mafla partizánnak bizonyult. Tíz perc alatt ráakadtunk. Amikor körülvettük, megpróbált menekülni, de Illés elgáncsolta, hátára térdelt, kezét kicsavarta, száját zsebkendővel tömte be. Akkor ért oda Török, aki még bele is rúgott. De senki nem szidta meg, mert Börcsök azt tanította, a partizánokkal és a kémekkel kegyetlenül kell bánni.

Legközelebb Beleznai úgy eltűnt, hogy hiába kerestük.

Takarodó után került csak elő.

A csavargásért fenyítést kapott. Büntetésből egész éjszaka őrt állt.

Éjszaka rendszerint ketten őrködtek. Az egyik őr a ház mögött sétált, a másik posztja a ház előtt a tornácon volt, az asztalnál. Egyik sem ülhetett le, nehogy elaludjon.

Én előbb Kindlivel, azután Árvaival voltam párban, sötétedéskor és hajnalban. De nekem mindig a tanya mögötti őrhely jutott. Az első időben bizony sokszor féltem. Ilyenkor felmáztam a jegenyefára. Amikor egyszer Nagyváradot bombázták, azt is a jegenyéről néztem végig, de akkor Illés parancsolt fel a magas figyelőbe.

Légiriadó idején soha nem voltunk fedezékben, hanem figyelőállást foglaltunk el különböző magasabb pontokon, és lestük, a repülőkből nem dobnak-e le gyújtólapokat vagy ejtőernyős partizánokat. Börcsök nagyon szeretett volna legalább egyszer gyújtólapot találni a területünkön, légiriádók után ezért többször is keresztül-kasul bejártuk a határt.

De gyújtólapot soha nem leltünk, még csak nem is láttunk. Én viszont láttam a magas figyelőből, hogyan égett Nagyvárad a bombázás után. Még hajnalban is lila volt az ég alja a Fekete-Körös fölött.

Azon az éjszakán nem tudtam aludni. Apám Nagyváradon katona...

Aratás óta elnéptelenedett a határ. A gátör tűnt fel néha a Körösök töltésén, nagy ritkán egy motoros járőr.

És asszonyok jöttek ki a városból batyuval, targoncával krumpliórt, babért.

Mi elég hamar megépítettük a tanya körül, a Körösök felőli oldalon a drótakadályokat. Csengőket, kolompokat akasztottunk rájuk, s ez mindjárt nagyobb biztonságot adott. Mióta létszámban megfogyatkozott az őr, éjszaka csak egy őr vigyáz. Napközben az ügyeletes látja el az őrséget.

Igy én az egész mai napot a magas figyelőben töltöm.

A többiek változatlanul a tanya környékének erősítésén dolgoznak. Beleznai és Radnai reggel a két tanya szemétdombján összeszedte az üvegcserepeket, egy lyukas fazékra valót találtak, s délelőtt Széles lerakta őket élivel a dűlő-útra, a kanyar táján. Ha motorbiciklivel vagy autóval közelítenének a németek, a defekt biztosítva van !

Széles szögesdrótot is szerzett valahol, a szögesdróttal a szomszéd tanyát vették körül három oldalról.

A kanálisheder innenső partját még tegnap délután függőlegesre nyestük jó kilométer hosszan, a fűzfabokrokot kiirtottuk. A kanálison aligha jönnek át.

Tegnap én is sokat dolgoztam. Ma csak reggelire, ebédre és vacsorára mászok le a magas figyelőből.

A reggeli kamillatea volt, krumplilángossal. A kamillát nyáron magunk szedtük a sziken, van belőle egy zsáknyi.

Kevés bodzánk és hársfavirágunk is szárad a padláson.

S zacskónys cickafarok. Gyógyteának, ha valaki megbetegedne. Ebédre hamis gulyást főzött Széles. Vacsorára csöves kukorica lesz. Délelőtt Széles mint szakács jelentette, hogy elfogyott a lisztünk.

3

péntek, szeptember nyolcadika.

Egész délelőtt azon vitathoztunk, kit küldjünk a városba élelemért. Dini péká nehezen tudott dönteni, mindnyájan menni akartunk, még Radnai is.

Persze Radnaira mi, többiek egy percig se gondoltunk komolyan. Befogadtuk, nem teszünk vele különbséget, annyira azonban mégse bízunk meg benne, hogy egyedül elengedjük. Ugyan hova menne, kitől hozna lisztet, olajat, cukrot?

Pedig aki megy, e nélkül vissza nem jöhet!

Amikor a tűzőrséget megszervezték, azzal bocsátottak utunkra, hogy kötelesek vagyunk saját élelmezésünkről gondoskodni. Megpakolva jöttünk ki a tanyára, zsákjainkban kenyér, szalonna, cukor, liszt, krumpli volt.

És kislábas, tányér, kanál, kés, villa.

A krumplit, lisztet, cukrot átadtuk a géháznak. A parancsnokságtól tízliteres üstöt kaptunk a főzéshez s egy nagyobb lábast, két liter olajat, kevés konzervet. Vettünk sót, paprikát, szabadságról hoztunk magunkkal hagymát, répát, zöldséget.

Az első hetekben folyamatosan pótoltuk az élelmet.

Dini péká kétnaponként menesztett valakit a városba kenyérért, zöldségért, fűszerért. A szomszédok adtak tejet. Pénzért persze. Mindenki havonta öt pengőt fizetett be a közös kasszába.

Amikor a szomszédék elköltöztek, vitték magukkal az állatokat. Tej nélkül maradtunk. Élelmezésünk mindjárt egyhangúbb lett.

A reggeli kávé után elmaradt a tejbegríz, a korpaleves, amit pedig Széles igencsak ízletesen tudott elkészíteni, s a túrógombóc is, szintén korpából.

A korpát Széles hozta, liszt helyett. Negyed zsákkal. Kindli, Börcsök, Kelemen előbb meg se kóstolták az ételt, amit Széles korpából főzött. Később ők is ráfanyalodtak. Akárcsak a kukoricalisztből készült tejbekására.

A tejjel együtt a tejeskása is kiment a divatból. Bár Börcsök kerített két zacskó tejport, de az csak a kávéhoz volt jó, nem lehetett belőle se túró, se gombócot, se ciberelevest csinálni.

Ettük a kását lekvárral, a ciberelevest hagymásan. A gyümölcslevest melasszal. Jött az újkrumpli, vele a nudli. A gombóc kukoricalisztből. Fejesedett a káposzta, minden másnap káposztát ettünk. Krumplival, paradicsommal. Megpróbálkoztunk a káposztás kockával is, de a mostani liszt nem jó tésztának. Olvad, nyúlik a főzővízben. Azt mondják, sok benne a szója.

Húst hetekig nem láttunk. Egyszer ettünk halat, Török, Széles és Beleznai fogták horoggal. De Börcsök megtiltotta a további horgászást.

Most majd újra próbálkozunk a halfogással. És a vadászattal is. Hurkokat, csapdákat, tört csinálunk, fácánnak, nyúlnak. S a fákra a varjaknak.

Valahogy gondoskodni kell magunkról!

Krumplink van három kosárral. A napokban szedtük össze a határban. Dini péká mindig ellenezte a szerzést, de tegnapelőtt azt mondta, ez nem lopás. Aki eddig nem szedte fel a burgonyát, ezután nem jön érte. S a földben úgyis megrohad, ha esősre fordul az idő. Répát, hagymát is így találtunk. A kanálison túl a kertekben káposztát, uborkát, paradicsomot hagytak kint. Mindig csak annyit szedtünk, amennyi két-három napra elég.

Amíg dér nem lesz, zöldségből nem szenvedünk hiányt. Sónk is van.

Viszont nincs zsírozónk. Se cukrunk, se lisztünk. Négy napja nem ettünk kenyeret.

Már gondoltunk arra, hogy napraforgóból sajtolunk olajat. De nincs hozzá darálónk. A napraforgónak mégis hasznát látjuk. Meghámozzuk, és puha belét két vaslap között szétnyomjuk. Krumplival, liszttel lángost sütünk belőle.

Hosszadalmas munka. Öt tányért is ki kell szemelni,

hogy egy ételnyi lángoshoz elég legyen.

Közel a két Körös találkozásához a múltkor járőrözés közben tököket láttunk. Elhatároztuk, megkeressük, s ha még ott van, meglékeljük, kibelevjük. A tökmag szaporább a napraforgónál.

Legfontosabb ételmünk most a kukorica. Esszük főve, parázson sütvén. De lassacskán beérik. S csak addig jó, amíg tejes.

A kukoricásban több helyen leltünk babot. Leszedtük. A kövesúton túl, az erdőben már fekete a szeder, nem-sokára a mogyoró is ehető lesz. Ám az erdő messze van, s a kövesúton veszélyes az átmászkálás, ezért egyelőre a szederről le kell mondanunk.

Végül itt volna az én két kismalacom. Nem is itt, hanem a szomszéd tanyában. Lehetnek úgy háromhónaposak. Korukhoz képest fejlettek, kövérek, egy-két hétre megoldanák a gondjainkat. Mindenki tud róluk. Mégse számol velük senki, amikor a vagyonunkat leltárba szedjük.

Nekem kellene felajánlanom, hogy öljük le őket.

De amikor olyan aranyosak!

A két malacnak külön története van. Messziről kezdődik, akkor még nem volt tűzörség, s én otthon vakációztam.

Régről őriztem a perselyemben két pengőt. Negyedikes elemista koromban rakosgattam össze, tízfillérenként. Idén tavasszal, locsoláskor kaptam hozzá egy pengő ötven fillért. A jó bizonyítványért újabb ötven fillért.

Négy pengő volt együtt. Elhatároztam, hogy malacot veszek rajta. Május vége lehetett, közvetlenül évszázó után.

Otthon lődörögtem, és nagyon untam magam. Mások selyemhernyót tenyésztettek, de én az elmúlt nyáron próbálkoztam selyemhernyóval, eredmény nélkül, mert mielőtt begubóztak volna, mind megdöglött. Gondoltam, a malac csak más. Fű van elég az utcánkban, kis korpa, dara is akad a mosogatóvízbe, s az ól az udvar végében üresen áll.

Tervemet elmondtam keresztapámnak, aki vásárjáró ember, s megkérdeztem tőle, venne-e nekem négy pengőért egy malacot. Akármilyen girhes görcsöt, csak malac legyen. Majd nálam kikupálódik.

Keresztapám mindjárt lehütötte lelkesedésemet. Nem-hogy négy pengőért, de nyolcért se nagyon kínálnak mostanában választási malacot - mondta. Majd ha nyolc pengőm lesz, akkor szóljak. A hiányzó pénzt ő hozzáadja.

honnan vegyek még négy pengőt?

És akkor rám mosolygott a szerencse!

Egyik nap kint saraztam az utcán. Arra lettem figyelmes, hogy Csúri Gazsi bácsi, a kézbesítő áll mögöttem.

- Te Andris - kotorászott a táskájában -, nem adnád

be Gulyásékhoz ezt az értesítést? Tudod, soha nem voltam beszélő viszonyban velük. Nem kérem ingyen, kapsz érte egy ötvenest.

Már nyújtotta is a kezét. Előbb az ötven fillért adta ide, azután a levelet.

Miért ne? - gondoltam. Sáros tenyerem beletöröltem az árok partján zöldellő gazba, s elnyargaltam.

- Gulyás néni, levele van! - kiáltottam be a kiskonyhába, s letettem a borítékot a tornác párkányára.

A kézbesítő a kapu előtt várt.

- Átadtad? - kérdezte.

- Ühüm.

- Akkor itt írd alá - nyújtotta a kézbesítőkönyvet.

De ne a te neved. Gulyásnéét.

- Az övét? Én?

- Te hát. Gulyásné nem tud írni. . .

Másnap hallottam, hogy a borítékban Gulyás bácsi hősi halottá nyilvánításáról szóló iratot adtam át.

Pár napig égette a tenyerem az ötvenfilléres helye. Júdás-pérez - gondoltam. Azután mentegetni kezdtem magam.

Nem mindegy, ki viszi az értesítést? Gulyás bácsit nem én öltem meg. Nem is az öreg Csúri. És nem Gulyásékat károsítottam meg az ötven fillérral. Senkit nem károsítottam meg.

A kézbesítőt fizetik.

Én csupán a kézbesítési díjat fogadtam el Csúri bácsitól.

Nem csináltam rosszat, inkább jót. Az idős kézbesítőt kíméltem csak.

És ha még egyszer megkérne, még egyszer megcsinálnám.

Nem kellett sokáig várnom.

Három hét múlva együtt volt a nyolc pengő. Többé nem fogadtam el pénzt az öreg Csúritól.

Keresztapám állta a szavát. A hetipiacot követő napon ott hancúrozott az udvarunkban egy fürge, visítós kismalac.

Markomból etettem, cuclisüvegéből itattam, kosárban, használt gúnyából raktam neki puha ágyat. Két hét után mégis elvitte a járvány.

Sok állat hullott el a nyáron. Nem volt szérum, azt mondják, az állatorvos vizet fecskendezett a beteg jószág bőre alá orbánc ellen.

A kertben ástam el. És amikor nem látták, megsirattam. Hogy elterveztem! Télre felhízik, s karácsonykor az én malacomból sütünk kolbászt, hurkát.

Anya és a testvéreim is sajnálták. Csak nagyapám legyintett egykedvűen.

- Olyan pénz volt!

Megint elfoglaltság nélkül csavarogtam az utcán. S akkor kaptam a hivatalos levelet: beosztottak tűzörségbe. Már közel egy hónapja éldegéltünk itt a tanyán, amikor

egyik reggel látjuk, hogy Gedó úr, a szomszéd készülődik, pakol. Nagygazda volt a szomszéd, s csak úgy mellékesen disznókupec. Pár éve épített a városban házat, két tanyája volt, az egyik a határ túlsó felében, Benedeken, a másik itt, tíz hold jó Körös melléki földdel. Most váratlanul eladta a városi házat, a benedeki tanyát, gabonáját, minden jószágát, az anyakocáig, az utolsó tyúkidig.

Négy lapos kocsival vitte a bútort. Lakat került az ajtóra, az ablakokra keresztléc. A költözködés utáni reggelen Szélessel átmentünk körülnézni.

Üres volt a tanyaudvar, feldúlt a kert, Gedó szomszéd kiszedte a földből a madzagnyi répát, leverte a zöld gyümölcsöt a fáról. Amit nem vihetett magával, elpusztította. Még a kútostorról is levágta a vödröt.

Ahogy kódorgunk az ólak táján, furcsa hang ütötte meg a füleimet. Mintha csecsemő sírna.

Átugrottam a kifutó kerítésén, s bent az akolban, a szalmán kosárra való kismalacot találtam.

Már csak kettő élt közülük. Azok ríttak.

Ölbe vettem, s átvittem a mi tanyánkba. Börcsök azonban visszazavart. Csináljak velük, amit akarok, de malaccal még egyszer eléje ne kerüljek.

A két szerencsétlen jószág nyivákolt az ölemben. Sajnáltam őket. Soha nem nyúltam a máséhoz, ám akkor elkeseredésemben nekiestem Gedó úr magtára oldalának, kifeszítettem egy lécet, s a nyíláson bebújtam a helyiségbe.

Kevés darát találtam, korpát, hereliszttel. Kis moslékot kevertem a tyúkitatóban, s beledugtam a rívó kismalacok orrát.

Éppen csak belenyaltak.

Sietnem kellett, kezdődött a kiképzés. Este nem ettem meg az aludttejemet, vittem át a malacoknak.

Addigra az éhesek kiitták a tyúkitatóból az ivóvizet. Az aludttejet is behabzsolták.

Tej kellene ezeknek - gondoltam -, hisz még szopósok. De akkor már nem volt tejünk, két napja adta el Gedó a tehenét.

Szabadságot kértem Dini pékától. Otthonról elhoztam a cuclisüveget, amivel a tűzörség előtt az én malacomat ettettem, s a tejcarnokban vettem egy kanna írókat.

Másfél hét múltán a malacok abbahagyták a cuclit. Farkasétvágyuk volt, befaltak mindent, amit eléjük adtam.

Napjában háromszor ettettem őket. Már füvet is kaptak. És moslékot. A tanyában összegyűjtöttem az ételmaradékokat, a mosogatóvizet. Vittem nekik.

Egyik este éppen az ólujukat takarítottam. Július közepe lehetett, vagy már inkább a vége. Egész nap járőröztünk. A földekről szekerekkel hordták a gabonát a kijelölt szé-

rúkre, Börcsök ezért vigyázta nagyon a határt. nehogy olyanok is erre vetődjenek, akiknek semmi keresnivalójuk itt.

Söpröm az ólat a szemétre dobott nyírfaseprű-csonkkal, azután, ahogy felnézek, egy embert látok magam előtt. Borostás arcú, negyven év körüli férfit, szürkevászonnadrágban, ördögbőr kabátban. Nyugodtan áll, a dársházoldalának támaszkodva, s engem néz.

A meglepetéstől és az ijedtségtől arcomból kiszökött a vér, tagjaim elnehezdedtek. Enyhe rosszullét fogott el. megkellett kapaszkodnom, nehogy elessek. A kifutó kerítésébe fogódtam.

- Ismered a Széles fiút? A Széles Jóskát? - szólalt meg az idegen. Mélyen zengő, meleg hangja volt.

- Ühüm - köszörültem meg a torkom.

- A barátja vagy talán?

- Hát. . . - Félelmemet egyszerre furcsa bizonytalanság érzése váltotta fel. Mit mondhatnék az idegennek?

Mert az igazság az, hogy én Dini péká után Szélest szerettem a fiúk közül a legjobban, ő is kedvelt engem, de vajon állíthatom-e, hogy a barátja vagyok?

- Mondd meg Jóskának - lépett közelebb hozzám a férfi -, hogy új tanyás van a szomszédban. Ha tud, jöjjön át. Széles látszólag közömbösen fogadta a hírt.

- Azt mondta, menjek át? - csodálkozott rám kerekre nyitott szemmel. - Nem tévedsz, azt mondta? - S kicsit

később, a legtermészetesebb hangon megkérdezte: - Voltál már a malacoknál?

- Voltam.

- Látták? Börcsök vagy Illés?

- Nem hiszem.

- Akkor nem voltál. Érted? És ma én megyek.

Lábasával körbejárta a többieket, begyűjtötte a maradékot, s jó hangosan átcsörtetett a kukoricáson.

Este tábortüzet raktunk. Énekeltünk, a nagyobb fiúk bohóckodtak. Amikor az üszkösödő rőzsevégek fellob-

banó fényében már csak néhányan beszélgettünk, Széles előhozakodott az idegennel:

- Uj tanyás jött a szomszédba.

- Honnan tudod? - csapott le rá azonnal Börcsök.

- Találkoztam vele. Amikor a malacokat ettettem.

- Hogy hívják?

- Bakosnak. Bakos Lajosnak, ha jól emlékszem.

- Ismered?

- A kertszomszédunk volt. Mielőtt kiköltözött Gedó úr másik tanyájára. Onnan jött most át.

- És írást hozott Gedótól?

- Nem kérdeztem.

- Majd én a körmére nézek ! - ugrott fel Börcsök. - Még

hogy tanyás! Bárki mondhatja, hogy tanyás. Varga elsős!
- keresett meg. - Reggel, ha megy etetni, szóljon!
Reggel nemcsak Börcsök kísért, hanem Dini péká is.
Az idegen épp az udvart seperte.
- Dénes fiatalúr! - tette le a seprút, amikor meglátott bennünket.
Elébünk jött, s kezet nyújtott Dininek. - Hogy van az édesanyja?
- Köszönöm - mondta Dini péká. Az arcát lestem.
Ám Dénes arcvonásai nem árultak el sem örömet, sem meglepetést.
- Maguk vannak itt? - folytatta Bakos. - Az édesapjától hallottam, hogy egy egész őröt bíztak magára. Ha valamiben segíthetek. . .
Börcsökre ügyet sem vetett, mintha ott se volna, szóra se méltatta.
A nagyház ajtaján érintetlenül lógott a lakat, a pinceajtón szintén, akárcsak az ablakokon a keresztlécek. Bakos a tornác végében a kamrában rendezkedett be.
- Ismered? - szegezte Dini pékának a kérdést Börcsök alighogy elváltunk Bakostól.
- Anyám vele hordatta a tejet, Amikor még az Uj- városon laktunk.
- És miért nincs a fronton? Ahogy elnézem, ott volna a helye.
- Tüdőbeteg - halkította le a hangját Soltész Dini. Az apámtól tudom.
- Azért nem ártana. . . jelenteni. Mégiscsak idegen. a mi körzetünkben.
- Minek? - vágott sajnálkozó képet Dini péká. - Van elég baja. S csak magunkra haragítanak.
Ebédkor, ahogy a moslékot gyűjtöttem össze, Börcsök kiverte a kezemből a lábast.
- Elég a lógásból ! - sziszegte a fogai közt. - Többé nincs dolgod a malacokkal. Gondoskodjon róluk a tanyás.
- A malacok az enyéim ! - szálltam szembe az őrparancsnok-helyettessel. - És nekem Soltész őrparancsnok úr megengedte. . .
- Visszavonom az engedélyt!
- Azt csak Soltész őrparancsnok úr vonhatná vissza! nyelveltem.
Hamar megbántam. Minek haragítsam magamra Börscsöket? Eddig semmi bajom nem volt vele.
Engedje meg, őrparancsnok-helyettes úr - mentem utána -, hogy megkérjem a tanyást. . .
Egy tanyást? Megkérni? - képedt el Börcsök. - Mégis átszöktem este. De addigra az idegen már megetette a malacokat.
- Ne legyen velük gondod, fiam - tette a vállamra a kezét Bakos az ól kerítésénél. - Én majd ellátom őket.
Persze továbbra is a tied marad mind a kettő.
- Ha a bácsi volna olyan szíves . . .
Ezután is, ha ételmaradékhoz jutottam, azonnal eldugtam, s vittem a malackáimnak. Bár tudtam, nem szenvednek hiányt. Miből eteti őket Bakos bácsi? Arról senki nem beszélt. Arról sem, hogy ők mit esznek.
Nekem már sokszor a számon volt, szólok Dini péká-

nak, osszuk meg vele vagy velük szűkös élelmünket. De valamilyen soha meg nem fogalmazott, ki nem mondott megegyezés szerint mi róluk nem beszélünk. Mintha nem léteznének.

Titkoljuk őket a világ előtt. Magunk előtt is.

Sokáig nem értettem, mire jó ez. Ma sem értem egészen...

Dini péká úgy döntött, hogy hajnalban ketten indulnak a városba. Széles és Beleznai.

Szélest ilyen dolgokból nem lehet kihagyni. Hiába határoztuk el egy hete, hogy Dini péká és Széles többé nem mutatkozhat a világ előtt, Jóska köztünk a legügyesebb. Vigyáznak magukra, sötétben mennek, és sötétben jönnek.

S nappal nem mászkálnak az utcán.

Egyedül nem engedhettük el. A kövesúton napok óta megállás nélkül vonulnak a németek. Magyar katonákat is láttunk, huszárokat. Porosak voltak, fáradtak. 12 hét óta jöhettek.

A városnak tartottak.

Jóskával bármi történhet. Ha egyedül van, üzeni sem tud. Ezért kíséri Beleznai.

Sanyi jelentéktelen külsejű, apró vakarcs. Feltűnés nélkül közlekedhet, nemhogy idősebbnek, de még tizenkét évesnek se látszik.

Pedig majd fél évvel öregebb nálam.

Dini péká szerint engem magas növésem miatt akár tizenhat évesnek is gondolhatnak.

Azt reméltem pedig, én mehetek Szélessel. Vele nem félnék.

Már három hete nem voltam otthon. Anya biztosan sokat idegeskedik miattam.

Anya, amikor a felszólítást megkaptam, hogy jelentkezem tűzóri szolgálatra, nem akart elengedni. Azt mondta, elbújtat, vagy addig könyörög, amíg felmentenek. Elmegy az alpolgármesterhez. Egy hadbavonult családjával nem bánhatnak így.

De az alpolgármester ismerte a módját, hogyan nyugtassa meg anyát.

- Csak örülhet, Vargáné, ha a fia nem tartózkodik a városban. Bármikor kaphatunk egy bombatámadást, és akkor végünk. - Az alacsony, szikár ember szemét lehunyva, mellén keresztet vetett. - A gyerek megmenekülhet - folytatta. - Az iskolatársaival lesz, a szabadban.

Tekintse az egészszet amolyan nyaralásnak.

S hogy elejét vegye anya további siránkozásainak, kiutalt a költségeim fedezésére tíz pengőt.

Ezt a tíz pengőt anya júliusban is, augusztusban is kapta utánam. Böven rám költötte. Valahányszor hazamentem szabadságra, teletömködté a zsákom minden jóval.

Ha tudta volna, hogy a tanyán azonnal le kell adnom,

amit viszek, talán nem vonja el maguktól. De én nem említettem.
Most is biztosan küld. Mert Szélesék ismét meglátogat-
ják Dini péká szüleit és anyát is.

Ugy írnék anyának pár sort, ha már nem mehetek!

De Dini péká megtiltotta.

Legalább a malacokról beszámolhatnék!

Szeptember kilencedike, szombat.

Nemsokára dél lesz. S akik itthon maradtunk, ma még
alig szólunk egymáshoz. A változatosság kedvéért most
soltész Dénes ül fent a magas figyelőben, Radnai a tor-
nácon az ügyeletesi asztalnál s én az öreg fűzfa alatt.

Korán keltünk, a csillagok még fenn ragyogtak, kele-
ten is csak alig észrevehetően foszlott a sötétség. Megint
én kísértem el Széleséket a folyóhoz, s amikor eltűntek a
túlsó oldalon, siettem haza. Dini pékától Radnaival azt
a feladatot kaptuk a mai napra, hogy rendezzük be újra
a konyhát. A nyár elején lebontották a tűzhelyet, a padká-
tól most mindent újra kellett raknunk. Az este úgy dön-
töttünk, ezentúl nappal nem tüzelünk sem a szabadban,
sem a tornácról leválasztott, konyhának használt kamrá-
ban. Ha tiszta a levegő, messzire ellátszik a füst, s elárul-
hat bennünket. A kamrában hevenyészett tűzhelyen éj-
szaka is veszélyes a főzés, ennek a helyiségnek tulajdon-
képpen nincs kéménye, mi dugtunk ki egy csövet a tetőn
át; ám az alkalmi kémény tetején gyakran kicsapott a
füst, néha a láng is.

A konyhában nyugodtan tüzelhetünk. A beépített tűz-
hely fölött boltívesen kiképzett füstölő magasodik, a tűz-
helyből ferde aknán átjut ide a füst, a szikrák már az akná-
ban elhalnak. S a masszív téglakéményt jó magasra, a
füstölő tetejére rakták.

A konyhai tűzhelyre nemcsak biztonságunk érdekében
lett egyszerre szükség. Az utóbbi napokban lehűlt a levegő,
éjszaka már fázunka pusztá földre szórt szalmán. Meg-
beszéltük, Dini péká is áthurcolkodik hozzánk a nagy-
szobába, a hátsó szoba ajtaját becsukjuk, a hasadékokat
betömjük, az elsőét viszont nyitva hagyjuk, hadd jöjjön
be a konyhából a meleg.

Hamar megvultunk a munkával, ma a főzésre sincs
gondunk - nincs mit főznünk, s nincs hol főznünk. A tűz-
helynek legalább egy napig száradni kell, nehogy szétrepedjen a tapasztás.

Mégis ízletes ebédünk lesz. Kompót. A hozzá való kör-
tét és almát az egyik folyón túli kertben találtuk az este, a fák alatt.

Jó szakajtónyt hoztunk, az ütődötteket megfőztük, a
többit a padláson szalmába raktuk.

Nehezen múlik az idő, szinte ötpercenként rajtakapom magam, hogy a Fehér-Körös gátjához vivő utat kémlelem. Pedig tudom jól, Szélesék nem jöhetnek, csak sötétedés után.

A városból nem indulhatnak el hamarább.

Emlékszem, akkor voltam ilyen nyugtalan, amikor egyszer Dini pékát vártuk haza, július végén.

Dini péká nagy ritkán ment csak szabadságra. S mindig még aznap visszajött. A tűzörség városi parancsnokságától idevezénylésünkkor kaptunk egy rozoga kerékpárt.

Dini azzal karikázott be reggel, s ha tehetne, délben már itt is volt.

Akkor kivételesen gyalog ment. S indulás előtt nagyon furcsán viselkedett. Átvizsgálta polcán a holmiját, teleírt lapokat gyűrt össze, s dobott a tűzbe, másokat a zsebébe sülyesztett.

Amire még nem volt példa, Soltész Dénes hosszabb szabadságra készült. Hová, miért, nem kötötte az orrunkra.

Egyedül Börcsöknek mondta meg, Börcsök azután továbbadta az értesülést, némi rosszindulattal megtoldva a barátainak.

Leírtam már: Dini péká nagyothall. Hogy mégis értse, mások mit beszélnek, apja egy műszerész ismerősével hallószerkezetet készíttetett neki. A hallószerkezet egy dugóból állt, amit Dini a fülébe helyez, méternyi hosszú zsinórból s egy elemet rejtő, cigarettatárcányi dobozból.

Ezt a belső zsebében hordja.

Semmi nem tart örökké. Időnként Dini péká hallószerkezete is kimerül.

S olyankor tölteni kell az elemet.

azért ment Dini szabadságra.

Börcsök kezdettől fogva kétségbe vonta, hogy Dini valóban nagyothall. Most ismét fennhéjázva jelentette ki:

Dini szerinte le akar lépni. Majd kitalálja, hogy a hallószerkezetében az elemet nem lehet újratölteni. S a süketeket a frontról is hazaengedik.

Az apja ad igazolást, s Dinit felmentik.

A helypéká gyanúsításait tulajdonképpen senki nem vette komolyan. Egyedül ő bízott Dini otthon maradásában, olyannyira, hogy fél nap alatt beleélte magát az új helyzetbe, s úgy viselkedett, mint egyedüli parancsnok.

Én tudtam, hogy Dini visszajön. Minden, amit Börcsök ráfog, rágalom. Visszajön, visszajön!

Mert ha nem, akkor ezerszer rossz nekünk. Börcsök halálra sanyargat bennünket.

Jól számítottam.

A helypéká Szélessel kezdte.

Széles honvédelmi foglalkozáson megint rosszul mondott valamit. Ezért Börcsök bezáratta a tyúkólba. Hamarosan melléje került Beleznai is. Feleselésért.

Tudtam, én következem. S azt is sejtettem, milyen

módon akar Börcsök elveszejteni.

Abból, hogy egyedül voltam elsős az őrben, bizonyos hasznom származott. Takarodó után reggel világosodásig nem osztottak be őrégbe. Hanem vagy hamarabb, vagy későbbre.

Akkor este nyolc órakor került rám a sor, s tízkor adtam volna át a szolgálatot Illésnek.

Csakhogy Illés elfelejtett felváltani. S az őr addig nem hagyhatja el őrhelyét, amíg a váltás meg nem érkezik.

Vártam. Elmúlt negyed tizenegy, fél tizenegy, Illés csak nem mozdult.

Szólhattam volna neki, de nem akartam.

Sejtettem, nem véletlenül feledkezett meg rólam. Börcsökkel együtt kíváncsiak, meddig bírom, mikor nyom el az álom.

Azért se - határozta el. Ha reggelig kint hagynak, reggelig nem hunyom le a szemem.

S számolni kezdtem magamban.

Túl voltam az ezren, amikor az út felől lépések zaját hallottam.

- Állj! Ki az? - kiáltottam.

Dini péká jött, jellegzetes himbálózó mackójárásával.

- Mi újság? Miért nem alszol még? - volt az első kérdése.

Mire én kihúztam magam, kezem a homlokomhoz emeltem, s kieresztettem a hangom. Dini pékának mindig kiabálva jelentettünk.

- Őrsparancsnok úr, Varga András elsős jelentkezem!

Az őrégét nyolc órakor vettem át. Azóta semmi különös nem történt, őrparancsnok úr megérkezésén kívül. A takarodó fél tízkor volt. Mindenki lefeküdt, kivéve Széles harmadikost és Beleznai másodikost, akiket Börcsök helypéká úr megfenyített, és éjszakára a tyúkólba zárt.

Addigra már Börcsök is kint állt a tornácon, mögötte

Illés. Börcsök durván rám rivallt:

- Varga elsős! Az őr soha nem jelent! Ezért kétnapi. . .

- Varga elsőst én kérdeztem - tette le a csomagját a földre Dini. - Járőrparancsnok, meddig örködik Varga elsős?

- Jelentem, nyolctól tízig! - hadarta Illés.

- És most hány óra van?

- Jelentem, néhány perc múlva tíz.

- Tizenegy - javította ki Dini péká. - Ki váltja Varga elsőst?

- É-én! Elnéztem az órát! - hebegte Illés.

Az ügynek nem volt folytatása. Dini kiengedte a tyúkólból Szélest és Beleznait, akik azon nyomban lementek a kanálisra megfürödni.

Titkon azt reméltük, hogy Dini péká bosszút áll értünk, ám Illés és Börcsök felelősségre vonása elmaradt.

Börcsök nehezen törődött bele, hogy őrparancsnoksága egy napig se tartott. Nemsokára ő kért szabadságot.

És őrparancsnokként jött vissza.

Nem hozzánk, ide csak beugrott a fapuskájáért, háti-

zsákjáért S elköszönni.

Áthelyezték a remetei őrshöz, ahonnan leváltották az őrparancsnokot.

Am remetei őrparancsnoksága pünkösdi királyságnak bizonyult. nem telt bele egy hét, s Börcsök másodmagával maradt Remetén.

A beosztottjai megszöktek tőle.

Akkor összevonták a két őröt, az egyesített remetei-szanazugi őrnek ismét Soltész Dénes lett a parancsnoka, s Börcsök a helyettese. De Börcsök következetesen tovább parancsnokoztatta magát.

Hanem az összevonáskor el kellett hagynunk a tanyát.

Beköltöztünk a kövesúthoz, a remetei iskolába.

Egyszerű, két tantermes tanyasi iskola a remetei, nagy udvarral, hatalmas gyümölcsöskerttel s az iskolához ragasztott tanítói lakással. A gyümölcsfákat a tanító ültette, gondozta, az iskola környékét is ő tartotta rendben, amíg otthon volt. De a tavaszon őt is kivitték a frontra.

Az üres épületben, a nagy kerttel egyedül maradt a tanító úr idős édesanyja.

Jó szívvvel fogadott bennünket. Ő mondta, hogy főzzünk a konyhájában, használjuk az edényeit. Ha fűszerünk, levesbe való zöldségünk elfogyott, adott kölcsönbe, és soha nem kérte vissza. Beengedett a kertbe, megkért, szedjük fel a fa alól a gyümölcsöt, amit a vihar levert, s néhány szem körtét, őszibarackot hagyott csak meg magának, a többi nekünk adta.

Én mégsem ezért szerettem a legjobban. Hanem a könyvekért!

Az egyik terem végében, az egymásra dobált iskolapadok mögött két öreg szekrény támasztotta a falat. Azokban voltak, ábécé szerinti rendben, a tanító úr könyvei.

Néhány bőrbe kötve, a legtöbb egyszerűen csak újságpapírba csomagolva.

A néni nehezen jutott át a padokon, hogy leporolja a könyveket. Akkor éppen egyedül voltam otthon, kivettem a kezéből a porrongyot, s én törölgettem helyette. S azután is; másnaponként. Cserébe megengedte, hogy minden alkalommal kölcsönvegyek egy könyvet a polcról.

Elsőnek az Aranykoporsót választottam.

Iskoláskönyveimen kívül addig én mást nem olvastam.

Az Aranykoporsót nem tudtam letenni, amíg a végére nem értem.

Két nap után az Aranykoporsót A láthatatlan emberre cseréltem. Azt meg A Pál utcai fiúkra.

Szerencsére, amíg az iskolában laktunk, sok szabad időnk volt. A kövesúton állomáshelyünk alig három kilométerre esett a várostól, kerékpárral tíz percre, gyalog fél óra járásra.

Börcsök, hogy visszaminősítésért kárpótolja magát, a nap nagy részét a városban, otthon töltötte. Reggeli után biciklire ült, s csak késő este tért meg ismét.

Nem búsultunk, megvoltunk nélküle. A foglalkozások se hiányoztak. Soltész Dini péká soha nem rángatott ben-

nünket. Egyszer Illés megpróbálta ráncba szedni az őröt, riadót kongatott a kolompon, amire mi annyifelé szaladtunk, ahányan voltunk. S hiába jelezte kis idő elmúltával a riadó végét, csak ebédre jöttünk elő.

A nappali s főleg az éjszakai örködést lelkiismerettel elláttuk, de járőrözni nem volt kedvünk. A gabonát különben is behordták már a város alatti szérűkre, a kukoricában, répában meg nem tesznek kárt a gyújtólapok.

Gyújtólapok ! Mesebeszéd.

A repülők Szolnokot bombázták, néha Váradot. És Debrecent. Fölöttünk csak áthúztak.

A partizánoktól se tartottunk. Ha jönnének is - gondoltuk -, a kövesutat messzire elkerülik.

Azután az egyik reggelen, pontosan emlékszem a napra, augusztus negyedike volt, soha el nem felejttem, arra ébredtünk, hogy az iskola deszkakerítése recsegve-törve hull a földre, a kaput tartó kőoszlopok tompa robajjal rognak össze. A kövesútról német páncélozott autók faroltak az udvarba.

Az autókról acélsisakos, géppisztolyos német katonák ugráltak le. Körbefogták az iskolát.

Álmosan kászálódunk ki a teremből. Épp Beleznai volt őrsgben. A feljárón állt, remegő térdekkel, falféheren; kezét feje fölé emelve.

Előkerült Soltész, Kelemen. Kelemen tudott valamicskét németül. Lementek az udvarra. De a géppisztolyosok csak a lépcső aljáig engedték őket.

Ugy-ahogy Kelemen tudtukra adta, kik vagyunk, mért vagyunk itt. A németek leengedték a géppisztolyok csövét. Egyik félretolta az ajtóból Beleznait, s átkutatta a termet.

Két oldalkocsis motoros az udvaron maradt, a páncélozott autók meglódultak, keresztül a kerítésen, ki az útra.

- Mit akartak? Te értetted, miről beszéltek? - csinált magának utat a könyökével Kelemenhez Börcsök. A helypéká eddig mögöttünk lapult.

- Partizánokat keresnek. Az éjszaka lelöttek egy gépet a sitkai erdő felett. A pilótának és a személyzetnek nyoma veszett.

- Itt keresik őket?

- Mindenhol.

Körülálltuk Kelement, s megindult a találgatás :

- Bolondok erre jönni. Mért mennének a városba? Elbújtak azok már az erdőben.

- A városban könnyebb elbújni. A határban a kutya Felveszi a nyomot.

- A németek kutyával vannak?

- Biztosan.

- A pilóta megsebesülhetett. Ha a gépet lelőtték !

- Hallottad, kiugrottak ejtőernyővel.

- Angol gép volt? Vagy orosz?

- Nem mindegy?

- Az angolok kötelékben támadnak. Ez magányos gép lehetett. Még csak légiriadó sem volt.

- Akkor orosz . . .

Amíg mi vitatkoztunk, Széles elemelte a bejárat mellől a kerékpárt, s indult volna vele a hátsó kapu felé. Mert az iskolának hátsó kapuja is van, a tyúkudvarra.

Hanem Börcsök észrevette.

- Széles harmadikos! - kiáltott utána. - Hova megy?

- Megnézem a malacokat - válaszolta ártatlanul Széles.

- Régen nem vittünk nekik maradékot.

- nem megy sehova! Itt marad! Értette?! - toporzékolt a helypéká. - Mit ki nem találna! A malacoknak maradékot, amikor partizánok garázdálkodnak a területünkön?

- Értettem - cammogott vissza hozzánk egykedvűen Széles. Hanem a kerékpárt otthagytá az épület mögött.

Rosszat sejtettem.

Ha Széles hirtelen a tanyára akart kijutni, annak oka lehet. Nem a malacok féltése. Akkor már hetek óta nem törődtünk a malacokkal, tudtuk, Bakos bácsi a gondjukat viseli. Széles Bakos bácsit akarta figyelmeztetni.

Hanem Szélest Börcsök visszarendelte.

Majd megyek helyette én!

Térültem-fordultam, kényelmesen felsétáltam a lépcsőn, bementem a hálóterembe. S azon nyomban ugrottam is ki az ablakon. Közvetlenül a kerékpár mellett értem földe. A beszélgető kupacból nem láthatott senki. A kerítéshez lopakodtam, átemeltem a kerékpárt, én is átmásztam, s a lugas árnyékában megcéloztam a sövényen a nyílást.

Azon is sikerült átjutnom.

A kátyús, göröngyös úton nyöszörgött, zörgött alattam a rozoga gép. De én csak tapostam a pedált. Gyorsabban ! Még gyorsabban!

Meg kell előznom a németeket!

A kövesúton nem mehettem, a Fehér-Körösnek indultam, s a töltés előtti szekérúton tértem le a kanális felé.

Csak a cipőm s az ingem dobtam le, nadrágban gázoltam át a vízen, magammal vonszolva a kerékpárt. A meredek

parton nehezen másztam fel, kétszer is visszapottyantam a kanálisba.

Végre a túlsó parton voltam. Felegyenesedtem, s mindjárt le is kuporodtam.

A dülőúton, a mi dülőnkön motorkerékpáros német katonák robogtak. Nyomukban hatalmas porfelhő terpeszkedett.

Megvártam, míg az utolsó motoros is eltűnik a kanyarban. A kerékpárt a parton hagytam, s a kukoricás védel-

mében a tanyánkhoz futottam. Felmásztam a magas figyelőbe.

A porfelhő már felszállóban volt. Sem a kövesút, sem a Körös irányában nem láttam újabb mozgást.

Lejöttem, s átszaladtam a szomszéd tanyához. Az ólak mögött lopakodtam előre. Amikor a magtárhoz értem, hangokat hallottam. Idegen, ismeretlen hangokat.

Nem Bakos bácsi beszélt. Valaki más.

Aztán csend lett, s én hiába nyújtogattam a nyakam, senkit nem láttam.

Később bemelegkedtem az udvarba.

A tornácon az ajtók sarkukból kifordítva. Az ablakokról a keresztléc leszaggatva.

Önkéntelenül is a kamra felé pislogtam, ahol Bakos bácsi lakott. A kamra ajtaja is fel volt feszítve.

S akkor valami furcsa dolgot vettem észre. Emlékszem jól; amikor még Gedó úr lakott a tanyában, a tornácnak csak egy feljárója volt. Nyolc betonlépcső, kétoldalt karfával. S most hátul, a kamraajtó közvetlen közelében is vezetett fel egy lépcső. Fából.

Pontosan ott, ahol valamikor a pinceajtó tátongott.

A pincelejáratot viszont nem láttam sehol. eltűnt nyomtalanul. A falon nincs áruló nyom, se friss vakolás, se repedés.

A megemelt tornác oldalát egyenletes sűrűn vadszőlő erezzi. A pincelejárát helyét is.

Bámultam, értetlenül, mint aki rossz udvarba tévedt.

Halk köhécselés térített magamhoz.

Megfordultam.

Bakos bácsi állt mögöttem.

- Széles akart jönni - szakadt ki belőlem a szavakkal a szorongás. - Az iskolába németek törtek be. Partizánokat kerestek. Kelemen beszélt velük, azt mondták, az éjjel lelöttek egy gépet Sitka fölött. De a pilótát és a személyzetet sehol nem találják. Biztosan keresik majd itt is. Az előbb az úton. . .

- Nálam, úgy látszik, már jártak - bökött mutatóujjával a tanya felé Bakos bácsi. - Éppen nem voltam itthon. - Ravasz módon hunyorított. - De ahogy megítélem, alapos munkát végeztek. Feldúlták a házat.

- Bakos bácsi látta a németeket?

- Messziről.

- Akkor én. . . Rám itt nincs szükség.

- Menj csak, fiam. És köszönöm!

S amikor már az ólnál jártam, utánam kiáltotta: - Vigyázzatok magatokra!

Elgondolkozva ballagtam vissza a kanálishoz. Ingembe belekötöttem a cipőm, leeresztettem a vizig a meredek parton a kerékpárt, s utána csúsztam én is. A biciklit a fejem fölé emeltem, szarván kis batyummal, s óvatosan, nehogy gödörbe lépjek, láboltam át a kanálison.

Idefele se volt könnyű a mederből kimászni, most még
bajosabbnak bizonyult. Mert a túlsó parton fűzfa sincs, amiben megkapaszkodhatnék.

Tuszkolom magam előtt a kerékpárt, ágaskodom, lökök
egyed a biciklin, s az egyszerre kiszakad a kezemből. Emelkedik magától.

A parton Börcsök alakja tornyosul fölém.

- Megszöktél, mi?! - acsarkodik rám. Máskor fehér
arca kipirult, hitvány, ritkás haja az égnek áll, tekintete
semmijóval nem kecsegtet. - Féltél. Gyáva! Megszöktél!

És elloptad a biciklit, mi? Ide menekültél, azt hitted, nem talállak meg?

- Elloptam - motyogtam, s közben arra gondoltam, mi lesz most.

Egyik lábamról a másikra állok a pocsolyában, azután
nyújtom a kezem Börcsöknek.

A helypéká megragadja a karom csuklónál, de nemhogy
felhúzna, inkább taszít egyed rajtam.

Hanyatt vágódom, bele a kanálisba.

Mire kikecmergek a partra, Börcsök a kerékpárral meszsze jár.

S a kerékpár szarván ott virít a motyóm.

5

vasárnap, szeptember tizedike.

Szélesék ma hajnalban érkeztek vissza. Fölmálházva,
mint a csacsik. Hoztak kenyeret, sózott szalonnát, kuko-
ricalisztet. Kevés barna lisztet is, cukrot, egy köcsög me-
laszt. Mosószappant, gyufát, gyertyát, ha mégis világot kell gyújtanunk.

S kék csomagolópapírt az elsötétítéshez.

Szóval mindent, amire csak szükségünk lehet.

Dini apja vízhatlan esőkabátját küldte el, én anyától
a legmelegebb pokrócunkat kaptam a csomagban.

S nagyapámtól szigorú intést: tartsunk ki a tanyán,
amíg az oroszok ideérnek.

Széles ezt mondta. Furcsán hangzott. Körbejárattam
a szemem, de rajtam kívül senki nem lepődött meg. Csak

Radnai homlokán szaladtak össze a ráncok.

Eddig közülünk még senki nem ejtette ki hangosan:
jönnek az oroszok. Pedig tudtuk, hogyjönnek. A hírekből,
amik nagy késéssel azért csak eljutottak hozzánk. Abból,
hogy a gazdagok, s akik valamilyen okból félték az oro-
szoktól, összecsomagoltak, s eltűntek a városból, a ta-
nyákról. Ki a Dunántúlra, ki olyan vidékre, ahol nem ismerhetik őket.

Más jelekből is következtethettünk. Dini péká és Széles
idézésén ez állt: kötelesek erődépítésre bevonulni. Amiből
kiolvashattuk, hogy közeledik a front.

Mi másért építenének erődöket?

Szélesék most már pontosan tudták: az oroszok Világosnál vannak!

Eszembe jutott, át kellene szaladni a hírral a szom-
szédba. Bakos bácsi megörülne neki. De mindjárt hozzá-

gondoltam: Bakos bácsi biztosan többet tud nálunk. S talán Szélesék is. Ők se mondanak el mindent. A fontosabb értesüléseket elhallgatják Radnai előtt, előttem.

Ez nagyon rosszul esett. Nem most először, hanem attól a pillanattól, hogy Bakos bácsi beköltözött a szomszéd tanyába. Azóta éreztem a titkolózásukat.

Azt még csak értettem, miért bizalmatlanok Radnaival.

Radnai apja németpárti volt. Régtől fogva az. Mióta a németek bejöttek, fennhangon dicsekedett vele. Két hete eltűnt ugyan a városból, de bármikor visszajöhet. Megkeresi a fiát, magával viszi.

Ami nem valószínű. Am előfordulhat.

Ezért jó, ha Radnai minél kevesebbet sejt.

De miért titkolóznak előttem?

Mert csak tizenkét éves vagyok? Éretlennek tartanak?

Nem veszik észre, hányszor mentem a veszélybe, hogy

bebizonyítsam, értek és érek annyit, mint más? Vagy

majdnem annyit? És soha nem járt el a szám. Nem félek!

Rám nyugodtan számíthatnak! Bármit bármikor rám bízhatnak !

Augusztus elején is, amikor a németek megleptek bennünket az iskolában, Széles nem kért meg, hogy értesítsem

Bakos bácsit. Én kitaláltam a gondolatát. Magamtól rájöttem, mit kell tennem. S még csak el sem dicsekedtem

vele! Senki nem tudja, hol jártam akkor, hol hagytam el

a cipőm, az ingem, miért voltam csuromvizes, sáros,

amikor a dűlőúton összetalálkoztunk.

Joggal hihették rólam, megijedtem, elszaladtam, s belepottyantam a kanálisba.

Ha akkor felfedem az igazat. . .

Kinek fedtem volna fel? Szélesnek? Dini pékának?

Az úgy volt, hogy én mentem vissza az iskolába, s ők jöttek szembe az úton. Rendetlenül, le-leszakadozva egymás mögött. Hátukon pokrócban a gúnyájuk, vállukon a szeges bot, a szeges bot végén a zsák.

Az én holmimat Beleznai hozta.

A németek nemcsak a Gedó-tanyát, a miénket is feltúrták. Az ajtót felfeszítették, az ablaküveget kiverték.

Lehánytuk a cókómókot az udvar közepére, és Kelemen ötödikes, a szálláscsináló, mindegyikünkre kiosztotta a munkát.

Estére újra berendezkedtünk. A régi tanyánkban.

Csak másnap tudtam meg Beleznaitól, hogy az iskolába a németeket szállásolták be, s azért kellett onnan kitakarodnunk.

Alighogy én a kerékpárral eltűntem, újabb motorosok érkeztek. S egy autóval három tiszt. Az autó befordult velük a kapun, s a lépcsőnél állt meg.

Az őrzésünkre otthagytott motoros jelentett a tiszteknek,

akik közül a legfiatalabb, vékony, gyerekarcú, Beleznai szerint alig lehetett több huszonkét évesnél, fitymálón végigmustrálta a fiúkat, majd magához intette Kelement.

Hangja bántón recsegett. A lépcsőre mutatott.

- Mit akar? - kérdezte Kelementől a lépcső tetejéről Börcsök.

- El kell hagynunk az iskolát. Azonnal.

-Nem lehet! Mondd meg neki, hogy mi... Hogy fegyvertársak vagyunk!

Kelemen halkán, udvariasan mondott valamit a tisztnek, de az félretaszította az útjából, s elindult a bejárati ajtó felé.

- Mondd neki, hogy fegyverbarátok vagyunk! - ordította magából kikelve Börcsök. - Nem hallod?!

A fiatal tiszt felért a legfelső fokra, s visszakézből úgy vágta szájon Börcsöket, hogy az legurult a lépcsőn.

A tiszt öt percet adott a csomagolásra. Öt perc elteltével a szalmán maradt takarókból vették észre, hogy Börcsök és én hiányzunk.

Börcsök alighanem ugyanazon az úton jutott ki a kertből, amelyen negyedórával hamarabb én. S ha jól következtettem, a porban árulkodó kerékpárnyomot követve jött tovább.

Tehát nem utánam kémkedett. A biciklit akarta megszerezni, hogy minél hamarabb hazaérjen az apjához, akitől talán segítséget remélt.

Megkönnyebbültem.

Hanem a németek megjelenése, a tudat, hogy itt, a közelünkben rendezkedtek be, nyugtalanított bennünket.

Vajon nem jönnek-e utánunk? Nem úznek-e tovább?

Innen már nincs hova menjünk!

Elég az is, ha éjszakánként felvernek. Hiszen újra átfésülhetik a határt. S hiába mutatjuk a tűzörség városi parancsnoksága nyílt parancsát, amellyel ide vezényelték az őrsöt, nem tudják elolvasni. S ha el is tudnák, ki vállal érte felelősséget, hogy tiszteletben tartják a tűzörség sérthetlenségét?

Hisz a németekre a mi törvényeink nem vonatkoznak...

Eddig nekünk nem akadt sok dolgunk a németekkel.

Először májusban jelentek meg a városban, nagy, ponyvával letakart teherautókkal. S a piaci napokon felvásárolták a salátát, retket, zöldhagymát.

A gimnáziumot valamikor május végén rendezték be kórháznak.

A kiürítési parancsot futár hozta. Éppen nagyszünet volt, és mi alaki gyakorlatra sorakoztunk az udvaron.

A nyolcadikosok akkor lépkedtek el vigyázzmenetben az iskolazászlóval a sorok előtt.

Az alaki gyakorlatok tél óta hozzátartoztak az iskola rendjéhez. E foglalkozásokat egy sebhelyes arcú főhadnagy vezette, aki a bevonult testnevelő tanárt helyettesítette. Általában húsz percig szórakozott velünk, jobb

esetben fél óráig vagy még tovább. Ez attól függött, mennyi időt piszmoztunk el sorakozással, s mennyire sikerült a felsősöknek felbosszantaniuk a főhadnagyot.

Ha sikerült, akkor a főhadnagy végkimerülésig verette a díszlépést. A felsősökkel.

Mi, elsősök, a menet legvégén kullogtunk, és sokszor a vezényszavakat se hallottuk. Az igazgató úr rendelkezése úgy szólt, hogy az alaki foglalkozásokra az ötvenen aluli férfitanárok kötelesek felügyelni. De akkor már ötvenen aluli férfitanár nem tanított az iskolában.

Igy a főhadnagy egyedül kínlódott a közel háromszáz diákkal. Nyolcas sorokba állított bennünket, osztályok szerint, s kivezetett a piactérre, majd onnan a kövesútra. Ha jókedve volt, csak meneteltünk. S énekeltünk. "Márványkőből, márványkőből van a Tisza feneke!" - ordítottuk torkunkszakadtából.

Ha nem ízlett a nóta, a díszlépést gyakoroltuk. Vagy a fordulásokat, menet közben.

Azon a délelőttön nemjutottunk messzire. A tér sarkán, a huszárlaktanyánál utolért bennünket a pedellus. A főhadnagy megállította a menetet, s szép komótosan visszaballagtunk az iskolaudvarra.

A tanárok már az udvar kikövezett csücskében várakoztak. A két nyolcadikos a bejárat elé állt a zászlóval, az igazgató úr elénk lépett, s megtartotta a tanévzáró beszédet. A beszéd után az irodás felolvasta a beiratkozás rendjét, közölte, hogy az év végi bizonyítványt a következő nap reggelén át lehet venni a kapusszobában.

Én korán mentem, s ez volt a szerencsém. Aki délfelé érkezett, már hiába fáradt.

Addigra a németek a pedellust is kirakták a gimnáziumból:

Latin kivételével mindenből jeles lettem. Én magam számtanból és földrajzból is jóra számítottam.

Nagyon megörültem a jó bizonyítványnak. Így talán jövőre is tandíjmentes lehetek!

A németek a gimnáziumból mindent kidobáltak. A nadokat az udvarra, a szertárok felszerelését a fészerbe, a könyveket a félig nyitott fáskamrába, az iratokat kosárszámra a pincébe. Később nemes Tamási Rezső tanár úr az esperes úrral együtt petícióba ment a kórházparancsnokhoz, s az megengedte, hogy a könyveket áthordjuk a plébániára. Az iratokat addigra már eltüzelték.

A gimnázium hamar szűknek bizonyult. A polgári leányiskola következett, azt is berendezték kórháznak.

Kórházváros lettünk, talán ezért nem bombázták a várost egyszer sem az angolok.

Egészen közelről németeket én az iskolában láttam először, amikor a könyveket segítettük a tanár úrnak elhordani. Másodszer akkor, amikor partizánvadászat ürügyén körülzártak bennünket Remetén.

Aznap még egyszer átfésülték a környéket. De néhány nap múlva, amilyen váratlanul jöttek, ugyanolyan hirtelen eltűntek.

Börcsök is megkerült.

Azt hittük, a visszakézből kapott pofon kijózanítja.

De Börcsöknek az se használt.

- Kilengés volt - magyarázta. - Azt a fiatal tisztet megbüntették. Ujra beköltözhetünk Remetére.

Nem voltunk bolondok.

Börcsök, becsületére legyen mondva, a kerékpárral együtt az ingemet és a cipőmet is visszahozta.

Ismét nyugodtabb napok következtek. A helypéká adta a tájékozottat, kijelentette: a partizánoktól nem kell félnünk. A lelőtt gépből csak a pilóta menekült meg, az is átszökött a határon, Romániába.

Ráhagytuk. Akár igaz, amit mond, akár nem, úgyse tehetünk semmit a pilótáért, még ha itt is bujkálna a közelünkben.

Fontos, hogy bennünket ne háborgassanak a németek! Egyik este megnéztem a malackáimat. Sokat nőttek az alatt a két hét alatt, amíg mi az iskolában voltunk. Kieresztettem őket az udvarra, hadd futkározzanak kicsit.

Bakos bácsi a hálókamrájához vezető falépcső aljában ült. Kedvetlennek látszott, nem szólt hozzám, csak amikor már jöttem volna el.

- Te, fiam ! - A nevem nem jutott eszébe, pedig kétszer is megmondtam neki. - A Széles fiú visszajött veletek?

- Vissza, Bakos bácsi.

- Küldd át! Hírem volna a számára.

Arra gondoltam, Széles az apjától kapott üzenetet, akit mindjárt a háború első évében kivittek a frontra. Hamarosan eltűnt. Ezt meg is írták a családnak. Most nyáron viszont, már itt voltunk tűzörségben, értesítés jött, hogy Széles Ferenc munkaszolgálatos meghalt.

Sajnáltuk Jóskát, Dini péká megpróbálta rávenni, menjen szabadságra. Hanem ő egyre csak azt hajtogatta: az apja él! Ő tudja, hogy él! És visszajön.

Nem viselt fekete szalagot, nem búsult. Mókázott, viccelt, játékosabb volt, mint bármikor.

Jóska különben is vidám alaptermészetű.

Tudott-e tényleg valamit, vagy egyszerűen nem akart belenyugodni apja halálhírébe? Soha nem árulta el.

Mióta Bakos bácsi a szomszédunkban él, nekem is meggyőződésem, hogy Széles tudja, mi van az apjával. Talán

éppen Bakos bácsi hozott róla hírt.

Mi másért kereste volna ideérkezése napján azonnal Szélest?

Hogy most ismét beszélni akar vele, annak is oka lehet.

S ha az előérzetem nem csal, baljós oka.

Jóska azonnal átszaladt a tanyáshoz. Távozását senki nem vette észre, azt se, mikor ért vissza.

Talán csak nekem tűnt fel, hogy egész este Dini pékát kerülgette. S hogy miről beszélgettek, kikövetkeztettem abból a két mondatból, amit akaratlanul is hallottam.

- Orvost kellene hívni - nógatta Dinit Jóska.

Dini nagy sokára válaszolt:

- Veszélyes. Nagyon veszélyes.

Reggel Török nem érezte jól magát. Dini péká megmérte a lázát, állottvizes borogatást tett a homlokára, s Szélest kerékpárral beparancsolta a városba. Hívja ki Soltész doktor urat.

- Egyszerűbb lenne Törököt hazaküldeni - hangoskodott Börcsök. - Még ápoljuk is?

- Majd apám eldönti, hazamegy-e, vagy sem - tartott ki elhatározása mellett Dini péká. - Jobb, ha bennünket is megvizsgál.

Éppen elkészültünk a takarítással - Kelemen ötödikes a tanyaház környékét is felsepertette velünk -, amikor alacsony Csepel motorkerékpárján bepöfögött a tanyaudvarba Soltész doktor, Dini apja.

Dini elébe sietett. Nem ugrott a nyakába, nem is csókolták meg egymást, ahogy az szokás, ha apa és fia találkoznak. Kezet fogtak. Mint két férfi.

Soltész doktor úr fél fejjel alacsonyabb hatodikos gimnazista fiánál. Kis kecskeszakállt visel.

Börcsök sorakoztatott bennünket, s vigyáztlépésben a doktor úr elé masírozott. Jelentett. A doktor úr mosolyogva rácsodálkozott, azután szó nélkül bement a szobába a beteghez.

-Tüdőgyulladás. És mellhártya... Haza kell szállítani! - jelent meg nem sokkal később a tornácon. - No, lássalak benneteket! - fordult hozzánk. - Levetközni, derékig!

És sorra vizsgált mindenkit. Megnézte a torkunkat, kikapogatta csuklónkon az ütőeret, megkopogtatta hátunkat, mellünket.

Közben szünet nélkül motyogott:

- Vasgyúró! Felöltözhetsz! Te is!

- Illés harmadikos! Készüljön járőrbe! - pattogott Börcsök hangja, alighogy ingébe bújt.

Összenéztünk a sor végén Beleznaival, Szélessel, s jót mulattunk. Börcsök most meg akarja mutatni Soltész doktor úrnak, hogy ő is valaki itt, nemcsak a doktor úr fia. Neki is joga van intézkedni, parancsolgatni.

Illés elkészült. Börcsökkel fogták a szeges botot, s elkocogtak a kövesút felé.

Azelőtt járőrbe fapuskával mentünk. De a fapuskák a remetei iskolában maradtak, a németek nem engedték elhozni.

Soltész doktor úr engem is megvizsgált. Táskájába csomagolta szerszámait, s mint aki jól végezte dolgát, kezét dörzsölgetve motorkerékpárjához indult.

- A szomszéd tanyában nem laknak? - állt meg feleútban.

- De igen! Egy tanya! - kiáltottuk kórusban.

- Bakos bácsi. Apa, te ismered, sokáig járt hozzánk..

Széles harmadikos! - emelte fel a hangját Dini péká. -

Elkíséri a doktor urat a szomszéd tanyába.

Igy mondta : "A doktor urat . . . "

Soltész doktor majd egy órát töltött a tanyában. Mire végzett, mi is felkészítettük az útra Törököt. Két rúdból és egy pokrócból hordágyat remekeltünk, s ráfektettük a beteget.

- Hagyjatok, megyek én a lábamon ! Mondom, hogy nem fáj semmim - ellenkezett Török, de a doktor úr rádörrentett:

- A beteg maradjon nyugton !

Törököt Radnaira és rám bízta Dini péká, Beleznai hozta utánunk a beteg csomagját. Nem mondom, Török jó súlyos volt. Állandóan meg kellett állni vele.

Éppen pihentünk kicsit, amikor találoztunk Börcsökkel és Illéssel. Megmarkolták ők is a rúd végét. Így már könnyebben haladtunk. Illésnek bolondos kedve támadt, elkezdte lóbálni a hordágyat.

- Tente, Török, tente, alszik a levente! - Török túrte kis ideig, azután közénk vágott, s leugrott a hordágyról a földre.

Most mit tegyünk? A parancs úgy szólt, Törököt vigyük ki az országútra, s kérjünk meg egy városba tartó szekeret, vegye fel a szekérderékba a beteget. Mi még csak a feleútban voltunk, nem fordulhattunk vissza.

Vittük az üres hordágyat, amíg a beteg meg nem szánt bennünket, s vállára nem vette a két rudat. A pokrócot Radnai feltekerte, s a nyakába kerekítette.

A kövesútnál vidáman váltunk el Töröktől, akit végül is a tejesautó fuvarozott be a városba.

Hogy Török kivált az őrsből, nyolcan maradtunk.

Kindli negyedikest mindjárt az első napokban felmentették. Két héttel később Nagy Béla harmadikost is. Árvai a remetei iskolából lépett le. Amikor a németek kipakolták a társaságot, Hetési, a volt remetei őrs maradék embere szintén elköszönt tőlünk.

És most Török lett beteg.

Nem sirattuk meg. Török nagy erejű, izgága, durva fiú volt. Verekedős természetű. Akinek nagy lapát tenyerével odasózott, az hetekig emlegette. Nem érezte szükségét,

hogyan tartozzon valakihez, mások sem közeledtek hozzá.

Egy időben Börcsök megpróbálta magához édesgetni.

Am Török ki nem állhatta Börcsököt.

- Pnibék! - így emlegette csak. S köpött utána. . .

Mi, többiek sejtettük, hogy Börcsök, Illés és Radnai összetartanak. Sokat pusmogtak hármásban, néha hangosan is becsmérelték Dini pékát. Török kiválása után megnőtt a szarvuk. Nyeregben érezték magukat. Kelemen nem sok vizet zavart, azt hiszem, engem nem vettek ember-számba, s úgy számították, hogy Szélessel és Beleznaival elbánnak, ha elérkezik az idő a leszámolásra.

És akkor Börcsök végre őrsparancsnok lehet!

Tudtam, hogy ezt tervezik. Titokban kihallgattam a beszélgetésüket.

Fürdés közben szervezkedtek. Ugy rendezték, hogy akkor menjünk fürödni, amikor Beleznai örködik. Széles nem jött velünk, alig várta az alkalmat, hogy Börcsökék eltűnjenek, s indult a szomszédba.

Én Börcsökékkel tartottam a kanyarig, de a parton mindig elzavartak. Egymás előtt nem szégyelltek meztelenül fürödni, előttem igen.

- Menj a gyerekmedencébe! - lökdöstek. Gyerekmedencének a kanyaron túli lapos, pocsolyás öblöt nevezték.

- És nehogy leskelődj! Mert agyonverünk!

Nem leselkedtem. Hallgatóztam. Csúnya szokás, négis hallgatóztam. Bosszúból!

Ha a vízre hajoltam, a suttogásukat is értettem.

Csak azt nem tudtam, hogy figyelmeztessenem a készülő cselszövésre Dini pékát és Szélest. Dini péka nem tűrte az árulkodást.

Nem kellett árulkodnom.

Egyik reggel megjelent a tanyán Illés apja a felmentő papírral, s magával vitte a fiát.

Heten maradtunk. Mint a gonoszok.

6

Szeptember tizenkettedike, kedd.

Tegnap még alig virradt, amikor Széles felrázott álmomból. Kinyitottam a szemem, de sokáig nem tudtam, hol vagyok, mi történik körülöttem. Éjfélig őréségekben voltam, úgy mint, mintha csak pár perccel azelőtt feküdtem volna le.

Pedig Radnai kivételével már mindenki ébren volt.

A szobában sejtelmes lágy gyertyafény remegett.

- Kelj fel, megyünk horgászni! - lökött oldalba Széles, mert látta, hogy a szemem újból lecsukódik.

Erre már végérvényesen felébredtem. Gondolkodás nélkül magamra szedtem felsőruháimat.

- Vigyél pokrócot, hideg lesz - mondta Dénes.

A lepedő alól a rongypokrócot hajtogattam össze. Az

újat, amit anyától kaptam a múlt héten, nem lett volna szívem besározni.
Dini péká Széles vállára terítette vízhatlan esőkabátját,
közben Beleznai megtömte a legkisebb zsákunkat hagy-
mával, paradicsommal, a maradék fél kenyér nagy részét is odakészítette.

- Ha jó fogás lesz, egész napra kint maradunk - vilá-
gosított fel Széles, mert észrevette csodálkozásomat.

Örömben nem akartam elhinni, hogy tényleg ébren
vagyok, s mindez nem álom. Csak akkor nyugodtam meg,
amikor kint arcomba csapott a józanító friss keleti szél.

Jóska a náderesz alól leszedte a botokat, s elindultunk.

A kövesút felől egyenletes mély morajlás hallatszott.

A zajra megálltam.

- A németek vonulnak - tuszkolt maga előtt Széles. Már vagy fél órája.

- A kövesúton? Merre?

- Váradnak.

- Mi hova megyünk?

- A Fekete-Körös hídjához. Tudod, ott a bokrok tövé-
ben kiváló horgász helyek vannak.

- A hídon át vonulnak a németek?

- Na és? Csak nem gyulladtál be? Majd elbújunk a
bokrok alatt. Igyekezzünk, mindjárt virrad. Szeptember-
ben korán megindulnak a halak. Megy a márna, még
ponty is van, és ha fognánk kis keszeget, megpróbálkoz-
hatnánk a csukával. Csak siessünk!

A kövesúttal párhuzamos első dűlön közelítettünk a
töltéshez. Átkúsztunk a gáton, s bevettük magunkat az
árterületen burjánzó fűzfarengetegbe.

A morajlást néha dobhártyát sértő csörömpölés, dübör-
gés váltotta fel. A híd előtti kanyarban, az összetorlódott
páncélosok fölött színes benzinfelhőt lebegtetett a szél.

Száz méterre lehattunk a hídtól. itt egy vízre boruló,
hatalmas fűzfabokor védelmében végre lepakolt Széles.
Három horgászbotot vittünk magunkkal, s amennyi zsi-
nórunk, horgunk, úszónk volt, azt mind. Jóska a leg-
vékonyabb bot végére kétméternyi cérnát kötött, rá kesze-
gezőhorgot s gyufaszálnyi úszót. Felmászott a fűzfa víz
fölé hajló ágára, a kenyérből borsószemnyi galacsint gyúrt s bedobott.

A part alatt állt a víz.

- Te szerelj fenékre - szólt rám.

Sokáig pizsmogtam az első bottal. Előbb fölöttébb nagy
dugót választottam a kukoricaszemnyi ólomhoz, azután
meg túl könnyűt. Végül is levágtam az ólomból két sörét-
nyit. Jó nagy horgokat kerestem, ha komolyabb példány
kapna rájuk, elbírják.

- Nem hoztunk kukacot - akadtam meg a szereléssel.

Széles nem hallotta, mit mondok. A fűz lombján át a hidat nézte, a hídon átdübörgő páncélosokat, kételtűeket.
- Nem hoztunk kukacot! - kiáltottam. Jóska összerezgett.

- Ne bomolj ! - utasított rendre. - Szedj magadnak kukacot. Vigyázz, meg ne lássanak, ne mászkálj el meszsire! Én majd ügyelek.

A kukactól undorodtam, de most a gilisztaszédést is kitüntetésnek éreztem. Nagy dolognak tűnt, hogy Széles engem választott horgásztársának.

Szeretek pecázni. Vagy inkább szeretnék. Mindig irigykedve lestem otthon a fiúkat, akik a városi Körös-hídról vízbe lógathatták madzagjaikat. Engem anya eltiltott a víztől.

Eddig itt is csak nézője lehettem a halfogásnak, részese soha. Széleséssel egyszer leruccantunk a Körösre, amikor Börcsök szabadságon volt, mert a helypéká ki nem állhatta a pecázást. De botot akkor sem adtak a kezembe. Most viszont magam szerelek, én kötöm fel a horgokat, én választom az úszót, szedem a gilisztát.

-ha még az első halat is én foghatnám!

A gilisztaszédés nem ment könnyen. Elfelejtettünk kis úszót vagy legalább valamilyen kaparószerszámot hozni.

De a parton akadt elég lom, többek között két doboz s egy törött porcelán tányér. A tányérdarabbal piszkáltam fel a földet a hordalékos részekben, s a kövér gilisztákat a dobozba gyűjtöttem.

Szedtem vagy húszat. Amikor visszatértem a vízpartra, Jóska úszóját hiába kerestem. Lesüllyedt a víz alá.

- Kapásod van !

- Látom. Hadd vigye! - ocsúdott Széles. Azután gyors mozdulattal felrántotta botját.

A cérna megfeszült s megindult.

Jóska tenyérszíj vörösszárnyút emelt partra.

- Tedd a halas kosárba! - tartotta felém a bot végét.

Ő nem mozdult az ágról.

Az, hogy a keszeget én szedhettem le a horogról, s én csalizhattam újra Jóska horgát, most már gilisztával, némiképp megvigasztalt a lemaradásért, amiért nem én akasztottam meg az első.

Sebaj! Még nagyobb dicsőség lenne, ha én fognám a többet.

Amilyen szórakozott ma Jóska, ez egyáltalán nem elképzelhetetlen.

Alig készültem el a második bottal, az elsőre máris ráette magát egy durbincs. Vagy ahogy mi mondjuk: paptetű. Nem számítjuk halnak. Kitéptem a gyomrából a horgot, mert egészen elnyelte, a földhöz vágtam ökelmém, s új gilisztát húztam a horogra.

Ez nem ízlett nekik. Egészen addig, amíg a másik készséget is fel nem szereltem. Fenékre, három horoggal, nagy ólommal.

Alighogy behajítottam az ólmot a folyó közepére, s
feszesre húztam a zsinórt, az úszós szerelésem megindult.
Lassan, a part felé. De a dugó nemhogy elmerülne, inkább
felemelkedik, s azután elfekszik.

A víz sodorná kifelé?

Megemelem a botot, feszítem a zsinórt. Mintha súly
lenne rajta. Megrántom, s kipenderül a partra egy sárga
pikkelyes hal. Életem első igazi hala.

Kis ponty. De nagyobb Széles keszegénél.

Alig csukom rá a kosár fedelét, a másik bot vége is
megbillen. Rázza valami.

Üggyel-bajjal behúszom a zsinórt. A legalsó horogra
törpeharcsa akadt. Kicsi, mint az ujjam.

Már előnyben vagyok!

Csalizok, dobok, lesem az úszót, a másik bot végét. Sokáig semmi.

Kihúszom a fenekezőkészséget. Apró keszegek mind-
három horogról lezabálták a gilisztát, anélkül hogy észrevettem volna.

Ujra dobok.

Most nem be, a meder közepére, hanem a sodrás mentén a part alá.

Közben Széles megakaszt egy márnát. Szép példány,
lehet vagy húsz deka.

Ismét én következtem. Pirosszárnyút rántok ki a vízből.

S rögtön utána egy picit, aranysárga halat.

- Jóska! - szólok. - Nem kellene átszerelni nagyhalra?

- Bizony, jó lenne.

- Ide nézz! Ez megfelel csalinak?

- Kis kárász? - hunyorít Széles. - A legjobb. Szerelj át!

A fenekezőről leszedem a három horgot, s kétágú na-
gyot kötök rá, rövid előzékkal. Arra teszem a csalihalat. Bedobom.

A bot vége alig észrevehetően táncol. Meg kell szoknom
a csalihal játékát. Amíg ezzel bíbelődöm, az úszóm ismét megbillen.

Keszeg ez is. Szögletesebb a vörösszárnyúnál. Mutatom Jóskának.

- Ne zavarj! - intéz el kurtán Széles.

Jóska ideges. Biztosan azért, mert én fogtam többet

- ítélem meg a helyzetet. Nem szép tőle, ahelyett hogy
gorombáskodik, inkább figyelne.

De őt csak a páncélosok érdeklik. A hídon. Mintha még
soha nem látott volna német páncélosokat Vagy ágyút.

A páncélosok után most ágyúk következnek. Hosszú
csövű, teherautó vontatta ágyúk.

Én is elvitettem egy kapást.

Az ördög törődik a németekkel. . .

Lassan kivilágosodik S már fél órája semmi.

A túloldalon az árterületen most tehenek csörtetnek elő
a bokrok közül. Az erdőgazdaság tehenei. A néma Péter hajkurássza őket.

Széles fészkelődik az ágon.

- Át kellene menni. Itt már úgyse fogunk többet. Nappal a túlsó part jobb.

S cihelődik.

Alsónadrágra vetkőzünk, holminkat összecsomagoljuk,
de csak nem indulunk. Széles tétován bámulja a hidat.

A híd mindkét feljárójánál fegyveres őr áll. Észrevehetnek, ha a vízbe gázolunk.

A túloldalon a tehenek elindulnak a folyóhoz. Belegázolnak. Hasuk aljáig, szügyig ér a víz.

- Most! - lódul meg Jóska.

Három ugrással a tehenek között vagyunk. Mögöttük
mászunk ki, négykézláb a partra.

A néma felénk közeledik. Felnyitja a halkosár tetejét.

Szeme ragyog a boldogságtól.

- Ö! Ö! - Más hang nem jön ki a torkán.

Széles nyújtja a botját.

- Akarod?

A néma kap utána. Azután visszaadja. A tehenek felé bök.

- Ö! Ö!

- Majd én vigyázok a teheneidre, Péter. Te csak horgász! - veri hátba barátságosan Széles.

S hajkurássza a marhákat. Közelebb a hídhoz.

Nem hittem volna Jóskáról, hogy jobban szereti a pász-
torkodást, mint a horgászást. Vagy a tankok vonzzák?

Péter rám kacsint. S int a fejével, hogy menjek utána.

Elindulunk a parton. Nyolcvan-száz métert megyünk
a folyással, amikor egy homokpadhoz érünk.

- Itt jó lesz? - kérdem.

- Ö! Ö! - hagyja rám a néma.

Ujra csalizom mindkét szerelésem. Péter közben levágja

Széles botjáról a cérnát, megtoldja vagy ötméternyi zsi-

nórral, a végét csuklójára hurkolja, s az ólommal bedob a folyóba.

A zsinórt ujjával feszíti ki.

Vár. Azután nagyot ránt. És szabad kezével a zsinór után kap.

Törpeharcsát fogott.

Zsákunkban van még bőven zsinór, ólom, horog. Megpróbálom utánozni Pétert.

Nem is bolondság. Az ember a legfinomabb kapásokat is érzi az ujján.

Csakhogy én mindig elhamarkodom a bevágást. A néma
már a harmadik törpeharcsát szedi le a horogról.

Viszi az úszóm. Odaugrom. Késő. Rángatja a csuklóm.

Ezt is elügyetlenkedem.

Telhetetlenségem megbosszulja magát. További fél
óraig hiába próbálkozom a három készséggel, minden kapásom elszalasztom.

A néma észreveszi. Lefejti a karomról a zsinórt. Az

övéről is. A kettőt összeköti, s méterenként horgot aggat

rá. A spárga végét most nem a csuklójára, hanem egy gallyra erősíti.

Kézbe veszem a kisebbik botot. Huzigálom az úszót
feljebb, feljebb. Végül fenékre állítom.

Talán tíz percig semmi. Akkor hirtelen az úszó a víz
alá merül. Megemelem a botot. A zsinór feszül, a bot hajlik.

Elindulok vele hátra.

A néma hadonászva szalad felém. Nem veszi ki a ke-
zemből a botot, csak a karom ragadja meg. Szorítása, mint a kapocs.

S tekintetével mutatja, hogy hagyjam.

A könnyű úszó, mint parányi tengeralattjáró, föl-le száguld a víz színén.

Alábukik, megint kiemelkedik.

Vagy tíz percig tart az izgalmas játék. Akkor az úszó
megállapodik a bot vége alatt.

A néma mozdulatokkal dirigálja, mit csináljak. Enge-
delmeskedem neki. Jobb kezemmel felemelem a botot a
fejem fölé úgy, hogy a ballal elérjem a feszülő zsinórt.

Megragadom, s araszolva behúzó.

Akkora márnát emelek a partra, mint a karom.

Nem tudok hova lenni a boldogságtól. A ficánkoló

halat felemelem a magasba, s nagyot kiáltok:

- Jóska !

Széles nem hallhatta meg a hangom. Közvetlenül a híd
mellett legeltette a teheneket.

A hídon s túl a Körösön, a kövesúton a változatosság
kedvéért zöldre festett tartálykocsik cammogtak hosszú, kígyózó sorban.

Hanem a nagy hallal mintha elpártolt volna tőlünk a
szerencse. Pedig próbálkoztunk mindennel, szöcskét, bod-
zabogyót tettünk a horogra. Egy nyiszlett keszeg akadt délig.

Megéheztünk. Kibontottam a zsákot, meghámoztam
két hagymát, paradicsomot mostam. Végül elővettem a kenyeret.

A néma szeme kerekre nyílt.

A kenyeret kettőbe szeltem, felét eltettem Jóskának, a
másik felét ismét kettőbe vettem. S a nagyobbik darabot Péternek nyújtottam.

- Fogd!

A néma a fejét rázta. De tekintetét nem vette le a kenyérről.

- Nesze ! A tied ! Edd csak meg ! Nekünk még van !

álltam fel, s nyomtam a markába.

Most már nem ellenkezett. Nagyot harapott a serclibe, még egyet, megint egyet.

S már alig volt belőle valami.

- Egyél hozzá paradicsomot! És hagymát!

Előbb lenyelte az utolsó falat kenyeret, s csak azután harapott a paradicsomba.

Én szép komótosan falatoztam. Fél szemmel a botot figyeltem.

Már bevégeztem az ebédet, éppen a zsebkésem töröl-
gettem, amikor a néma az ingéből két jókora uborkát
húzott elő. Az egyiket nekem adta.

- Ö! - Ez most azt jelentette: Egyél! Jó étvágyat!

Még soha nem ettem uborkát nyersen. Megmostam,
meghámoztam, s kelletlenül beleharaptam. Nem volt rossz.
Evés után tovább próbálkoztunk. Egy kis ponty akadt
még s újabb két törpeharcsa.

Azután halljuk, hogy a bokrok közt nagy csörtetve
jönnek a tehenek. Nyomukban Széles.

- Készülj. Megyünk ! - kiáltja. S tekeri a botra a spárgát.
Meg se nézed, mit fogtam?
- Ja? - rezzen fel. - Mutasd

Nyitom a halas kosár tetejét. Jóska arca megnyúlik.
- Hú! Micsoda halászlé lesz ebből! Nem is halászlé, pap rikás ! Mind te fogtad?
- Felét Péter. De a nagy márnát én.

Eszembe jut, Pétert nem semmizhetjük ki. Neki is része
van a zsákmányban. Viszem utána a kosarat.
- Válassz!

A néma vonakodik.

- Vegyél, na ! Amelyiket akarsz !

S közben izgulok: nehogy a nagy márnát válassza!
Nehogy a nagy márnát válassza!

Péter sokáig turkál a halkosárban. Végül is a két kis pontyot emeli ki.
- Még! - mutat a kosárra Jóska.

Ugy kell a kisebbik márnát s a vörösszárnyút ráerőszakolni.
Elbúcsúzunk.
- Szevasz! Kösz!
- Ö!

A kövön kocogtunk vissza. A hídon át. A nagy hal-
fogásban észre sem vettem, mikor ment el az utolsó német.
De elment mind. A két hídőrző is.

- Te ettél? - forgatja Jóska a kezében a zsákot.
- Ühüm.

Kiveszi a kenyeret. Beleharap.

- A némának is adtál?

- Adtam.

- Akkor neked nem jutott sok !

- De. És hagymát is ettem. És paradicsomot. Péter adott egy uborkát.
- Azért csak törj.

- Nem vagyok éhes.

- Egyél. Megdolgoztál érte!

Ez jólesik. Letörök két harapásnyit Széles kenyeréből.
Elhagyjuk a kövesutat, lucernás mellett megyünk. Jóska
szerint a malacok biztosan megörlődnek a lucernának.

Teletömjük a zsákot.

Jókedvvel fordulunk a tanyaudvarba.

- Mi van? - jön elénk Radnai.

- Ez! - És leemelem a kosár fedelét.

- Hol vettétek?

- Mit gondolsz? A hentesnél!

- Dénes! Sanyi! Széles egész kosár halat fogott! kiáltja Radnai.

- Andris fogta - helyesbít Széles.

A bográcsba vizet húzunk, s én beleöntöm a kosár tartalmát. Csak most számolom meg, hány halat hoztunk.

Van a nagy márna, egy pirosszárnyú s egy másik keszeg. Radnai szerint dévér. És kilenc törpeharcsa.

- Megtisztítom - ajánlkozik Radnai. - Szeretek halat tisztítani! - S választ se várva viszi a bográcsot.

Körülnézek. Széles sehol. Biztosan átvitte a lucernát a malacoknak. Lódulok utána.

Messziről látom Bakos bácsival Az ól kifutójának támaszkodva beszélgetnek.

Nem vesznek észre. Már egészen a közelükben vagyok.

Hallom Bakos bácsi hangját:

- És tank? Hány tankot láttatok?

A tankokat nem tudtam megszámolni. Százhusz vagy százharminc lehetett.

Belém hasít a felismerés. Hogy a mai horgászás ürügy volt csupán, s mi a németeket mentünk megfigyelni. Megszámolni, hány páncélossal, ágyúval, tartálykocsival, autóval vonulnak fel Nagyvárad irányában.

Ezért nem törődött a halakkal Jóska, ezért adta át a felszerelést Péternek. Nem a tehenekért!

S én, ahelyett hogy szintén a páncélosokat számoltam volna, elszórakoztam a napot. Így lehet valamit rám bízni!

Ha Széles csak egy szóval is figyelmeztet. . . De mért figyelmeztessen? Kitalálhattam volna. Nem szoktunk mi olyankor mutatkozni, amikor az országúton németek járnak. Most meg egészen a szájukba szemtelenkedtünk.

Itt lett volna az alkalom, hogy bebizonyítsam, mit érek!

S én figyelés helyett halat fogtam. Másfél kilós márnát.

S akkora törpeharcsát, mint az ujjam. Igazuk van a fiúknak, ha nem avatnak be semmibe. Hiszen vak vagyok. És bolond. Pecabolond.

Elszalasztottam a nagy alkalmat. Ne csodálkozzam hát, ha ezután is gyerekszamba vesznek.

Mindezt fél perc alatt gondoltam végig. S már fordultam, hogy elfussak szégyenemben. Elbujdossak, bárhová, ahol nem találnak meg többé. De zajt üthettem, mert Bakos

bácsi, anélkül hogy hátranézett volna, felemelte a hangját: - Jár itt valaki?

- Senki. Csak Andris - sietett a válasszal Jóska.

Abban a pillanatban meg tudtam volna fojtani Szélest.

Visszakullogtam a tanyába. Jóska sem maradt el sokáig.

S olyan csodálatos halpaprikást főzött, hogy még Dini péká is megnyalta utána mind a tíz ujját.

Egyedül nekem nem ízlett a vacsora.

- Beteg vagy talán? - figyelt fel szótlanságomra Dinipéká.

- Nem. Nincs semmi bajom.

- Kókadtnak látszol. Megfáztál?

- Á!

- Jobban tennéd, ha lefeküdnél. A homlokodra tegyél vizes borogatást. Aludd ki magad, felmentünk az őrség alól.

Bekucorogtam a sarokba, de elaludni nem tudtam. Csak hánykolódtam, kínlódtam.

- Mit csinálunk vele, ha tényleg beteg? - hallottam később, félálomban Dini hangját.

Meghalok - gondolom. - Meghalok, s ezzel minden megoldódik. Az lenne a legjobb. Meghalni.

Hisz fabatkát se érek. Ma segíthettem volna Szélesnek figyelni. S akkor tudná, hány páncélos haladt át a hídon.

- Százhusz vagy százharminc - mondja Széles, nagyon messze. Bakos bácsi a kifutónak támaszkodik. Hátra sem fordul, úgy kérdi: - Jár itt valaki?

- Senki. Csak Andris. . .

Szeptember tizenharmadika, szerda.

Nem vagyunk babonásak, ma mégsem kezdünk semmihez. A fiúk felváltva örködnek, én a konyhában a padkán ülök.

Dénes, Jóska, Sanyi úgy kímélnék, még a mozgástól is óvnának. Pedig csak náthás vagyok, más bajom nincs.

Biztosan a Körös-parton fáztam fel. Hiába cipeltem magammal a pokrócot, nem vettem sok hasznát. A jó haljárástól annyira izgatott lettem, hogy nem törődtem a hűvös széllel. A pokróc a zsák mellett hevert, szétbontatlanul.

Még kicsit szipogok, de már szóltam Dénesnek, hogy éjszaka vállalom az őrséget. Hattól tízig. Dénes nem beszélt le róla. Kevesen vagyunk, s ötünkre mindenképp rövidebb idő jut, mint négyre.

Az éjszakák egyre hosszabbak, a nappalok észrevehetően fogynak. Az idő is elromlott. Borús, szeles.

Lassan tüzelőről kell gondoskodnunk. A tanya környékén már összeszedtünk minden száraz gallyat, kórót, szarat. nincs messze az erdő, csak éppen át kell menni a kövesúton.

A határ a tegnapelőtti nagy vonulás után újra csendes. Ha holnap sem észlelünk mozgást, a hét végén megszervezzük a fahordást.

Nemcsak én gyengélkedem. Beleznai a gyomrát rontotta el a halpörkölttel. Noha alig evett. Dini péká azt mondja, elgyengült a gyomra. Annyira hozzászokott a kásához, krumplihoz, káposztához, hogy nem bírja a zsírosabb ételt.

A pörköltbe Széles nem tett zsírt. A halak voltak kövérek. A márna és két nagyobb törpeharcsa.

Harmadnapja nincs más téma, csak az én sikeres halfogásom. A horgászat óta megnőtt a tekintélyem a fiúk szemében.

- Andrisra kellene bízni, ő gondoskodna róla, hogy legyen mit együnk ! - hozakodott elő Radnai tegnap este a vacsoránál a témával, ki tudja, hányadszor. - Minden másnap elmehetne horgászni, s mi úri módon élnénk.
- Okos vagy - intette le Széles. - Azt hiszed, mindig kap a hal?
- Akinek szerencséje van!

Ha sejténék, mennyire szégyellem én ezt a dicsőséget!
Hogy elcserélném azért a másikért! Amit elmulasztottam.
S amiről tegnapelőtt este óta annyit ábrándoztam. Valahogy így:

Széles és Bakos bácsi az ól kifutójánál beszélgetnek.

Én csöndben a hátuk mögé lopódom.

- És tank? Hány tankot láttál? - hallom Bakos bácsi hangját.

- A tankokat nem tudtam megszámolni. Százhusz vagy százharminc lehetett - feleli Jóska.

- Száznegyvennégy. Pontosan száznegyvennégy. Attól a perctől, hogy megláttuk a hidat - vágom rá gyorsan.

- Jár itt valaki? - szól hátra Bakos bácsi.

- Igen. Andris. Varga Andris.

Az se bántana, ha megszidnának, amiért hallgatóztam.

Inkább haragudjanak, mint semmibe vegyenek.

Most semmibe vesznek. Mert ki vagyok én? Varga András másodikos. Varga András, aki éjszaka is örökdik.

Varga András vezeti az őrsi naplót. Varga András bográcsnyi halat fog. Én tudom, hogy ez mind semmiség.

Ahhoz képest, amit Dini péká, Széles, Beleznai tesz, de amiről ők nem beszélnek.

Hogy mégis miért gyanítok egyet s mást? Mert hallgatóztam !

Tegnapelőtt. És augusztus elején, a gyerekmedencében, amikor Börcsökék elzavartak a fürdőhelyükről. S nem sokkal azután a kukoricásban.

Nem készakarva hallgatóztam. Véletlenül se gondoltam arra, hogy olyasmit tudok meg, ami nem tartozik rám.

Hevertem a kukoricásban, a fűzfa mögött. Dini péká az apjával sétált az udvaron. Kétszer is elmentek előttem, majd leültek a fűzfa alá a gyeptéglára. Nekem háttal.

Soltész doktor úr akkor már harmadszor volt nálunk.

Mind a háromszor sorra vizsgált bennünket, s utána átnézett a szomszéd tanyába, Bakos bácsihoz.

Senki nem törődött a doktor úr látogatásaival. Börcsök, ha tehette, minden alkalommal produkálta magát, de ez

Börcsöktől megszokott dolog. Ezen a délutánon is riadóztatta az őrsöt, s a partizánvadászatot gyakorolta Szélessel, Beleznaival, Radnaival.

Kelemen őrségben állt. Én riadókor éppen nem voltam szem előtt, a kukoricásban feküdtem. Ugy tettem, mintha aludnék.

Dénes apjával otthoni dolgokról beszélgetett. Szavait eleresztettem a fülem mellett. Csak jóval később, Dini

péká aggódó hangjára figyeltem fel.

- És ha baj lesz belőle?

- Nekem kötelességem mindenkin segíteni, aki hozzám fordul - válaszolta méltósággal Soltész doktor úr. - Én orvos vagyok.

- Az ellenségeden is segítesz?

- Azon is. De ez a szerencsétlen ember mért lenne ellenségem?

- Mert ellened harcol. És mi ellenük harcolunk!

- Ostobaságokat beszélsz, fiam-szólt Dénesrekorholón az apja. - A barátod tömi tele a fejeteket minden badarsággal, ugye? Az a Börcsök fiú!

- Börcsök nem barátom! A helyettesem! Nem én választottam, kijelölték - tiltakozott önérzetesen Dénes.

Soha nem volt a barátom, nem is lesz!

- Elvártam, hogy ezt mondd!

- Börcsök ostoba! De ez semmit nem változtat a dolgokon. Azok ott, a fronton túl gyűlölnék bennünket. Mi pedig a fronton innen. . .

- Mégsem értjük egymást! - vágott Dénes szavaiba

Soltész doktor úr. - Először is a front, fiam. . . A front nagyon változó valami. Egy éve még sok száz kilométerre volt tőlünk. Most egy ugrásra van. Nemsokára elvonul fölöttünk. S mi egyszeriben a front másik oldalán leszünk. Mindnyájan. Azok is, akik várják az oroszokat, azok is, akik tartanak tőlük. Változik valami? Persze. A helyzetünk. Más lesz. De az emberek belül, önmagukban ugyan azok maradnak, akik tegnap voltak. Az emberek egyik napról a másikra nem változnak meg. Nem az a fontos hát, hol húzódik éppen a front, hanem hogyan gondolkoznak az emberek. Te, én, a többiek. Itt a fiúk. És ez dönti el, ellenségek vagyunk-e, vagy ha nem is barátok, de közömbösek egymáshoz. Ha én nem tekintem ezt a szerencsétlent ellenségemnek, s ha ezt éreztetem vele, ő sem tart ellenségének. S ez a lényeges. Mit tartunk egymásról.

- Lehet, hogy igazad van - horgasztotta le a fejét Dénes.

- Csakhogy mi itt állandó veszélyben vagyunk. A németek bármikor rajtunk üthetnek. És akkor aztán nincs kegyelem. . .

- Te félsz?

- Félek.

- Mégis bújtatod őket. Legalább annyit kockáztatsz, amennyit én. Vagy még többet. És én nem kérdeztem meg, miért csinálod.

- Miért? Azt hiszem, a fiúkért. És Bakosért. De hogy ők mért teszik, amit tesznek?

- Mindenki másért. Az egyik, hogy végre béke legyen. Mások abban reménykednek, a háború után jobb soruk lesz.

- A háború után minden megváltozik?

- Mi változik, mi marad változatlanul, nem tudni,

Annyi bizonyos, más világ lesz.

- Apa, te ezt honnan veszed?

- Gondolkozom.

- És te nem félsz?

- Mitől kellene félnem?

- A háborútól. A fronttól. Attól, ami azután jön.

- A háborútól, a fronttól mindenki fél. Az is, aki tagadja. A katona is fél. De mit tehet? Bízunk, hogy túléli.

S hogy mi jön a háború után? Rosszabb nem jöhet!

- Azt mondják, az oroszok mindenkitől elvesznek mindent. Felgújtják az iskolákat, a templomokat, a gyerekeket elhajtják Szibériába.

- Tehát mégis Börcsökre hallgatsz?

- Ezt nemcsak Börcsök mondja. Benne volt az újságokban.

- Tőlünk mit vehetnek el?

- A házunkat.

- Háza minden második embernek van. Olyan, amilyen a mienk. Ha elveszik, kinek adják? Nézd, fiam! Én eddig is a munkámmal kerestem a kenyerem. S nekem ezután is lesz munkám. Orvosra mindig szükség van. Főleg most. Vége lesz a háborúnak, az emberek hazajönnek, sebesülten, betegen, legyengülten.

- Vége lesz a háborúnak, azt mondd. De mikor?

- Hamar.

- És ha a németek előbb kiirtanak bennünket? Miattuk?

- Feladhatod őket. Ha félsz. Szólsz a helyettesednek, ő az apjának, az a németeknek.

-De apa! Mit képzelsz rólam?

- Ne kiabálj! - Soltész doktor óvatosan körül nézett. Még valaki meghallja.

Dénes lehajtotta a fejét, a kabátja belső zsebében a hallókészülékével babrált.

- Azt mondd, kiabáltam? . . .

Tehát nem igaz! - vert hangosabban a szívem. - Nem igaz, hogy Dénes szimulál! Rosszul hall, most magam győződtem meg róla; hogy rosszul hall. Különben nem hangoskodik az apjával. . .

Börcsök hazudott! és, Radnai is, amikor Dénest gyanúsították !

Ez a bizonyosság akkor fontosabb volt nekem, mint a másik. A szomszéd tanya titka.

Hiszen az a titok továbbra is titok maradt. Nem tudtam meg, kit vagy kiket bújtat Bakos bácsi.

De Dini péká aggályait sem értettem egészen. Mitől fél?

Komolyan elhiszi, amit az oroszokról mondtak? Hogy felgújtják az iskolákat, a templomokat, a gyerekeket Szibériába viszik? Ha így van, a románok miért álltak át az oroszok oldalára?

Mért várják olyan sokan őket?

Hogy vége legyen a háborúnak? Ma már tudja min-

denki, a németek elvesztették a háborút. Mégis harcolnak.

S velük a magyarok is.

Soltész doktor úr azt mondta, rosszabb nem lehet.

Biztosan igaza van. Ha az oroszok kiverik innen a németeket, vége lesz a háborúnak. Hazaengedik a katonákat. Apa is megjön, Beleznai apja, talán Szélesé is. Az emberek újra dolgoznak. Felszántják a földeket, búzát vetnek, állatot nevelnek. Lesz kenyér, zsír, szalonna.

Nem üvöltenek a szirénák, nem bombáznak többé, nem kell félni az utcán.

Kezdődik az iskola. És én a valóságban is másodikos leszek...

Soltész doktor úr akkor járt nálunk utoljára. Azóta több mint egy hónap telt el.

Előbb Kelemen hagyott itt bennünket, három hete Börösök. Már csak öten vagyunk. Naponta átjárunk a szomszéd tanyába, én eleséget viszek a malacoknak, Széles híreket Bakos bácsinak.

Nappal a magas figyelőből kémleljük a határt, éjjelre bekötjük a buktatókat, csapdákat a kolompba, s a tornácon öröködünk.

Várjuk az oroszokat.

Egy hónapja még csak a szomszédaink miatt vártuk.

Most már magunkért is. Hisz különben soha nem szabadulunk ki innen. Csak az oroszok segítségével.

Ezt mindnyájan tudjuk. Radnai is.

Vajon Radnai mit érez? És Dini péká?

Dini, mióta Börösök nincs köztünk, olyan, mint egy-nagy gyerek. Jókedvű, játékos, különösen szeret birkózni.

Ha fűrödni megyünk, egy szál tornanadrágban birkózik a parton Szélessel, Radnaival. Bemennek a vízbe, lemártóznak, s azután egymásnak esnek. Ugy, vizesen. Dénes azt mondja, a görögök bekenték magukat különböző olajokkal, hogy jobban csússzon a testük.

Dénes erős fiú, fél perc alatt földhöz vágthatná Jóskát vagy Lajost, de nem teszi, inkább eljátszadozgat velük, amíg azok ki nem merülnek teljesen.

Sokat gondolkozom, vajon Dénes valóban fél-e az oroszoktól. Ha fél, honnan a vidámsága, a jókedve? Mutatja csak? Hogy bennünk tartsa a lelket?

Én Dini félelmét ott, a kukoricásban se értettem. Hiszen sem ő, sem az apja nem tett senkinek soha rosszat.

Lám, Soltész doktor úr nem fél. Nagypám sem fél.

Anya már, azt hiszem, igen. Attól tart, ha apa leszerel, nem veszik vissza a jegyhivatalba. De én tudom, hogy apa nem akar tisztviselő maradni.

Nem tudni, lesz-e jegyhivatal, s ha lesz is, apa már a nyár elején, amikor legutoljára itthon volt szabadságon, arról beszélt, ha vége a háborúnak, kőművesekhez megy dollgozni.

Ha vége lesz a háborúnak!

Egyelőre a németek és a magyarok támadnak. Átlépték a határt, betörték Erdélybe. De csak a hegyekig jutottak.

Világosnál áll a front.

Hány kilométer ide Világos!? Figyelni kellett volna, amikor földrajzórán tanultuk. Huszonöt lehet vagy ötven?

Tiszta időben, reggelenként néha nagy messziről, halványkéken idesejlenek a hegyek. Nagyapám azt mondta: a világosi hegyek.

Ha megindult a támadás, két-három napig tarthat, amíg ideérnek. De mikor indul?

És ha igaz a csodafegyver? A németek új fegyvere? Ha visszajönnek Börcsökék, Radnai apja?

Végeznek velünk. Biztosan.

Erről nem beszélünk. Legalábbis előttem nem beszélnek.

Vajon Dini péká, Beleznai tudták, miért mentünk mi Szélessel horgászni? Biztosan. Különben Dénes aligha engedett volna el bennünket a hídhoz.

Sanyi is tudta, hogy egész napra megyünk. Ő csomagolta be a zsákba az élelmet, a kenyeret, hagymát.

És Radnai?

Csak nekem nem mondták meg? Kitalálhattam volna !

Azért tanulok a leckéből. Megfogadom, nagy elhatározással, hogy megmutatom, nem vagyok se vak, se süket.

Lesz még alkalmam, s akkor mindent bebizonyítok.

Hiszen az igazi próba hátravan. Majd ha ideér a front.

Itt lödöznek a fejünk felett.

Hiába én vagyok az őrsben a legfiatalabb, s bármennyire is bután viselkedtem a Körös-parton, a mai naptól minden másképp lesz.

Hiszen minden csak elhatározás dolga.

Holnap éjfél utánra is jelentkezem őrségbe! Legközelebb én megyek a városba! És minden nehéz feladatot magamra vállalok !

8

Szeptember tizenhetedike, vasárnap.

Dini péká reggel megkérdezte tőlem, hogyan haladok a naplóírással. Azt feleltem, elég lassan. Panaszkodtam, nincs helyem, hol írjak; amit eddig papírra vettem, szinte olvashatatlan, át kellene másolni tiszta lapokra. Dénes biztatott, igyekezzem, mert szeretné már látni, mit végeztem.

A legszívesebben összetépném a papírokat, s azt mondanám, elázott, elveszett, vagy mit tudom én, mi lett a naplóval. . . Hiszen annyira nem másnak írtam, amit írtam. Vagyis hogy másnak, és nem Dénesnek, Jóskának, Beleznaiéknak. Azoknak, akik hónapok múlva vagy évek múlva, ha vége lesz a háborúnak, kutatnak utánunk, s nem tudnak meg mást rólunk, csak amit ez a napló őriz.

Ha egyáltalán kutatnak. . .

Néha az az érzésem, senkinek nem hiányzunk, senki nem tartja számon eltűnésünket a világból. Kinek juthat az eszébe ebben az országos felfordulásban öt gimnazista után szaglászni? Akár haza is mehetnénk, s élhetnénk ott-hon nyugodtan, ahelyett hogy itt bujkálunk a pusztá határban, nappal árkokban, bunkerban, éjjel az elsötétített szobában, mint a patkányok. A szomszéd tanya lakóit sem fenyegetné több veszély, mint most. A kutya nem jár felénk, de ha jönnének, ugyan mit tehetnénk a védelmükben?

Még mindig sokat gondolok múltkori szerencsétlen horgászatunkra. Azóta elromlott az idő, igazi ősz lett, nyirkos, borongós ősz. Az alacsonyan úszó felhők szinte súrolják a jegenyefa csúcsát. A nappali őrködés egyre kényelmetlenebb. Húzódnánk be a tanyába, s hevernénk a szalmán naphosszat, de Jóska nem engedi. Egyszerre csak ketten tartózkodhatunk bent, a másik három kint lődörög az esőben, még akkor is, ha semmi dolga az udvaron.

Nehogy meglepjenek bennünket!

Jóska kezd olyan lenni, amilyen Börcsök volt. Rendelkezik, parancsol. Nem veszi észre, hogy unjuk.

Mert ha mindenképpen ténykednünk kell, eszeljünk ki valami hasznos dolgot. Menjünk be felderítésre a városba. Vagy csomagoljuk össze a legszükségesebb holmikat, s induljunk el a front felé. Szökjünk át az oroszokhoz.

Jöjjenek velünk Bakos bácsiék is !

Amíg itt ülünk ölbe tett kézzel, nincs lehetőségem bebizonyítani, mit tudok, mit érek valójában. Pedig anélkül én nem megyek haza! Rám Jóska ne mondhassa még egyszer: "Csak az Andris!"

Radnai állandóan nyúz, hogy menjünk el horgászni. Dini péká talán bele is egyezne, de nekem semmi kedvem hozzá. "Esőben nem harapnak a halak" - mondtam Radnainak, s ő elhitte.

Pedig ugyancsak ránk férne megint a friss hús. Tartalékaink a héten alaposan megcsappantak. Tegnap Jóska fogott hurokkal egy varjút, egész este főzte, a hús mégsem puhult meg. A leve viszont répával, zöldséggel, korpagaluskával nagyon finom volt. Ma este újra feltesszük a húst paprikásnak.

Hogy holnap mit eszünk, nem tudjuk. Annyi biztos, én nem ülök ki horgászni. Menjen Jóska Radnaival.

Inkább őrséget vállalok.

Dini pékának azt mondtam reggel, hogy az elmúlt három hónap történetének talán a felénél tartok. Ez persze nem igaz. Tulajdonképpen mindent leírtam, ami fontos volt az életünkben. Egyetlen esemény maradt már csak, amiről nem hallgathatok.

Valamikor augusztus végén történt, ha jól emlékszem,
augusztus huszonharmadikán. Radnai szabadsága előtti reggelen.

Éppen én örököttem. Csendes volt az éjszaka, s hajnalra
lehült a levegő. Egyik percről a másikra köd ereszkedett a földre.

Itt, közel a Körösökhöz, gyakori a köd. Hirtelen jön,
s ugyanolyan hamar el is oszlik. Felszívja a délelőtti nap.

Fél öt lehetett, legfeljebb háromnegyed öt. Mocorgást
hallottam a konyhából. Nyílt az ajtó, s kísért a tornáca Börcsök.

Szabályosan jelentkeztem, s gondoltam, megy a dol-
gára. De nem. Leült az ügyeletesi asztalhoz a székre.

Megkerültem a tanyát, s éppen visszaértem a tornác
elé, amikor a szomszéd tanya előtt két vagy három alak
kivált a ködből, átfutott az úton, s eltűnt a kukoricásban.

Káprázott a szemem - gondoltam, de abban a pillanat-
ban már mögöttem hallottam Börcsök zihálását. Nyomott le a földre.

- Figyelte? - kérdezte halkán. Börcsök rém hivatalos tu-
dott lenni. Szolgálatban mindenkit magázott, még engem is.

- Ühüm - mondtam. - Valami állat. Ment a tanya felé.

- A tanya felé? - Börcsök homlokán összeszaladtak a
ráncok. - Én a tanyából láttam kiosonni két alakot.

- Csak egy volt. És a tanyaiba tartott - füllentettem lelkiismeret-furdalás nélkül.

- Mindegy. Riadóztassa az őrsöt!

Felugrottam, s a tehénkolomphoz rohantam.

- Megőrült?! - kiáltotta utánam Börcsök. - Csendes riadó !

De akkor már csengett-bongott a kolomp. Mint a lélekharang az éjszakában.

Széles, Radnai, Beleznai álmosan vakaródtak az ajtóban.

- Riadó, mit ólálkodnak itt? - fortyant rájuk Börcsök.

- Szeges bottal sorakozó!

Egymást löködve szaladtunk a botokért. Közben Dini is felébredt.

- Őrsparancsnok úr! Széles harmadikossal szállja meg
a tanyát! - osztogatta a parancsokat Börcsök. - Radnai,

Beleznai, Varga, utánam!

S futólépésben átvágott az úton.

Dini péká nehezen ocsúdott. Széles annál gyorsabban.

Rohant át a szomszédba. Tekintete ijedt volt, arca viaszszárga.

Megértette, hogy azok odaát veszélyben vannak.

De hogy ennyire a lelkére vegye a sorsukat! Vagy...

Furcsa sejtés moccan meg bennem. Lehet, hogy a szom-
szédban rejtőző egyik idegen Széles apja?

Bakos bácsi Szélest kereste, mindjárt ideérkezése első
napján. Tudta a nevét. Amikor a németek errefelé hajku-
rászták a partizánokat, Széles az iskolából meg akart
szökni, hírt hozni a tanyára. Azóta is, ha csak teheti, a
szomszédék táján ténfereg.

Széles apjához hívták az orvost? Ez nem valószínű,

hiszen Dini péká akkor azt mondta Soltész doktor úrnak :
Azt sem tudod, kit mentettél meg." Ha nem Jóska apját,
valaki más idegent.

De attól még ő is a tanyában tartózkodhat!

Igy már érthető minden. Dini péká viselkedése is. A tár-
sa apjáért az ember bármilyen veszélyt vállal.

Vajon ha én megtudnám, hogy apa élete veszélyben
forog, mennék-e, rohannék-e, kockáztatnék-e én is? Biztosan!

De apának jó helye van, apa kórházi beszerző. Valahol
Várad közelében egy katonai kórházban. A pontos címét
nem tudjuk, mert nem írhatja meg. A levelet Váradra
címezzük, s alája írjuk a postafiókszámot.

A kórházat nem bombázzák a repülők. . .

Mire mindezt végiggondoltam, Széles elfoglalta helyét
a tanyaudvaron, a kút betongyűrűje mögött.

Dénes épp akkor ért hátul a magtárhoz. Mi az út másik
oldalán, a lucskos lucernán, harmatos kukoricán át csörtettünk előre.

Elértük a tarlót. A szélében megálltunk.

Az erdő felől könnyű szél fúj, s a tarlóról fellibbentette a
foszladozó ködtakarót.

Nem láttunk senkit.

Tehát ha valaki vagy valakik tényleg átfutottak az úton,
csak a kukoricásban bújhatnak.

S a kukoricást gyerekjáték átfésülni. Négy öl széles
csupán. Ritka, csenevész.

Végük van.

Vagy sikerült visszajutniuk a tanyaába? Meghallották a kolompszót, s elrejtőztek?
Váratlanul a tanya felől vidám rigófütty kélt szárnyra az ijedt csendben.

Rigó, itt?

Csak Széles füttyülhet. Ő tudja ilyen megszólalásig hűen
utánozni az állatok hangját.

Nincs hát semmi baj - könnyebbültem meg.

S a rigó ott a tanyaudvaron csak fújta, fújta a maga
örömteli reggeli énekét.

- Csatárláncban felfejlődni! - adta ki Börcsök a paran-
csot. Radnai behúzódott melléje, Beleznai a balszárnyon
maradt, én átkúsztam a jobbszárnyra. - Előre!

Előbb Beleznai ugrott fel, futott öt vagy hat métert, s
eltherült, majd Radnai lódult meg. Utána én következtem, végül Börcsök.

Már a kukoricás közepén jártunk, amikor Radnai
figyelmeztetőn pissegett. Megmerevedtünk. Alig tíz mé-
terre előttünk alaktalan valami kucorgott a földön.

A szívem a torkomban dobogott. Mégsem volt idejük
elmenekülni? Akkor mit füttyönget Széles olyan önfeledten?
-- Beleznai, Varga, kerítsen! - halkította le a hangját Börcsök.

Nagy zajjal felszöktünk, s túlszaladtunk a kupacon.
Nem mertem arra nézni, elvágódtam, mint egy zsák..

A túloldalon velem egy vonalban Beleznai.

Ovatosan fordultam vissza. A kucorgó test nem mozdult. Pedig még volna ideje elfutni. Mire vár?

- Radnai másodikos, roham előre! - kiáltotta a helypéká. De Radnai másodikos lábát görcsbe rántotta a félsz. Nem mozdult. - Radnai másodikos, utánam, roham előre!
- ordította most már teli szájjal Börcsök, s óriási lendülettel rontott az alaktalan testre. Még öt méter, még három. . .

lendítette a szöges botot, és belevágta.

Most már ott volt mögötte Radnai, s lassan közelebb óvatoskodtunk mi is Beleznaival.

Lábunknál a mozdulatlan, párázó valami.

Egy friss trágyakupac!

Mögöttünk megzörrent a szár, s Bakos bácsi tűnt fel a kukoricásban. Kezében vasvilla, a villán szalma.

Most szedhette ki a malacok alól.

- Keresnek valamit, fiatalúr? - intézte gúnyosan a kérdést egyenesen Börcsökhöz.

- Gyakorlat - felelte pökhendin Börcsök.

- Ilyen korán? Vétek hajnalban kibújni az ágyból. Feküdjenek vissza, megfáznak!

Akkor néztünk csak végig magunkon. Mellünkön, combunkon az ing, a nadrág merő latyak volt.

- Mi van, verebek? Bevettétek a ganajdombot? - fogadott az úton kárörömmel Széles.

Nagyot mulattam magamban. A helypéká jól megjárta !

De Börcsök nem nyugodott.

- A tulajdon szememmel láttam őket - erősködött ott-hon, a tanya előtt. - Maga is látta, Varga ! - hívott tanúnak.

- Én egy állatot láttam. Jelenttem is azonnal a helypéká úrnak!

S éreztem, hogy elvörösödök.

- Egy állatot - vihogott Beleznai. - És milyen szaga volt? Nem szagoltad meg?

Kedvem lett volna a vigyori képébe mászni, és kikibálni a világnak, hogy igenis, én láttam. . .

- Csak egy állatot - haaytam rá.

- A tanyában nem bújt meg senki? Örsparancsnok úr, nem láttak semmi gyanúsat?-faggatta Dinipékát Börcsök.

- Semmit.

- Körül kellene nézni!

- Mehetünk. Megkérjük a tanyást. . .

- Nem kérünk meg senkit. Mi nem kérünk! Házkutatást tartunk és kész! - ágaskodott Börcsök.

- Nincs rá engedélyünk. De ha gondolja a parancsnok-helyettes úr. . . - váltott hangot Dénes is.
- Ketten voltak. A tanyából jöttek ki. És átszaladtak az úton. Innen láttam. . .
- Innen? - Dini péká a nyakát nyújtogatta. -- Innen nem láthatott semmit. Ahol beszélgettek, a fűzfa lehajló ágai elfedték előlük a kilátást. Börcsök tévedett. Nem onnan láttuk őket. Ám amikor Dini péká megkérdezett, ott álltunk-e valóban, rábólintottam, hogy igen.
- Innen nem láthatott semmit az őrsparancsnok-helyettes úr - ismételte Dénes. - Nem láthattak semmit.
- Egy állat volt - mondtam Dénesnek.
- Furcsa. . . - Dini péká a fejét csóválta. - Nagyon furcsa... Már nem feküdtünk vissza. Átöltöztünk, kimostuk ingünket, nadrágunkat, s feldobtuk a fűzfára száradni. Fázunk, ugráltunk hát. Beleznai, Radnai állandóan csipkelődött, én meg adtam a sértettet. Valójában azonban nem bánkódtam. Széles nem vett részt a hancúrozásunkban. Azt mondta, fáj a feje.
- Börcsök is félrevonult.
- Reggeli után bejelentette Dini pékának, nem hagyja annyiban a dolgot, megy, szól az apjának, vizsgálatot kér.
- Akarsz egy újabb frászt? - termett kettőjük között fenyegetően Széles, és megragadta Börcsök mellén a kabátot. - Ha nem ragaszkodsz a németjeidhez, megkaphatod most tőlem!
- Széles harmadikos! - hebegte elképedve Börcsök.
- Mit képzelsz? Ez fegyelemsértés!
- Ne kapálódz, öregem! - taszított jó nagyot a helypékán Jóska. - Azt kérdeztem: akarsz egy újabb frászt? Idecsődítenéd a kopókat, s megint mi húznánk a rövidebbet? Mert már a trágyadombot is ellenségnek nézed?!
- Én láttam !
- Nem láttál semmit! Semmit, ha mondom! Különben addig ütlek, amíg rá nem ébredsz, hogy káprázott a szemed !
- Jelenteni fogom!
- Dehogyan fogod! Nem hiányzik neked se a pofon! Visszakézből! Vagy már elfelejtetted?
- Miről beszélsz?
- Tudod te jól! Arról a németről, az iskolában.
- Az kilengés volt.
- Jól kilengtél! Akkorát estél, mint egy ólajtó. Ha most idehozod őket, s csak a trágyadombot találják, agyonvernek. Ez a te ügyed. De minket hagyj ki a játékból! Nekünk ne törjék be a fejünket puskatussal!
- Még egyszer megrázta a helypékát, s elengedte. Ez nyílt kihívás volt. Jóska megbolondult - gondoltam.

Az eszére ment az izgalom, az apja féltése.

Mit tesz Börcsök? Lenyeli a sértést?

Ugy látszott, beletörődik a helyzetbe. Délután Dini péká sokáig tárgyalt vele.

Vacsoránál mégis feszült volt a hangulat. Pedig Széles ugyancsak kitett magáért. Rablóhúst sütött nyárson, birka-combból. A birkacombhoz véletlenül jutottunk. Előző nap egészen Sitkáig elmentünk járőrben, Börcsök, Radnai, én. S a gátör éppen birkát nyúzott. Kerge állat volt - bizonygatta -, úgy vetődött a kertjébe, hát leütötte.

Elhittük neki. Különösen azután, hogy az egyik combot a helypéká markába nyomta.

Megköszöntük s hazavittük. Széles mindjárt bepácolta, egy teljes napig állni hagyta, délután felapritotta, s parázs fölött, hagymaszeletek között jó félóraig forgatta.

Vacsora közben megköszöntöttük Radnait. Két nap múlva, huszonötödikén volt a névnapja: Dini péká, az ünnepre hivatkozva, megpróbálta összebékíteni Börcsököt Szélessel, nem sok sikerrel. A két fiú kezét fogott ugyan, de nem szóltak egymáshoz.

A következő nap reggelén Dini péká szabadságot engedélyezett Radnainak. Később észrevettük, hogy Börcsök is pakol. Nem szólt senkinek, hogy elmegy, de tőle ezt már megszoktuk. Máskor se szólt. . .

Ami ezután következett, minden benne van a naplóban.

Radnai még aznap visszajött, Börcsök azóta sem.

Beszélt-e az apjának a történekről vagy nem, csak ő mondhatná meg. De őt már aligha tudjuk megkérdezni.

Legalábbis addig, amíg vége nem lesz a háborúnak.

Ezzel a történettel tartoztam még. Így teljes a három hónap, amit itt töltöttünk a tanyán.

A szomszéd tanya titkát a mai napig sem sikerült teljesen megfejtennem. Hogy Bakos bácsin kívül mások is laktak a tanyában, azt biztosan tudom. Széles apja? Menekültek? Vagy nem is mindig ugyanazok?

Széles újabban egyedül megy át. De csak pár percig tartózkodik ott. S leginkább az udvaron beszélget Bakos bácsival.

Ha az apja ott volna, tovább maradna. Ezért úgy gondolom, már nincs ott.

De azon az éjszakán biztosan járt a szomszéd tanyában. S erről Jóska is tudhatott. Majd minden kiderül. Ha megérjük.

9

Szeptember huszadika, szerda.

Annyi egyhangú és unalmas nap után az éjszaka és ma csupa izgalmas dolog történt.

A legegyszerűbb, ha szépen sorba veszem őket.

Kezdődött tegnap este... Vacsora közben hárman,

Beleznai, Radnai és én felláztunk. A koszt miatt. Széles kukoricakását főzött, s hagymás-paprikás mártást kotyvalt hozzá. Nem ez a legrosszabb étel, meg lehet enni egyszer egy héten, de mi vasárnap óta mást se kaptunk. Nem nyúltunk hozzá. Széles a gyomrunkat emlegette, Radnai visszafeleselt, hogy inkább velünk törődne, s ne a szomszédba mászkáljon mindig. Ha pedig nincs mit főzzön, engedjen bennünket szerezni. Igazán átmehetnénk az erdőbe, van ott gomba, szeder meg fácán, nyúl, talán őz is.

Széles megint nagyfiúskodott, kioktatta Radnait. Maradjunk a fenekünkön, s együk a kását. Örülünk, hogy ilyen dolgunk van. Erre Beleznai azt találta mondani, hogy Jóska gyáva, félti azt a tyúkpiszkos életét. Ezért mi nem is maradunk tovább a tanyában, hanem hazamegyünk.

Beleznai nem gondolta komolyan, amit mond, Széles, azonban dühösen felhorkant:

- Menjetek! - kiabálta. - De azonnal! Tűnjetek a szemem előtt !

Végre Dini megelégelte a civódást, összeszidott bennünket, amiért ilyen éretlenek vagyunk, s leintette Szélest is, hogy ne kiabáljon.

Hanem a kását csak nem ettük meg.

Beleznai kiállt a tornácra örködni, én a konyhában maradtam, a padkára kuporodtam. Tíz órakor őrségbe következtem, azért az egy óráért nem érdemes lepihenni.

A többiek lefeküdtek.

Én is elszundítottam a padkán.

A konyhában, mióta Szélesék hoztak a városból kék papírt az elsötétítéshez, a sarokba állítva, letakarva, éjszaka állandóan ég a lámpa. Gondoltam, ha másért nem, a fényre mindenképpen felébredek félórán belül. Nem tudok világosságban aludni.

Másra, furcsa neszre riadtam.

A ház előtt valaki vagy valami vinnyogott. Tétovázás nélkül felugrottam, megragadtam a padka mellé állított szeges botot, kivágtam az ajtót, s az udvaron termettem. Elöttem, a nyitott konyhaajtón kiáradó fényben magas, izmos alak gyúrta-gyömöszölte Beleznait.

Nem sokat teketóriáztam. Azzal a lendülettel, amellyel az elébb kirontottam az ajtón, az idegen mögé kerültem; fejem fölé emeltem a botot, s teljes erőmből sújtottam.

Az ütés a vállát és fejét érte. Megtántorodott, s hang nélkül összecsuklott.

- Ne hülyéskedj ! - visította Beleznai, kiszabadulva ellenfele szorításából.

Széles ugrott ki elsőnek a tornácra, kezében a lámpával.

Mögötte Dini péká, Radnai.

A hirtelen fény vakította a szemem. Tenyeremet az arcom elé tartva hátráltam.

- Mi történt? - kérdezte Dénes, s grabancánál fogva felemelte, majd hanyatt fektette a támadót. Széles az arcába

világított a lámpával. Török volt.

- Hozzatok vizet! Meg kendőt! -intézkedett Dini. -Jól elbántál vele - fedett meg a tekintetével.

- Andris nem tehet róla - magyarázkodott helyettem Beleznai. - Török észrevétlenül be akart osonni, de elkaptam. Akkor azt mondta, tegyünk papírt az ujjatok közé, és gyűjtsuk meg. Amikor nem engedtem, elkapott, hátracsavarta a kezemet. Éppen akkor ugrott ki Andris, amikor elkezdtünk verekedni. . .

- Állati viccei vannak !

- De most megjárta. Andris ellátta a baját! - nézett rám tisztelettel Radnai.

Csak én nem szóltam egy szót sem. Jobban örültem volna, ha nem Törököt ütöm le; valaki mást, egy németet, akárkit.

Akkor valódi veszélytől mentettem volna meg az örsöt. Így viszont magamra haragítottam Törököt, aki, ha feléled, biztosan elpáhol.

Török már éledezett. Dini előbb a szíve táját dörzsölte vizes ruhával, majd a karját emelte fel s engedte le, hogy levegőt kapjon. Amikor végre megmozdult, hasra fektette, s a fejét vizsgálgatta, nem repedt-e meg az ütés nyomán a bőr.

A bőr nem hasadt fel, csupán jókora púp keletkezett, középtájon a fül és a fej búbja vonalában.

Dénes zsebkése lapjával próbálta lenyomni a púpot.

Török felszisszent. -Juj!

Talpra segítettük. A vállát fájlalta, s alig tudta mozdítani a karját. Dini lefejtette róla a kabátot, inget, s befáslizta.

Közben Török sorban megnézett bennünket.

- Te voltál az? - állapotod meg nálam. Könnyen kitalálhatta, hiszen még mindig a markomban szorongattam a szeges botot.

- Andris volt - hagyta rá Dini.

- Egyedül?

- Igen.

- Nem néztem ki belőled - biccentett felém. S ez jól esett. Jobban, mint ha bárki más dicsér meg.

Dini elkészült Török sebesült vállával, s küldte volna be a tanyába, de Török az ellenkező irányba indult.

- Hová mégy? - kiáltottuk utána.

- Ne gyulladjatok be. Csak a csomagomért.

- Majd segítek! - akartam megelőzni.

- Hagyd! Nehéz.

Török valóban súlyos zsákot és egy nagy ládát cipelt magával. Hogyan bírta eddig egyedül? Behurcoltuk a tanyába, s a hátsó szobában raktuk le a csomagot.

Dini azonnal döntött: ezentúl éjszaka két ór vigyázzon Inkább nappal aludjunk, de sötétben ne hagyjunk senkit

egyedül. S mert közben elmúlt tíz óra, mindjárt fent maradt velem.

Dénes ritkán kérdezősködött, én szégyellek magamról beszélni, így Török elintézéséről nem esett több szó közöttünk. Ám az esemény észrevehetően felzaklatta Dinit.

- Nem érnek semmit az akadályok, a csapdák. Bárki átjöhet rajtuk - morgolódott rosszkedvűen.

Megpróbáltam elhessenteni nyugtalanságát, azt bizonygattam, hogy Török ismeri a tanya környékét. Még sötétedés előtt a közelünkbe lopódzhatott. Az idegent biztosan észrevennénk.

Dénest az is idegesítette, miért jött vissza, mit akar itt Török.

Ezért a mai napot mindjárt Török kivallatásával kezdtük. Még virradat előtt felráztuk. Mi már mindnyájan talpon voltunk, éjszaka sem hunytuk le a szemünket.

- Honnan tudad, hogy még itt vagyunk? - hajolt Török fölé Széles.

- Nehéz volt kitalálni - bosszankodott a korai ébresztő miatt Török. - Nem voltatok otthon. - S a másik oldalára fordult.

- Lehetnének másutt is. Például munkaszolgálaton.

- Nem nézlek én olyan bolondnak, Jóska!

Erre a kiszólásra az eddig zord Széles is megenyhült.

Leült Török mellé a szalmára.

- Mért nem maradtál otthon?

- Te mért nem mentél haza?

- Kaptál értesítést? Behívót?

- Háromszor. De a doktor úr kétszer adott igazolást.

Hogy tüdőgyulladásom van. - Török hálásan nézett Dénesre. - Harmadszor már nem mentem el hozzá. Ugyse fogadnák el.

- Leléptél?

- Amint a mellékelt ábra mutatja. Nem kellett nagyon strapálni magam. Összecsomagoltam, és kísértam a városból.

- Senki nem kérdezte, hova igyekszel? A hídnál nem igazoltattak, nem követtek?

- Most ugrattok, vagy valóban ennyire hülyének néztek? - ült fel a szalmaágyon sértetten Török. - Először is: nem a hídon jöttem. Másodszor: ne gondoljátok, hogy ti csavarogtok, bujkáltok egyedül az erdőben, a határban.

- Mi nem bujkálunk, nem csavargunk ! - szakította félbe Törököt Beleznai.

- Hanem?

- Hanem ellenállunk!

- Na ne mondd, öcsi ! - csapta össze a tenyerét Török.

- És mivel álltok ellen? Szeges bottal? Kinek?

- A németeknek!

- Jól van. Akkor felcsapok én is ellenállónak. S hogy lássátok, kivel van dolgotok, vegyétek tudomásul, nem jöttem üres kézzel. Hoztam ezt-azt. Legyen mivel ellenállni.

Komótosan felcihelődött a szalmáról, átcammogott a

másik szobába, s kihozta a zsákját. A konyha közepén kezdett kipakolni belőle.

Elsőnek egy forgópisztolyt húzott elő. Letette a konyha kövére. Utána sapkára való töltényt borított ki egy zacskóból. Majd a törülközőjéből hat darab nyeles kézigránátot csomagolt ki.

- Otthon még van egy géppisztolyom. Eláram a kertben. Ha kell, hazamegyek érte.

- Honnan szerezted? - vette a kezébe a pisztolyt Dénes.

- Találtam.

- Hol?

- A nagymama szobájában.

- Csak azt ne mondd, hogy a nagymamáé volt!

- Nem. A tizedesé, akit nyolc bakával hozzánk szállásoltak be. A nagymama szobájába. Amikor továbbvezényelték őket, a tizedes az éjjeliszekrényben felejtette.

- A géppisztolyt is?

- Nem. A géppisztolyt én akasztottam le az ajtófélfáról, a szegről. Keresték reggel induláskor, s amikor mégsem találták, nem estek túlságosan kétségbe.

- Tudod, hogy statárium van? Aki fegyvert rejteget, szónélkül felakasztják.

- Én nem rejtegetem! Elhoztam magammal. A géppisztolyt is elhoztam volna, de akkor más nem fér a ládába.

- A pisztolyt és a kézigránátokat elveszük tőled - jelentette ki parancsnokhoz méltó határozottsággal Dini.

- És mit csináltok vele?

- Eldugjuk.

- Te mondtad, hogy aki fegyvert rejteget, azt felakasztják!

- Mi törvényen kívül vagyunk. S itt nem találják meg.

- Csak a bolond ember dobja el a fegyverét!

- Nem azt mondtam, hogy eldobjuk, hanem hogy eldugjuk. Szóval értetted?

- Megtudhatom, hova dugjátok?

- Mindenki megtudja majd. Együtt tesszük el. S ha szükség lesz rá, bárki előveheti. Ha szükség lesz rá!

- Majd én megtanítlak benneteket, mit hogyan kell használni! - csillant fel Török szeme.

Hanem a zsákban és a ládában más meglepetés is akadt. Vagy hat doboz konzerv. Marhahús, máj, hal. Nagy zacskó tejpor. Három pár bakancs. Zseblámpa, autószemüveg, literes üveg olaj, szappan. És egy hatalmas cipő.

Az enivaló láttán abbahagytuk a faggatást. Jól be reggeliztünk, elrejtettük a pisztolyt és a kézigránátokat a háromkijáratú bunker gerendái alá.

Délelőtt vadnaival és Szélessel fáért voltunk az erdőben. Jött volna velünk Török is, de nem vettük hasznát, a válla csúnyán feldagadt, állandóan borogatni kell.

Török, legalábbis eddig, nem mutatta, hogy megorrolt volna rám, amiért leütöttem. Ellenkezőleg, hozzám volt a legbarátságosabb, velem beszélgetett legtovább.

Török arrafelé lakik, amerre mi. Többször találkozott anyával, nagyapával. Nagyapa, azt beszélik, mindenkivel összevész, a szomszédok félnek, még olyat talál mondani, amiért elvihetik.

Jólesett az otthoniakról hallani. De meg is fájult a szívem, ahogy rájuk gondoltam.

Török megérezhette.

- Te mikor voltál . . . a városban? - kérdezte.

- Nemrég - lódítottam. Az igazság az, hogy jó hónapja láttam utoljára anyát és a testvéreimet. Még Börösök itt volt, amikor utolszor szabadságot kaptam.

- És mért nem mégy haza? - firtatta tovább Török.

- Dini péká nem enged.

-Én bizony nem kérdezném meg! -jelentette ki határozottan. - Észre se venné - füzte tovább gondolatait.

Este lelécelnék, s reggelre vígan megjárnám.

- Ha legközelebb . . . Ha gondolod . . . - hadartam, s nem mertem a szemébe nézni - szólj nekem is. Jó?

- Szívesen!

Hogy ez eddig nekem nem jutott eszembe! - gondoltam többször is a nap folyamán beszélgetésünkre. - Mi joga tiltja meg akár Dini péká, akár Széles, hogy hazalátogassunk? Túlzásba viszik az óvatosságot.

Lám, Török hetekig otthon üdült, és a kutya se törődött vele. Volt orvosi igazolása, de orvosi igazolást bárki szerezhethet ilyen világban. Töröknek fegyvere is volt. Ha éppen bajba kerül, megvédhette volna magát.

Mi meg itt kushadtunk tétlenül, fegyver nélkül, ennivaló nélkül, téli tüzelő nélkül.

Mert amennyi fát hárman délelőtt hazacipelünk az erdőből, egy hétre ha elég lesz.

Széles kévényi rőzsét kötött mindhármunk vállára. Induláskor még alig éreztük a súlyát, de lassacskán egyre nehezebb lett, feleútban már mintha sós zsákot cipelnénk.

Lajossal kértük Szélest, engedje meg, hogy a földön húzzuk magunk után a rőzsét, de Jóska azt mondta, nem lehet. Nyomot hagyunk.

Megéheztünk, mire hazaértünk. A Török hozta cipó maradványát egy ültő helyünkben befaltuk.

- Látom, kajások vagytok - jegyezte meg ebéd után csípős hangon Török. - Sokat éheztetek?

-Hát...

- Azt hallottam, te fogtál egy vödörnyi halat.

- Fél vödörrel volt. Vagy még annyi sem - pirultam el. Kitől hallottad?

- Radnai mondta.

- Egyszer elmentünk horgászni.
- Máskor miért nem mentetek?
- Dini péká nem szereti, ha elkódorgunk.
- Mi köze ehhez Soltésznek? - háborgott Török.
Enni csak kell. Vagy éhen akartok döglenni?
- Azt nem!
- Figyelj rám - fogta suttogóra a hangját. - Ma este,
ketten, újfajta halfogást próbálunk ki. Érted? S egy vödör-
nél nem adjuk alább. De csuti, jó?
- Jó.
- Akkor szerezz darát!
Nem kérdeztem, mire kell a dara, ha Török mondja,
biztosan nélkülözhetetlen a halfogáshoz.
Rövid töprengés után átmentem a szomszéd tanyába,
megnézni a malacaimat, s csak úgy mellékesen befordultam a darásházba is.
Jól számítottam. Tele mosófazék darát találtam, zsák-
kal letakarva. Megtöltöttem a zsebem.
Otthon beáztattuk, s délután lementünk a kanálisra.
S ahol a sekélyvizű holtág a kanálisba torkoll, a vízbe öntöttük.
Negyedóra múlva alig észrevehetően megmozdult a víz.
Fél óra elteltével szinte forrt, kavargott.
- A keszegek már itt vannak - dörzsölte össze elégedet-
ten a tenyerét Török. - Ahol a kicsi, oda jön majd a nagy.
Fogalmam sem volt róla, mit tervez. Nem is nagyon
érdekelt. Majd megmondja, hogy mit gondol. . .
Nem mondta meg. S én nem kérdezősködtem.
Visszamentünk a tanyába.
A szürkület beállta előtt Török szólt, hogy fogjam a
vödröt. Teljesítettem a parancsát, s követtem. A bunker
felé vettük az utunk. Török bebújt az alacsony nyíláson, én kívül maradtam.
Fél perc múlva kezében kézigránáttal jelent meg az ajtóban.
Rosszat sejtettem. De ellentmondani vagy visszatartani Törököt nem volt erőm.
Gépiesen engedelmeskedtem neki.
Kiértünk a kanálishoz. A beömlés előtt megálltunk.
Török lehasalt. Én is mellé.
- Mássz előre a partig ! - utasított kurtán. - Nézd meg, van-e mozgás.
Előremásztam, miközben hátamon csurgott a víz. Rossz
érzés volt tudni, hogy valaki mögöttem kézigránáttal bab-
rálgat. Jóformán el sem értem a partot, máris
fordultam, szorosan a földhöz lapulva.
- Mozognak?
- Ühöm - nyöszörögtem. Pedig csak egy pillantást vettem a vízre.
- Akkor most tátsd ki a szád. És ne moco-rogj !
Kitátottam a szám, és lélegzetemet visszafojtva vártam.
Török valamit lecsavart a kézigránátról, valamit kirán-

tott belőle, s félig felemelkedve, hangosan számolt:

- Egy. . . kettő. . . három. . . négy. . . öt. . .

Karját meglendítette, s ő is a földhöz tapadt.

Hallottam a loccsanást s szemvillanásnyi idővel később a fülsiketítő robbanást.

- Gyerünk! - kiáltotta Török. Inkább a szája mozgásából értettem, mit mond, mintsem a hangjából.

A kanális feketén habzott a lábunk előtt. Épp akkor bukkott fel a víz színén az első, jó kilósforma potyka.

Török utána kapott, s a vödörbe dobta. Kis időre rá újabb két folt sárgállott a fekete vízen. Majd egyre több.

Pontyok, keszegek, süllők, csukák.

Belegázoltunk a kanálisba, s kapdostuk őket.

Később, ahogy a part irányába fordultam, látom, hogy

Dénes, Jóska, Beleznai tátogva integetnek felénk.

Törökre néztem, s mert Török nem zavartatta magát, még kihalásztam vagy háromtányéryi nagy tükörponyt a víz tetején szédelő temérdek keszeg, törpeharcsa

közül, s csak azután másztam ki a vízből.

Hanem a fülem mintha bedugult volna. Széles ordítását suttogásnak hallottam.

Pedig Jóska nekivörösödve üvöltött.

Nem törődtem vele. Egyenesen feléje indultam, s az orra elé emeltem a hallal színültig teli vedret.

Előbb meglepődött, majd amikor magához tért, dühös mozdulattal kiverte a kezemből az edényt.

De akkor már ott állt mellettünk Török is, s úgy vágta képen Jóskát, hogy annak orrán-száján kibuggyant a vér. Ettől mindnyájan észhez tértünk. Jóska orrát törölgetve, szipogva alulról sűrűn pislogott Törökre, aki lesütötte a fejét, s megadóan várta, mi következik.

Ám Dénes, ahelyett hogy ott helyben leteremtett volna mindhármunkat vagy legalábbis kettőnket Törökkel, a futóárokba parancsolta az őrsöt, s ő maga felmászott a magas figyelőbe. Mindezt azzal magyarázta, hogy a kézi-gránát robbanása messzire elhallatszik, s hátha valahol felfigyeltek rá, és már útban vannak felénk.

Ovatossága feleslegesnek bizonyult.

Később bevonultunk a tanyába, Dini péká megtapogatta Széles ornyergét, s vattát adott neki, hogy azzal törölje le a vért. Mi Törökkel sárgás kenőcsöt kaptunk, s bekentük vele belülről a fülünket.

A dorgálás csak ezután következett. Nem tartott soká; Dénes, azt hiszem, rosszabbul érzi magát ilyenkor, mint az, akinek a szidás szól. Ezért hamar végzett velünk.

Azt mondta, sokkal komolyabbnak hitt bennünket. Fe-

leslegesén tettük kockára biztonságunkat, s arra a kézi-gránátra, amit elpocsékolunk, egyszer szükségünk lehetne még.

Ezt az utolsó érvet én sem vettem komolyan, Török talán meg is mosolyogta. Ugyan mire gondolhatott Dini péká? Hisz amilyen béketűrő, elképzelhetetlen, hogy valaha is a gránátokhoz nyúl.

Mindenesetre úgy tettünk, mintha nagyon bánnánk a dolgot. S rögvest hozzáláttunk a haltisztításhoz. De én hamar kikoptam a vödör mellől. Sanyi, Lajos akkora buzgalommal segédkeztek Töröknek, hogy kénytelen voltam belátni, rám semmi szükség a vacsorakészítésnél.

Szeptember huszonötödike, hétfő.

Puskaropogásra ébredtünk. Rövid szünetekkel öt lövést adott le valaki, nem túl messze tőlünk. A hangból ítélve egy puskából. S kis idő múlva géppisztolysorozat csattant.

Mint a verebek, rebtentünk szét a tanyából. Hálóingben, kisanadrágban, ki hogy alszik. Csak Dini kapott magára pokrócot. Fél percen belül együtt voltunk a bunkerban.

Egyedül Török hiányzott. Az ór. Elrabolták talán? Lassan világosodott. Tanácstalanul bámultunk egymásra.

A géppisztoly ismét megszólalt. Kivehetően a Fehér-Körös hídjánál lövöldöztek a katonák.

Az oroszok értek volna ide? Közeledik a front? De akkor nemcsak puskából meg géppisztolyból lődöznének.

Mi történhetett?

- Andris, menj a magas figyelőbe! Széles, a kanálispartra! Beleznai velem jön, Radnai itt marad! - adta ki Dénes a parancsot.

Ugrottam ki a bunkerból. Pár lépés után eszembe jutott, ilyen helyzetben nem mutathatja az ember magát. Elvágódtam, s kúszva tettem meg a távolságot a nyárfáig.

Soha ilyen rövid idő alatt nem értem még fel a csúcsra!

Körülnéztem. Dini péká Beleznaival az öreg fűzfánál lapult, a futóárok végében. Széles akkor bukott le a kanális partja mögé.

Először a kövesutat vettem szemügyre. Mióta ritkul a lomb, jobban belátni az utat.

Nem láttam semmit.

Megfordultam, s a két Körös találkozásától visszafelé követtem tekintetemmel a Fehér-Körös gátját.

Félútban a híd és a kanálison túl futó dűlőút között oldalkocsis motorost pillantottam meg. Egyenletesen, lassan haladt.

Jelenttem Beleznainak, s ő továbbadta a hírt Dénesnek.

- Ha a motoros letérne a töltésről, s erre jönne, te is gyere le. Addig maradj! - utasított Dénes.

Fogam össze-összekocant a hidegben, reszkettem, de fél szemmel a motorost figyelve körülnéztem, nem fenyeget-e másfelől is veszély.

A motoros velem egy vonalban megállt a töltésen. Kicsit várt s megfordult.
Megkönnyebbültem.

Hanem vagy kétszáz méter után ismét megállt. S újra felénk jött. És megint
vissza. Le-föl, le-föl a töltésen, jó óráig.

Végül megunta.

Engedélyt kaptam, hogy lemászhatok. Bementem a ta-
nyába, felöltöztem. Dini, Beleznai is. Széles, Radnai ruháját magunkkal vittük.

A bunkerhoz értünk, s megdöbbenve látjuk: Radnai a
kijárat előtt ül, vigyorogva. Egyik kezében a pisztoly, a
másikban kézigránát.

A váratlan fordulattól nem jutottunk szóhoz. Azt hi-
szem, mindhárman egyet gondoltunk. Radnai most szé-
pen kikészít bennünket. Mint a kutyákat. Megérdemel-
jük. Tudtuk, hogy az apja nyomozó, a németekkel cimbo-
rál, mégis befogadtuk. Nem gyötörtük gyanakvásunkkal,
megbízunk benne. S ő csak a kedvező alkalmat várta, hogy leszámoljon velünk.

- Mit akarsz? - tért elsőnek magához Beleznai. Radnai
a barátságatlan hangra abbahagyta a vigyorgást, a kézi-
gránátot és a pisztolyt letette a föbe.

- Azt hittem, valami bajotok történt - nézett ránk bocsánatkérően.

- Hogy mertél a pisztolyhoz nyúlni?! -jött meg Dénes hangja is.

- Te mondtad, hogy elővehetjük, ha szükség lesz rá
állta Dini mérges tekintetét Lajos.

- S te úgy láttad, szükség van rá?

- Ugy!

Lassan ocsúdtunk. Dénes Beleznait felküldte a magas
figyelőbe, s Radnaival behívatta a kanális partjáról Szélest.

Türelmetlenek voltunk, de vártunk, hátha közben meg-
kerül Török. Rosszat sejtettünk.

Török bajban van. Ha egyáltalán még él. Mert meg-
lehet, hogy hajnalban őrá lőttek, s azóta már halott.

Kivert a hideg verejték, ha erre gondoltam.

Akár él, akár nem, valamiféle bizonyosságot kell szerezni róla.

Hosszas tanakodás után Dini Szélest és engem útnak
indított, megtudni, mi történt Törökkel.

Szerettem volna a pisztolyt vagy legalább egy kézi-
gránátot magammal vinni, ám Dénes hallani sem akart róla.

Ovatosan közlekedtünk, bokortól bokorig. És soha nem
egyszerre. Amíg az egyik helyezkedett, a másik figyelt.

Négykézláb másztunk az útszéli árokban, laposkúszással
szeltük át a tarlót, a kukoricásban lehetőleg úgy mozog-
tunk, hogy ne csapjunk zajt a száradó levelekkel. Ahol

magasabb fát találtunk, s észrevétlenül hozzá tudtunk
féрни, egyikünk felmászott a tetejébe, és fentről kutatta át
alaposabban a környéket. Kimerészkedtünk a töltésig, de

átkúszni nem mertünk rajta. A töltés végében a hídnál őr állt.

A kanális mentén nagyot kerültünk, s a kövesúttal párhuzamosan vagy száz méterre megközelítettük a vasúti sínt. A sínek mellett lopakodtunk tovább a híd felé. Szerencsénk volt. Egy lebontott tanya helyén, a szederindával, gazzal benőtt, elvadult hajdani gyümölcsösben öreg diófa állt. Ez a tanyahely annyira elhagyatottnak látszott, hogy feladva elővigyázatosságunkat, mindketten felmászunk a diófára, ahonnan jól beláthattuk a környéket.

A híd mindkét végében, a töltésnek támaszkodva őr-bódé vigyázott. A töltés felénk néző partján, a gátórházból katonák jöttek ki. Az udvaron kifeszített ponyva alatt éppen ebédet főztek.

A gyér mozgásból nem tudtuk megítélni, hányan lehetnek a hídnál. Azt sem, milyen fegyverük van a szuronyos puskán hívül, amit az őrök háton átvetve viseltek.

Nem volt kétséges, ha közelebb merészkedünk, akkor se leszünk okosabbak. Törökről nem tudunk meg többet. Senkivel nem találkoztunk, senkitől nem kérdezősködhettünk. Néptelen, kihalt volt a határ.

Kedvetlenül, dolgunkvégezetlen kutyagoltunk haza. Dini, Radnai, Beleznai éppen evéshez készültek a bunkerban. Amolyan estebédféle volt ez. felöntötték vízzel s az első forralásig főzték a tegnapi paprikáskrumplimaradékot. Hígra sikerült, ízetlen is volt, de azért megettük szó nélkül.

Radnaival összeszedtük az edényt, s levittük a kanális-hoz, elmosni. Ahogy mosogatunk, megcsobban előttünk a víz. Mint amikor hal ugrik. Vagy göröngyöt dobnak bele.

Körülnéztem. S a kanálison túl, a kukoricásban felfedeztem Törököt. Nem bújt előlünk, de amíg meg nem győződött, hogy a környéken nem leskelődik rá veszély, előjönni sem mert.

Amikor előjött, jól hátba veregettük, s diadalmasan vittük Dini elé. Török megadón túrta, hogy ráncigáljuk.

Soltész már közel sem örült annyira Töröknek, mint mi. Legalábbis nem mutatta. A köszönését sem fogadta.

Helyette azonnal dorgálni kezdte.

- Hol voltál?

- Kajáért - szegte le a fejét Török.

- Nem azt kérdeztem, miért, hanem hogy hol.

- A hídnál. A katonáknál.

- Kunyeráltál tőlük?

Török megrázta bozontos üstökét.

- Hanem?

- Szerezni akartam.

- Észrevettek?

- Észre. Amikor a sátorból kibújtam.

- Rád lőttek a németek?
- Németek nincsenek a hídnál. Csak magyarok.
- Magyarok lőttek rád?
- Azok. Pedig látták, ki vagyok. Hogy egy srác.
- Nem találtak el?
- Szerencsém volt.

Halkan mondta s nagyon őszintén. A máskor fennhéjázó, dicsekvő Török úgy állt Dini előtt, mint egy kisgyerek.

- Hogyan menekültél meg?
- Fejest ugrottam a Körösbe. S visszafelé úsztam. A víz alatt, szemben a folyással.
- Tudod-e, mekkora hibát követtél el?
- Tudom.
- Nem tudod. Elhagytad az őrhelyed. A tanyát. A társaid. Bárki meglephetett volna bennünket, amíg oda csavarogtál. Ránk hozhattad volna a katonákat.
- Tudom.

- El kellene végre döntened magadban : itt akarsz maradni köztünk, vagy elmégy innen?
- Itt maradok! - emelte fel a hangját Török.
- Azt nem te mondd meg! -utasította rendre Dénes.

Kérdeztem: itt akarsz maradni?

Török szeme megnőtt, alsó álla előreugrott, homlokán összefutottak a ráncok.

- Szeretnék itt maradni - mondta azután sokkal csendesebben.
- Akkor alkalmazkodnod kell a törvényeinkhez.
- Alkalmazkodni fogok.
- Csak ígéred. Mert begyulladtál.
- Én? - Török lábujjhegyre ágaskodott, mint aki ugrani készül. - Azt állítjátok? Félek? Mondjátok, hogy menjek vissza, most azonnal, én visszamegyek, s hozok kaját! Ha megint rám lőnek is! Én azoktól reggel sem féltem.
- Nem is azoktól! - Dénes hangja kíméletlenül hideg volt. - Hanem tőlünk. Magadtól.
- Tőletek? Én? Magamtól?
- Attól, hogy elkergetünk. Hogy egyedül maradsz. Félsz egyedül maradni.
- Ti azt hiszitek?
- Tudjuk. Mit csinálnál egyedül, ha elkergetnénk?
- Vinném a pisztolyom. És a kézigránátokat. Nem tagadhatnátok meg őket tőlem.
- A pisztolyoddal beszélgetnél? A kézigránátoknak mondanád, hogy fázol, hogy unatkozol, vagy éppen jókedved van?
- Török nem válaszolt.
- Mért mentél reggel lopni?
- Mert éhes voltam.
- Kevés, amit enni adunk? Nem laksz vele jól?

- Amikor eszünk, igen. De egy óra múlva megint éhes vagyok. Reggelre majd kilyukad a gyomrom. Különösen ha felköltetek őrködni. Ma is ettem vadsóskát, papsajtot, még a kukorica szárát is megkóstoltam. De már száraz, nincs benne édesség.

- Mért nem szóltál?

- Minek? Ti sem laktatok jól!

Erre Dénes nem tudott mit felelni. Töröknek igaza volt. Amíg az ő csomagjából tellett, addig ettünk napjában négyszer is. Azután hoppra jött a kopp. Kása paprikás mártással. Főtt krumpli olajba mártva. Répafőzelék, krumplival. Káposztafőzelék, krumplival. Kása, krumplival. A kását krumplival Széles találta ki, elsőnek még ízlett, de harmadszorra már ezt is untuk . . .

Szeptember huszonhetedike, szerda.

Szomorkás, borús az idő. Reggel eleredt az eső, s bár hamar el is állt, a fű nem szárad fel, a levelek nedvesek, a kanálispart csúszós. A víz is hideg, főleg ha sokáig tapisgál benne az ember.

Különben a víz térdig ér a kanálisban, ott, ahol mélyebb az iszap, combközépig. A duzzasztót a Fehér-Körösön még augusztusban kinyitották, azóta a kanális nem kap utánpótlást.

Ami víz az esőzések után összegyűlt, el is párolgott eddig.

De ez most inkább jó, mint rossz. Megközelíthetők, hozzáférhetők a part alatti odúk, gödrök.

Ahol, ilyenkor ősz táján, elvermeli magát a ponty.

Törökkel délelőtt, amint elállt az eső, leereszkedtünk a parton a mederbe, s mire Szélesék megjöttek a járőrözésből, kilenc jókora ponttyal állítottunk be a tanyába.

Kosárral fogtuk őket. Ahogy Török mondja, kassal. vesszőkosár ez, csak éppen feneke nincs.

A halászást Dénes még tegnapelőtt megengedte. Lementünk azonnal a kanálisra, ahányan voltunk, s pecáztunk estig. Ketten fogtunk, Széles egy kis csukát, én egy nagyobbacska törpeharcsát. Belefőztük a vacsora krumplilevesbe, de még csak ízes se lett a leves.

Tegnap reggel Széles leszerelte a szomszéd tanya csirkeólja elől az apró szemű dróthálót, léccel együtt, s azzal próbálkoztunk. Két oldalról megragadtuk a lécnél, s húztuk a vízben. Többször neki-nekiütközött valami, béka ugyanúgy lehetett, mint hal, de mire kiemeltük volna, elmenekült. Azért egy pontyot mégis sikerült bekeríteni s a parthoz szorítani; hét kétujnyi szelet telt belőle a fején és a farkán kívül a paprikás halászlébe. Ebéd után Szélessel és Törökkel elindultunk a Fekete-Körösöz, ám a kövesútig se jutottunk, amikor meg kellett állnunk. Az úton tankok vonultak Sarkad felé. Visszafordultunk.

A tankokat Dénesék is észrevették a magas figyelőből. Rövid tanakodás következett, majd Dini kiküldte Szélest Radnaival járőrbe, s mi is csak úgy halászhattunk, ha közben állandóan figyeljük a tanyát, s bevonulunk, ha jelzést adnak.

A Gedó-tanya alatt folytattuk Törökkel a kanális szűrését a csirkehálóval. Már fél órája dagasztottuk az iszapot hiába, amikor Török sáros tenyerével a homlokára csapott.

- Hogy mi milyen hülyék vagyunk! -kiáltotta, s eldobta a hálót rögzítő lécet.

- Beszélj egyes számban - morogtam rosszkedvűen, s kivonszoltam a dróthálót a partra. Török akkor már a tanya mögött járt, s nemsokára jött is vissza a kosárral.

- Ezt nézd meg! - dobta fel a levegőbe a feneketlen vesszőkosarat.

- Látom - feleltem cseppet sem lelkesen. Nem értettem, mit akarhat Török ezzel a haszontalansággal. Hamar rájöttem.

Török a kanálisba gázolt, óvatosabban, kevesebbet csoszogva-kavargatva az iszapot, mint amikor a hálót húztuk, s az első öblösebb partszakasznál ráborította a vízre a kosarat. Majd amikor a szélesebb pereme leért a fenékre, felül, a szűkebb nyíláson benyúlt, s körbetapogatta a kosár belsejét.

Felemelte a kosarat, ment tovább.

Talán a negyedik tapogatáskor nagyot örvénylett a kasban a víz. Török mindkét kezével odakapott, s nem sokkal később a feneketlen kosárból kiemelt egy nyurga pontyot.

Még két halat fogott a kas, s egyet pusztá kézzel a part oldalába mosott lyukban Török. Fejedelmi vacsoránk volt.

Csak az országúton tapasztalt mozgolódás nyugtalanított bennünket. Hetek óta viszonylagos csend honolt a határban, néha egy motoros járőr vagy katonai autó mutatkozott az országúton, a töltésen, nagy ritkán a tejeskocsi. Két-három naponként a Fekete-Körösön túlról, a szanatóriumból reggelente lovas kocsi indult a városba, s kora délután jött vissza. Olyankor napokig nem mozdult semmi. Az erdő mögül hajnaltájt puskaropogás hallatszott, de erre már fel sem figyeltünk. Tudtuk, a Fekete-Körös hídjánál strázsáló katonák vadászatnak az erdőben.

Most ismét megélénkültek az utak. Nemcsak a kövön, tegnap délután Széles az erdei úton is vonuló szekereket látott.

Ma megint.

A pontyokat délben nagy boldogan tisztítottuk. Örömmünk korainak bizonyult. Dénes nem engedte meg, hogy begyűjtsünk. A füsttel idecsalogatnánk a katonákat.

Ettük az esti maradékot, a halat besóztuk.

Délután én mentem Szélessel járőrbe. Beleznai felkapaszkodott a magas figyelőbe, a többiek lefeküdtek. Magukra húztak minden kacatot, pokrócot, kabátot.

A kanális partján lopakodtunk ki az országúthoz. Lassan, fedezéktől fedezékig. A sáros földön nem kúszhattunk, ezért meggörnyedve futottunk, vagy négykézláb másztunk.

A kövesúton csend volt, de az árkon túlról, a Városerdő öreg fái alól gallyropogás, sustorgás, motorzúgás, emberi beszéd hallatszott át. S nem sokkal sötétedés előtt füst- és csiklandozó vacsoraszag csapta meg az orrunkat.

Az út mellett az árokban kucorogtunk, a kilométerkő mögül nyújtogattuk a nyakunkat.

Kellemetlen érzés kerített a hatalmába. allig másfél kilométerre a tanyánktól egyszerre katonák rendezkednek be. Tartós állásokban vagy átmeneti szállásra csak, nem tudtuk megállapítani, de jelenlétük mindenképpen megzavarta életünk rendjét. Különösen most, hogy pár napja elhatároztuk: néha átruccanunk az erdőbe, vadászgatni, szedret, kökényt, fát szedni.

Ha sokáig maradnak a katonák az erdőben, elfogy a fánk, mivel tüzelünk? A tanyák környékéről már minden elégethető szarat, tönköt, rőzsét összeszedtünk.

Ha sokáig maradnak . . . Egyáltalán, meddig maradhatnak? Mikor jönnek az oroszok? Jönnek-e valójában? Lassan három hete, hogy Szélesék bent jártak a városban, s hozták a hírt: az oroszok Világosnál vannak.

Azóta igazán ideérhettek volna.

Besötétedett, s mi visszaballagtunk a tanyába.

Jóska, akár odaútban, most se szólt. Fáradtan, eltűnődve vonszolódott előttem. Vajon mire gondolt?

Nem mondta ki. Otthon sem.

Mire hazaértünk, az elsötétített ablak mögött, a konyhában már lobogott a tűz. Török a hagymát aprította a halpaprikához. Széles éppen csak kezét mosott, s ő is hozzákészült a szakácskodáshoz. Kukoricalisztből málét sütött, tepsiben. Dini mondta neki még délben, hogy találjon ki valamit a halhoz, a pontyok zsírosak, s a végén megint elrontja valaki a gyomrát.

Hanem a sütő féloldalasan sütött, rosszul építettük újra a tűzhelyet Radnaival, amikor a konyhát átköltöztettük eredeti helyére a kamrából. A tepsi egyik oldalában már égett a kukoricalepény, a másik felében még nyers volt, nyúlós. Széles a sült felét kiszedte, s megfordította a sütőben a tepsit.

A paprikásból keveset ettünk. Kanalazgattunk a levesből, haraptunk kettőt-hármat a kiszákkázott hússzeletekből, s elteltünk vele.

Dénes figyelmeztetett bennünket, a gyomrunk elszokott a rendes ételektől. Ne erőltessük.

Török ennek ellenére újra telemerte a tányérját. Azt mondta, majd éjszaka megeszi, ha felköltjük őrségbe. Jó

ötletnek találtuk, s követtük a példáját.

Vacsora után a tűzre dobtuk az utolsó darab fát. Volt még kosárnyi tavalyi kukoricatucskó a fészerben. Behoztuk.

- Valamit tenni kell - mondta Dini elgondolkozva.

- Költözzünk át a szomszéd tanyába - ajánlotta azonnal Török. - Ott ágyban alhatunk. Gedó nem hordott el mindent.

- Az ágyneműt biztosan!

- De az ágyakat?

- Mit érsz az ágyakkal?

- Megtömjük őket szalmával. S a szalmába fekszünk.

Melegebb, kényelmesebb, mint a földön.

- A németek kiverték az ablakokat.

- Bedeszkázzuk. És papírral beragasztjuk.

- Nem jó - rázta a fejét Dénes.

- Miért nem? - erősködött Török.

- Ha katonák jönneek erre, elsőnek oda mennének.

És különben sem zavarhatjuk a tanyást.

- Egyedül van. Akkora nagy házban. Megférnénk vele.

- Nem. Szó se lehet róla. Maradunk.

Török dohogott még magában, miért mondja Dini, hogy valamit tenni kell, ha nem hallgat másra. Azután ledőlt a szalmára, s azonnal elaludt. Beleznai melléfeküdt. Dénes Szélessel behúzódott a sarokba, a padkára, és ott beszélgettek.

Negyedóra múlva őrségbe következünk. Hármásban Szélessel, Beleznaival. Dini most, vacsora alatt határozott úgy, hogy amíg a katonák az erdőben táboroznak, éjszaka hármásban örködünk. Ketten kint, a tanya körül, a harmadik bent virraszt a konyhában. Nyolcig Radnai áll a tanya előtt, egyedül nyolctól tízig mi jövünk, Jóska, Sanyi, én; tízkor Dénes, Török, Radnai. Tizenkettőtől kettőig ismét mi hárman; négyig Dénesék; s négytől egyedül én, egészen ébresztőig.

Ha az éjszaka a katonák továbbállnának, megyünk fáért az erdőbe, ha maradnak, én holnap alszom egész nap.

Október elseje, vasárnap.

Ebéd után vagyunk. Széles levitte elmosni az edényt a kanálisra, Dini felmászott a jegenyére, Török Beleznaival és Radnaival a Fehér-Körös felé indult, felderítésre. Egyedül maradtam a konyhában. Az ajtó nyitva, kellemes meleg ömlik be rajta.

Mintha a nyár tért volna vissza, a nap melegen tűz, délelőtt kiskabát nélkül szaladgáltunk, s délben megfürödtünk a kanálisban.

Együtt fürödtem Szélessel, Dinivel. Nem küldtek át a gyerekmedencébe, nem szégyenkeztek levetközni előttem.

Ugy érzem, tegnap óta nagyot nőttem a szemükben.

Széles is egészen másképpen beszél velem, mint azelőtt.

Ebéd után ő ajánlotta, hogy elmosogat. Pihenjek.
Pedig nem tettem semmi különöset. Csak azt, amit
mindenki más megtett volna a helyemben.

Kezdem előről, a csütörtöki nappal. Ugy tíz óra tájban
mintha az ég dördült volna meg. Sarkad irányából közel-
ről előbb géppuskasorozat, majd ágyúszó hallatszott.
Dénes azonnal leparancsolt bennünket a bunkerba, egye-
dül Jóska maradt kint figyelni.

Az ágyúzás, mikor közelebből, mikor távolabbról,
délutánig tartott. Délután egyik percről a másikra megszűnt.

Kíváncsiak voltunk, mi történhetett. Dénes egész tekin-
télyére szükség volt, hogy ne egyszerre másszunk fel a fára.

Onnan se láttunk semmit. Csak estefele robogott át a
hídon Sarkadnak egy rövid szerelvény. Talán az, amelyik az éjszaka onnan jött.

Nekem már akkor feltűnt ez a szerelvény. Lehet, hogy
azért, mert vagy tíz napja nem közlekednek Váradra vo-
natok, s most rövid egymás után kettő is átdübörgött a
hídon. Igaz, nem Váradnak, hanem Várad felől. De a szo-
katlanabb nem ez volt. Az első vonatot hosszú katonai
szerelvénynek ítéltém, lassan jött, messziről lelassított, s
nehezen gyorsított fel ismét. Am a legnagyobb sebessége is
döcögés volt ahhoz a másikhoz képest, amelyik, mint a
szélvész, száguldott át a hídon, alig lassítva.

S három kocsinál nem volt hosszabb.

Most ez rohant visszafelé:

Elvágtatott, s újra teljes lett a csend.

Este Széles Dinivel meglátogatta Bakos bácsit.

Furcsa, ünnepélyes arccal tértek meg.

- Te Gábor - intette magához Jóska Törököt. Mi, töb-
biek egyszerre kaptuk fel a fejünket. Töröknek valóban
Gábor a keresztneve, de eddig még soha nem szólítottuk
így. Török mindnyájunknak Török volt, és nem Gábor,
ahogy Dénes is Dénes, és nem Soltész. Pedig őt a veze-
téknévén illetett volna tisztelni.

- Te Gábor - kezdte újra a mondókáját Széles. - Most
jó lenne az a géppisztoly Amiről beszéltél.

- A géppisztoly? - Török meglepődött s belepirult. Vö-
rös lett a feje búbjáig. - Mikorra kell? És hány?

- Egy. Az az egy, amit a kertekben elástál. Amiről a
múltkor beszéltél. Csak akkor, ha úgy gondolod, meg-
találod még. Nem vitték el.

- Ki vitte volna? - rándított a vállán Török. - De hoz-
hatok én többet is. Amennyi kell. Nem megyek be értük
a városba. A hídnál, tudjátok, ahol a múltkor. . . Gép-
pisztolyt annyit hozhattam volna, ahányat akarok. Azt

nem őrzi úgy, mint a kaját. . .

- A hídhhoz nem mehatsz - jelentette ki Dini.

- Miért?

- Csak!

Döbbsenten lestük, mi készülődik itt. Mire kell hirtelen a géppisztoly? Vagy nem kell, csak Szélesék meg akarnak győződni róla, igazat mondott-e a múltkor Török? Én magam már kételkedtem benne. Különben miért ötölne-hatolna Török?

- rendben van - adta meg magát Gábor. - Holnap elmegyek a géppisztolyért.

- Még ma megyünk ! - rikkantotta Jóska.

- Te is velem jössz?

- Nem veled. Utánad. Vagy előtted. Ahogy a helyzet kívánja.

- Minek?

- Hogy biztosítsalak.

- Elhozom egyedül.

- Ne hősködj! Ennivalót is kerítsenünk kell.

Fél óra alatt felkészültek az útra.

Ez még mind csütörtökön történt.

Tegnapelőtt, pénteken hajnalra megjárták a várost.

Négykor Soltész Dini váltotta az éjszakai őrseget, egyedül. Nem tudni, Szélesék mikor toppantak be, mi már arra ébredtünk, hogy a konyhában kellemes teailat és olajos pogácsa nehéz szaga terjeng.

A reggelit Jóska készítette a hazaiból.

Megtalálta-e a géppisztolyt Török, nem kérdeztük. De amilyen barátságos hangon beszélgetett vele Dénes, abból arra következtethettünk, hogy megtalálta.

Széles tele volt friss hírral.

Megtudtuk, hogy előző nap Sarkadon már bent voltak az oroszok. De a páncélosok visszaszorították őket. Most Várad felől Sarkad alatt áll a front, Arad irányában Battonyánál. Ám az orosz hírszerzők, felderítők éjszakánként belopóznak a városba. Jöhetnek, egy század katonaság őrzi a várost a kétegyházi meg a gyulai útnál. Az az egy század a semmivel egyenlő, ha megindul a támadás.

Mikor indul?

És ha Sarkadról visszafordulnak a páncélosok, mi itt a tanyában két tűz közé kerülünk.

Széles azt bizonygatja, hogy erre nem kerülhet sor.

A Szanazug veszélyes kelepce. A Körösök elzárják a menekülés útját.

Az az igazság, hogy Széles hírei ellenére sem vagyunk képesek pontosan megítélni helyzetünket. Bizakodunk, meg félünk is.

Nekem a tudat, hogy a pisztolyon és a kézigránátokon kívül géppisztolyunk is van, nagyobb biztonságot adott.

Délelőtt addig ólálkodtam a kút táján, amíg egy óvatlan pillanatban belopakodhattam a bunkerba.

Nagy megrökönyödésemre nemhogy a géppisztolyt, de a pisztolyt s a kézigránátokat sem találtam a dúcok alatt.

Kétségbeesve rohantam Déneshez.

- A bunkerból eltűnt a pisztoly ! - kiáltottam már meszsziről.

Dini csendre intett.

- Tudom - mondta szárazon.

- Szélesék vitték el? - kérdeztem. Széles Beleznaival nem sokkal azelőtt indult felderítésre.

- Nem.

- Hanem?

- Szükség volt rá.

- Kinek adtátok? Bakoséknak?

- Andris, Andris, hamar megöregszel - korholt barátságosan Dini. És mert látta, hogy titkolódzásuk rosszul esik, halkán hozzátette: - Most érd be ennyivel!

Nem értem be.

- Hátba támadjuk őket? - faggatóztam tovább.

- Kiket?

- A katonákat.

- Egy géppisztollyal meg egy pisztollyal?

Dénestől nem tudtam meg többet. Jóska este vacsoránál már közlékenyebb volt:

- A katonák aláaknázták a hidakat. Ha visszavonulnak, felrobbantják. Közbe kell lépnünk!

- Mit tehetünk? - kérdeztük egyszerre többen.

- Elvágjuk a gyújtózsinórt. Vagy kiszereljük az aknából a robbanófejet. . .

Megborzongtam. Tudtam, aki az aknához nyúl, az az életével játszik. Egyetlen rossz mozdulat elég. . .

- Én vállalom - mondta határozottan Török.

- Van, aki csinálja. Nekünk csak segíteni kell. Biztosítani.

- Én segítek.

- Te nem. Egyedül te nem - hütötte le Török lelkesedését sietve Dénes. - Amikor ennivalót akartál lopni, láttak. Téged felismerhetnek.

- Én ma este körülnézek - állt fel a padkáról Széles. - És reggel mindent megbeszélünk.

Az ajtóból visszafordult.

- Ha nem jönnek reggelig, ne keressetek. Na, szevasztok !

Elment.

Dénes vállalta éjfélig az őrseget Beleznaival. Mi Törökkel, Radnaival lefeküdtünk. De azt hiszem, nemcsak én, Lajos se tudott aludni.

Reggel mindent megbeszélünk . . . Reggel mindent megbeszélünk. . . Széles hangja hol távolodott, hol meg egészen közletről csengett. Mit beszélünk meg? Hogy ki biztosít?

Mi az, biztosítani? Kitől hallotta ezt a szót Széles? Mit jelent? Homályosan sejtettem. Olyasvalamit, hogy örködni, vigyázni, amíg mások cselekednek. De kik azok a mások? Bakos bácsiék a szomszéd tanyáról? Partizánok? Az oroszok?

És ha megtámadják őket? Vagyha rosszul nyúlnak a gyutacshoz? Velük együtt repül a levegőbe az is, aki biztosít. Ki biztosítja a biztosítót? Rá ki vigyáz, hogy ne őt lőjék le elsőnek?

Vajon ki vállalkozik holnap? Török már vállalkozott. Széles is biztosan jelentkezik. De Széles, ha ma visszajön, többet már nem mehet. Törököt nem eresztí Dénés.

Maradunk hárman. Beleznai, Radnai, én.

Engem aligha küldenek. Dénés mondta, hogy sokkal idősebbnek látszom, mint amilyen valóban vagyok. A városba se mehettem.

Most elengedne-e? Nem hiszem.

A legegyszerűbb az lenne, ha jelentkeznék. Mindjárt megtudnám, visszatart-e Dénés.

Mért tartana vissza?

nem. jelentkezem! Nagyapám azt üzenete, tartsunk ki a tanyában. Most vigyük a vásárra a bőrünket, ha eddig nem vittük? Szerelje ki az aknát más. Szereljék ki a partizánok! Vágják el a zsinórt Bakos bácsiék. Vállalják a veszélyt ők !

Azonnal elszégyelltem magam, amiért ilyen gyáva vagyok. Jelentkezem reggel, határoztam. Elsőnek jelentkezem !

Hajnali háromkor következtem őrségbe. Török költött.

Ébredésem első önkéntelen mozdulata az volt, hogy Széles fekhelyére pillantottam.

Jóska, testét mélyen a szalmába fészkelve, jóízűen aludt.

Megirigyeltem Jóskát. Csak az alhat ilyen békésen, aki nyugodt, aki biztos a dolgában. Tudja, mit miért csinál.

Jóska bizonyosan tudja.

Jó neki! Én néha sejttem. Máskor csak megyek a többiek után. Követem Jóskát, Soltész Dénest. Mert kedvelem őket. Dénest kimondottan szeretem. Ha nagyobb leszek, olyan meggondolt, komoly fiú akarok lenni, amilyen most ő.

Szélesről nem mondhatnám, hogy szeretem. Jóska viselkedésében olykor van valami bántó nyersség. Nem törődik azzal, mások mit akarnak, hogyan gondolkoznak.

Megy a maga feje után. S elvárja, hogy mi is vele tartsunk.

Az akaratossága, konoksága tetszik? A határozottsága?

Jó, hogy ilyen. Jó tudni, hogy van valaki köztünk, aki még itt is, most is tudja, mit kell tennünk.

Vagy Jóska is parancsra cselekszik? Bakos bácsi, az idegenek parancsára? Ismeretlen, titokzatos erők irányítanak bennünket?

Milyen jogon?

De hiszen nem kényszeríthetnek semmire. Ha nem aka-

rok, nem jelentkezem, nem megyek sehová.

Jóska, amikor reggel kinyitotta a szemét, ezzel kezdte:

- A Fekete-Körösön a gyaloghídat már nem robbanthatják fel!

- Kiszerezted az aknát? - álltuk körül.

- A gyújtózsínórt intéztem el. Ablakot vágtam a kábel-
len két helyen, és kihuzigáltam a zsinórt.

- Nem vettek észre?

- A gyaloghídat nem őrzik.

Gyaloghídnak mi a közúti hidat mondjuk, így szoktuk
meg, a vasúti híd a mi szóhasználatunkban a vonathíd.

- A vonathídat majd elintézem én - vállalkozott Török.

- Oda olyan valaki mehet csak, aki a baktert ismeri.

A vonathídnál őrség áll.

- Engem ismer Finta bácsi! - kottyantottam el magam
önkéntelenül. Megbántam mindjárt, de már késő volt.

Öt szempár szegeződött vállatón rám.

- Ne higgyétek el! Ő akar menni, azért mondja! - esett
nekem Beleznai. Durván mellbe lökött.

Dénes hátrább parancsolta Sanyit.

- Azt mondod, az őrt Fintának hívják. Honnan ismer-
red? - kérdezte.

- Nekünk arra van a földünk. A makkosföld. Sitkában
- hadartam. - Két éve béreljük. Ha kimegyünk a földre,
mindig a szanatóriumnál szállunk le a vonatról, a hídon
túl. És Finta bácsi, a bakter visszakísér. Mert gyalogos
nem járhat a hídon. Csak ha átkísérik. Amíg apa itthon
volt, sokszor kint aludtunk Finta bácsinál a fészerben.

- És milyen ember? Ösz? Kopasz? Öreg, fiatal?

- Öreg. Csupasz képű. A szemöldöke vörös, ritka. A
haja őszes. A bal lábát húzza.

- Rendben van - mondta Széles. - Mindjárt megtud-
juk, igazat beszéltél-e. - És ezzel átszaladt a szomszéd tanyába.

Negyedóraig volt oda. De nekem ez a negyedóra iszonyatos hosszúnak tűnt.

- Készülj, Andris - jött a gyalogösvényen egyenesen
felém. - Nemsoká indulnod kell.

A szívem a torkomban dobogott. Erre nem gondoltam.

Igy? Készülj ! És meg se kérdezik, vállalom-e, akarok-e menni?

Dinit kerestem. Dénes Törökékkal beszélgetett a torná-
con. Egykedvűen, mintha mi sem történne.

Mintha én nem a veszélybe indulnék!

Készüljek. Hogyan készüljek? Kiráztam a kabátomat,
kicsit megtisztítottam a bakancsomat, kitérdelt nadrágom
szárát benedvesítettem, hátha eltűnnek a térdemen a gyűrődések.

Nem tűntek el.

Megreggeliztünk. Török Vadnaival gallyért indult az

erdőbe, Dénes felment a magas figyelőbe.
Széles megint a szomszédban volt. Délfelé került csak elő.

- Gyere! - ragadta meg a karom. - Elkísérlek!

A kanális melletti csapáson haladtunk. Széles aprólékosan, részletesen elmondta, mit kell tennem. Értettem is, nem is. Az agyam néha egyszerűen kihagyott.

A kövesútnál elbúcsúztunk.

- Járj szerencsével ! - mondta Jóska.

Az úton feltűnt a szanatórium kocsija. Erre kellett felkérérdzkednem, a gyaloghídon átjutnom a Fekete-Körös túlsó oldalára, elbaktatnom a vonathídig, s azon vissza, az innenső oldalra, de úgy, hogy másodpercnyi pontossággal egyszerre érjek a hídhöz a két pályamunkással, akik a város felől közelednek majd, a síneket vizsgálva.

A kocsis, amint észrevett, visszafogta a lovakat, s lekiabált:

- Sarkadra igyekszel?

- Igen ! Ha átvinne a hídon !

Pedig Széles hogy a lelkemre kötötte, én állítsam meg a kocsit, felemelt bal karommal, s amikor a bakon ülő ember mellém ér, kérjem meg, így: "Bácsi, vigyen át a hídon !"

Az első akadálnál mindjárt hibát követtem el. Még szerencsém, hogy a kocsis Iciségített.

Öt is beavatták a dologba?

A két gebe ráérősen kocogott, a kocsis szótlanul zötykölődött a bakon, én hátul, a derékban ültem.

Átértünk a hídon, jobbra fordultunk.

Ahogy a kocsis mögül előrenézek, az árterületen mezítláb, fázósan topogva a némát látom, a tehenekkel. Mi úgy tudtuk, az elmúlt hetekben az erdész is beköltözött a városba.

- Egyedül hagyták a szerencsétlent az állatokkal - választ gondolataimra a kocsis. - Még csoda, hogy nem intézték el! - S ostorával a vasúti híd felé suhintott.

A töltésről jól lehetett látni a hidat, két végében az őrbódékat s a gát túlsó oldalán, az őrház mögött a szérút.

Ahol apával éjszakánként meghúztuk magunkat.

A szérúben most katonák laknak. A hídörség.

A szanatóriumnál . a kocsis lehajtott a töltésről. Elköszöntem tőle. S bandukoltam tovább a töltésoldalban.

Már jóval elmúlhatott dél. A napot felhő takarta, hűvös szél söpört végig a Körös mentén. Összerázkódtam. Felgyorsítottam. Hanem mindjárt eszembejutott, nem szabad sietnem. Egyszerre kell a hídra érnem a pályamunkásokkal.

Akiket innen, a töltésoldalból nem látok. Még ha kiállnék a gát tetejére, akkor is eltakarja őket előlem a szérú zsúpfedele.

A kanyarig andalogtam. Onnan szednem kellett a lá-

bom, a bódé mellől aa őr figyelhetett.

A híd előtt ötvenlépésnyire szögesdrót állta az utam.
Megkerültem, s felkapaszkodtam a vasúti töltésre. A töltésről már beláttam a túlsó oldalt.

A síneken két férfi közeledett. Messze voltak, fél kilométerre vagy még többre.

Én pedig kőhajításnyira az őrbódétól.

Álltam a sínek közt, s bámultam a hidat. A híd előtt a bódét, a bódé oldalánál a katonát.

Fiatal, szőke legény volt. Köpenye alsó széle a földet súrolta, sapkáját mélyen a szemébe húzta. Vállán puska, a puskacső végén feltűzött szurony.

Nem mozdult. Csak a szeme csücskéből méregetett.

Közelebb mentem hozzá.

Már a pályamunkások se lehettek többre háromszáz méternél.

Léptem kettőt-hármat, megálltam. Megint léptem kettőt.

A katona rám szólt: - Éhes vagy?

- Nem! - tiltakoztam sietve. - Nem vagyok éhes.

- Szerencséd! Mert csak kenyeret tudnék adni. Más nekünk sincs. De ha kérsz, kenyeret adok.

- Köszönöm.

Megigazította vállán a puskát.

- Mióta csavarogsz?

- Én nem csavargok.

- Akkor mit keresel itt?

- Édesanyám küldött, nézzem meg a kukoricát, nem lopták-e el. Ott a makkosban van a kukoricánk ! - S mutattam át a hídon. - Eddig egy kocsi hozott. . . - daráltam a szöveget, amire az úton Széles kitanított, s közben éreztem, hogy egész arcom ég.

- Át akarsz menni a hídon?

- Igen. Finta bácsi mindig átenged. A vasúti őr. Ha nem hiszi, tessék megkérdezni tőle.

- Na menj !

Erre nem számítottam. Jóska azt mondta, biztosan nem engednek át. De én könyörögjek, sírjak, ha kell. Mennél inkább magamra vonom az őr figyelmét, annál nyugodtabban végzik a pályamunkások a dolgukat a hídon.

S ez a fiatal katona első szóra azt mondja, menjek!

Hogy mennék, amikor a két ember a túlsó oldalon most ért a hídroz?

- Lódulj, mert meggondolom magam! - nógatott a szőke.

Mennem kellett. Lábam alatt nyösszentek a deszkák, meg-megpendült az acéllemez.

Vagy tíz lépést tettem, aztán visszakullogtam.

- Bácsi. . . - szólaltam meg, anélkül hogy tudnám, mivel folytatom. - Bácsi, nem lehetne . . . - Mentő ötletem támadt. - Bácsi! - kiáltottam. - Ha én átmegyek, az a

bácsi ott a másik bódénál nem ordít majd velem? Nem zavar vissza?

- Az már a te dolgod - mondta egykedvűen a szőke.

De mert nem mozdultam, megszánt. - Várj ! Átkísérlek!

Előttem lépkedett. A híd közepén összetalálkoztunk a két munkással. Csákánnyal kopogtatták a talpfákat, a síneket. Az egyik jobban meghajolt, a másik mereven, nehézkesen mozgott. S mintha a kabátja alatt rejtegetne valamit.

Fegyvert! A géppisztolyt! Arra az esetre, ha igazoltatnák, ha feltartóztatnák őket.

Amikor egy vonalba értünk, a hajlongva kopácsoló ember fölegyenesedett.

- Te, ez a csavar lóg - mondta a társának, de úgy, hogy a katona is hallja.

A másik csizmája sarkát odakoccantotta a csavarhoz.

A csavar nem mozdult, az ember mégis azt mondta: - Ez bizony lóg.

- Meg kellene húzni!

- Meg bizony! - hagyta rá a másik.

- Fiam - nézett most a szőke katonára a kopácsolós.

- Nem kerítenél valahonnan egy kulcsot? Egy akármilyen kulcsot?

- A szőke elbizonytalanodott, bal kezével megvakarta tarkóját. - Megpróbálhatom! S elsietett a bakterház felé.

A kopácsolós letérdelt a vaslemezre, csákányával felfeszített egy lécet. A léc alól elővillant a kábel.

Ez már nem tartozott rám. Megfordultam, szaladtam a katona után. Bakancsom kopogását átvette és még sokáig utánam dohogta a vaslemez.

Elkanyarodtam Sitka irányában, letértem a töltésről, s az első keresztútnál bevettem magam a kukoricásba.

Bármi történik, ne legyek szem előtt.

Kuporogtam a kukoricásban, közben halálos fáradtság vett erőt rajtam. Ledőltem a földre. Tagjaim mintha ólomból volnának, mozdítani sem tudtam őket.

Később ráeszméltem, megfázhatok a földön. Erőmet összeszedve felkászálódtam, s elindultam arrafelé, amerre a tanyát gondoltam.

Kiérve a kukoricásból, ismét a sínek mellett találtam magam. Jobb felől, elég messze a híd vonalai rajzolódtak ki az esti szürkületből, a sínek mögött az erdő hatalmas foltja.

Átkúsztam a síneken, s balra fordultam. Ugy számítottam, megkerülöm az erdőt. Esteledett, egyedül voltam, féltem az erdőtől.

Hamar besötétedett. Az alacsonyan szálló, gomolygó felhőkből apró szemekben eső szitált.

Az úton csúszkáltam, a lucskos fűben átnedvesedett a nadrágom szára.

Uttalan utakon botorkáltam. S akkor, előlről a nevetem hallom:

- Andris !

Lábam gyökeret eresztett. Képzeldöm vagy álmodom? Elaludtam volna a kukoricásban a földön, s azóta minden,

ami velem történt, amit éreztem, a sötétség, a nyirkosság csak álom?

- Andris ! Mi vagyunk, ne félj ! Jóska és én !

Ez Török hangja.

Ott álltak mellettem. Széles Dini esőkabátjában, Török kezében a géppisztoly.

- Elébeem jöttetek? - könnyebbültem meg.

- Utánad. De a hídnál eltévesztettünk. Gondoltuk, csak erre tarthatsz.

- Láttatok a hídnál?

Láttunk. Ott lapultunk az ártéren, a fűzfák közt.

Onnan vigyáztunk. Nehogy bajod történjen.

- Jól csináltad, Andris - ezt Széles mondta. Török a kezembe nyomta a géppisztolyt.

- Fogd! Mi közben fát találtunk. Viszünk haza belőle néhány darabot.

Észrevette, hogy bizalmatlanul, a csövet magamtól el-tartva nyúlok a géppisztolyért. Megnyugtatót:

- Nmcs élesre töltve, ne félj !

A kövesúton túl, a kanális melletti ösvényen Soltész Dénes várt Radnaival.

Közrefogtak.

- Mesélj ! Mi volt?

- Semmi - mondtam. - Átjöttem a hídon.

Mesélt helyettem Török. Dicsért, milyen ügyesen húz-tam az időt, amíg a két pályamunkás odaért.

Nem kívántam a vacsorát, lefeküdtem. S nyugodtan, békésen átaludtam az éjszakát.

Ha valaki nézett volna álmomban, biztosan azt gon-dolja rólam, amit én tegnap éjszaka Szélesről: tudom, mit miért csináltam. Innen a nyugalmam.

Pedig most sem értek sokkal többet az egészségből, mint akár tegnap vagy tegnapelőtt. De vajon fontos ez?

Október negyedike, szerda.

Kifeküdtem a napra, a bunker oldalába. Ma megint ke-gyes hozzánk a napocska, s ilyenkor, mint az őszi legyek, azonnal a melegre, a fényre húzódnak.

Pedig még csak október eleje van. Más években októ-berben meleg szokott lenni, a fűtést tizenötödikével kezdik az iskolában. De az idén a természet rendje is megválto-zott. Ha nem fűtenénk esténként, bizony megvesznénk a szobában. Persze a határban könnyebben lehűl a levegő, mint a városban, a tanyák vályogból, vert földből vannak, padlójuk döngölt agyag. S mi az agyagra szórt szalmán alszunk. Aki sokat fészkelődik álmában, kifekszi maga alatt a szalmát, bizony a bőrén érzi, milyen hideg a föld.

Amikor süt a nap, csak hagyján. De ha esik az eső !

És majd minden másnap esik. Az út sáros, a fű lucskos, a bunker dohszagú.

Talán ebből a naplóból ki se derül igazán, milyen mos-toha hozzánk az időjárás. Mert többnyire akkor írok,

amikor süt a nap, száraz a föld, a fiúk szétszélednek a tanyából, s én egyedül maradok. Ha a füstös konyhában szorongunk naphosszat, nincs kedvem az íráshoz. Nem szeretem, amikor belebámulnak a munkámba. Zavar. nem örülnék, ha bárki elolvasná, amit írok. Majd valamikor, ha hazamegyünk innen, elolvashatják. De ne most! Azt mondhatnák, szerénytelen vagyok, mindig magamról firkálok és dicsekszem. Pedig igazán nem akarok mást, mint mindenről pontosan beszámolni. Otthon, ha átmásolom a naplót egy füzetbe, azokat a részeket, ahol magamról írtam, kihagyom.

De vannak események, amiket nem tudok úgy leírni, mintha én itt se lennék. Például a múlt szombati sikeres akciót a vonathídnál.

Azóta többször is végiggondoltam annak a délutánnak a történetét, onnan, amikor Jóska magamra hagyott az országúton, egészen, amíg Török a kezembe adta a géppisztolyt. Rájöttem, hogy az én szerepem bizony jóval kisebb, mint ahogyan még vasárnap is hittem, naplóírás közben. A veszélyt a két pályamunkás vállalta, akik elvágták a vezetékét. S akikről én ismét nem tudok semmit. Jóformán meg se néztem őket. A hangjukra emlékszem csak.

Ki lehetett az a két ember? Valóban pályamunkások? Vagy ők rejtőznek Bakos bácsinál? Mi közük hozzánk, mi közünk hozzájuk, hogy kerültünk össze? . . .

Ha nem is egyedül az én érdemem a vonathíd megmentése, nekem is van benne részem. És Töröknek, Szélesnek, akik a hídig követtek titokban, hogy veszély esetén a segítségemre siessenek.

Azért talán mindenki elismeri, rajtam is múltott a siker. Ahogy Beleznai a sikertelenség a Fehér-Körös hídjánál.

Beleznai ugyanarra a feladatra vállalkozott hétfőn. Át kellett volna mennie a Fehér-Körös vonathídján, amikor a pályamunkások a hídhoz érnek. Még pontosabban: át kellett volna magát kísértetni az őrrrel, hogy így elterelje a figyelmet a két munkásról. De az őr elzavarta Beleznait.

Ráfogta a puskát, és Sanyi elszaladt. Így nem tudjuk, sikerült-e a kábelt elvágni. Az őr állandóan a pályamunkások nyomában volt, s amikor a csákányos a vezetékhez ért, a katona rászólt:

- Azzal vigyázzon ! Robban !

Most persze Beleznai lógatja az orrát, bár egyikünk sem tett Sanyinak szemrehányást. Nekem valami birizgálta az oldalam, hogy emlékeztetnem kellene rá, milyen undok volt, amikor én jelentkeztem a szombati feladatra.

Feltételezte rólam, hogy hazudok.

De nem bántom. Szégyelli magát anélkül is.

Azóta többször megfordult a fejemben: ha az a kis szőke katona rám fogja a puskát, én megfutamodok-e?

Mi mást tehetek? Hagyom, hogy lelőjön?

Csak egy mozdulat, meghúzza a ravaszt, és kész. Voltam, nem vagyok többé.

A katonák mind gyakrabban húzogatják a ravaszt. Néhány napja megállás nélkül ropog a puska a határban.

Hétfő óta nem csavarogtunk el messzire a tanya környékéről.

Kedden Török sokáig kérlelte Dinit, engedje el őt szerencsét próbálni a hídhoz. Dini kereken elutasította

Gábort. Azt mondta, a bosszú vezeti, könnyen megfelelkezhet magáról, s nemcsak ő kerül veszélybe, mi is. Elég

baj, hogy Beleznai, amikor elzavarták, toronyiránt ide menekült.

Török velem példálózgatott:

- Vargát elengedted!

- Vargát el!

- Engem nem?

- Mondtam már, hogy nem. Egyedül úgyse végeznél semmit. A munkások sem mehetnek még egyszer.

Dénes az erdőbe se engedett bennünket.

Az erdőben katonák rejtőznek. Vagy partizánok. Széles szerint katonaszőkevények. Nincs olyan nap, hogy az erdőben ne lövöldöznének.

Török azt mondja, a katonák vadásznak. Éheznek, nincs mit ennük, rálőnek az első vadra, ami elébük kerül. Még a varjúra is. Ebben lehet valami igazság, mert valahányszor eldurran egy puska, nagy csapat varjú száll fel az erdő fáiról, s kereng fél órát a határ felett.

Dénes más véleményen van. A katonák félnek, s ezért lődöznek. A front közeledése, a kínos semmittevés, a várakozás, hogy mikor támadnak végre az oroszok, felőrli a katonák idegeit. Ha bármi megmozdul a környéken, odalőnek. Ezért veszélyes mutatkozni előttük.

Széles kitart előző elképzelésénél. A határ tele van katonaszőkevényekkel. Ők lövöldöznek. Vadra, járőrökre, kutyára, minden gyanús idegenre. De bennünket mért bántanának?

Miért? Talán az orrunkra van írva, hogy mi is az oroszokat várjuk? Igaza lehet Dénesnek.

Tegnap és ma robbanásokat is hallottunk. Széles mindjárt kész magyarázattal szolgált: a hidak környékét és az utakat aláaknázták. Valaki vagy valami ráment az aknára. S a levegőbe repült.

Október hatodika, péntek.

Hogy Széles milyen okos volt!

Tegnap hajnalban minden eddiginél erősebb robbanás rázta meg a környékünket. Törökkel virrasztottunk, ő éppen a tanyát kerülte, én a tornácon álltam. A robbanást

a Fekete-Körös hídja irányából hallottuk, Gábor azt állította, ő a felvillanó lángot is látta.

Azonnal felkapaszkodtam a figyelőbe. A robbanás után döbrent csend következett, amit a kutyák vonítása sem zavart meg. Augusztusban, szeptemberben még minden neszre felvonyított a kutyakórus. Azóta a kutyákat a katonák agyonlőtték.

Később sem tapasztaltunk mozgást, Törökkel ezért úgy határoztunk, nem költjük fel a többieket.

Pirkadásig őrködtünk kettesben, akkor Beleznai váltott bennünket. Alig húztam a fejemre a takarót, Sanyi felzavart.

- Riadó! - kiáltotta be az ajtón.

Nemhiába gyakoroltuk még Börcsök idejében unosuntalan az éjszakai riadót, pillanatokon belül kint voltunk az udvaron, s a bunker előtt a futóárokból gyülekeztünk.

- Egy ember közeledik felénk - jelentette Beleznai Dénesnek. - A kanális partján.

- Egy ember? Többet nem láttál?

- Nem is néztem. Rohantam felkölni benneteket.

- Költhetnél volna csendesebben is -legyintett mérgesen Dénes. És sorra kiosztotta a feladatokat.

A magas figyelőbe én másztam fel. Török Radnaival a bunkerban maradt, Széles a kanálispartra húzódott ki, Dénes Beleznaival a futóárokból a tanya mögé került. A közeledő satnya, vézna alakot a jegenye alsó ágairól észrevettem. Az ösvényünkön jött. Nem törődtem vele. Első látásra megállapíthatta bárki, egyedül ő nem lehet veszélyes ránk. ha nem követik, vagy nem támadnak másfelől, egy embert könnyen elintézzünk.

Fentről hiába meresztgettem a szemem, ameddig beláttam a határt, mozdulatlan volt minden.

Jobban szemügyre vettem a görnyedten, óvatosan körbe-körbe fürlécszve lépdelő valakit. Nem jöhet támadó szándékkal. Inkább . . .

A közeledő alak felnézett, s én azonnal megismertem.

Péter volt, a néma tehénpásztor.

Beleznai útján jelentettem Dénesnek, engedélyt kérve tőle, hogy elhagyjam a figyelőhelyet, s Péter elé menjek.

Dénes beleegyezett. De óvatosságból a jegenye tetejébe parancsolta Radnait.

A futóárok a part alatt végződik. Kimásztam a mellvédjére, s amikor gondoltam, hogy Péter hallótávolságba ért, füttyentettem.

A néma meghallotta. Megállt.

Intettem neki, hasaljon le, s kúszva indultam elébe.

Közben a magas figyelőt is lestem, nem jelez-e Radnai másfelől veszélyt.

Lassan közeledtünk egymáshoz. Már csak néhány méter, hallom a lihegését. Egy kartávolság. Nyújtottam a kezem, a néma megragadta. Olyan erővel, hogy felsziszszentem.

- Ö! - nyögte Péter, s elengedte a csuklóm.
- Gyere! - mondtam neki. - Szevasz! - jutott eszembe
azonnal, hogy még nem köszöntöttem. - Szevasz, gyere!
Besegítettem a futóárokba. Ott már mind a ketten felegyenesedhettünk.

Pétert a bunkerba vezettem.

A néma Soltész Dénest és Törököt nem ismerte, Sanyi-
val, Lajossal, Jóskával, velem már találkozott. A két nagy-
fiúra, Dénesre és Gáborra félelemmel vegyes tisztelettel
nézett, jelenlétükben nem volt hajlandó leülni.

- Kérdezd meg tőle, mért jött ide - súgta a fülemben Dénes.

Pétert nem kellett kérdezni. Fölugrott, kezét a magasba
lökte, rángatózni kezdett, egyszerre beszélt arca fintorával,
szája széle vonaglásával, szeme riadt villámlásával, álla,
keze, lába, egész teste görcsös rángásával. Csak éppen
más hang nem hagyta el a száját, csak az örökös : - Ö! Ö!

Beláttuk, így nem jutunk vele semmire. Dénes szólt
Jóskának, főzzön reggelit, s együtt visszamentünk a tanyába.

A néma odahúzódott a langyos tűzhely mellé a padkára,
feje a mellére csuklott, s elaludt.

Reggelig hagytuk pihenni.

Jóska kását főzött, s paprikás-hagymás mártást készí-
tett hozzá. Elsőnek Péter kapott, teli kislábassal. Mire
Jóska befejezte az osztást, s magának is mert volna, a
néma lábasa kiürült.

- Adj még neki - biztatta Jóskát Dénes. - Ki tudja,
mióta nem evett szegény?

Péter a második adagot is bevágta, azután lejött velem
a kanálisra mosogatni, megnézte a malacaimat, s vissza-
térve a tanyába, Széles elé állt. Bal mutatóujjával Jóskára
bökött, jobb tenyerét a mellére szorította.

- Egészségedre - nyugtázta a köszönetet Jóska. - Na
gyere, Péter - hívta a fűzfa alá -, meséld el, miért jöttél.

A néma engedelmesen követte.

Jóska leült a gyepféglával megemelt padkára. Mi is
melléje telepedtünk. A néma forgolódott a fűzfa körül,
letört egy vesszőt. A kezében tartva, mintha puskát fogna,
megindult a vesszővel felénk. Mikor már csak méterekre
lehetett, visszafordult, hátrább szaladt, s újra közeledett.

- Katonák jöttek?

Péter bólintott.

- El akartak vinni?

A néma a fejét rázta.

- Hanem?

A fiú négykézlábra állt, felugrott, ismét négykézlábra
állt. Fogta a puskát, arrafelé szegezte, ahol az előbb kuporgott.

- A teheneidet akarták?

A néma helybenhagyta.

- És te?

Péter most a vesszővel hadonászni kezdett, ahogyan a teheneket hajtják. Mind vadabbul csapkodott, dobogott, rohangált. Majd, mintha szegbe lépett volna, nagyot ugrott, s elterült a földön.

- A teheneket lelőtték ! - kiáltotta Jóska.

A néma nemet intett. Ujra végigjárta az előbbi táncot.

- Aha! A teheneid felrobbantak!

Péter egy ujját a magasba tartotta.

- Csak egy robbant fel. És a többi?

A fiú mutatta, a többi elszaladt. A fűzfa mögé dobta a botot.

- Az erdőbe mentek. Értjük. És te megkerestél bennünket...

Hallgattunk. Minden világos volt. A kiéhezett katonák szemet vetettek a tehenekre. El akarták hajtani őket. De

Péter nem engedte. Bezavarta a marhákat az erdőbe.

Egy közülük aknába botlott.

A néma nem maradhatott tovább az erdészházban. Menekülnie kellett. Erre indult, a tanyák felé. Tudta, hogy itt vagyunk még, vagy csak botorkált a vakvilágban?

Nyomokat talált, kitaposott ösvényt a kanálisparton, s hozzánk vetődött?

Akárhogy volt, ezután Péter hozzánk tartozik majd.

Gondoskodnunk kell róla.

- Srácok ! - csapott akkorát a térdére Török, hogy maga is összerezsent. - Ez a kölyök azt mondta, a tehenei szétfutottak az erdőben. Fogjunk be egyet, s mindjárt lesz tejünk!

- Hogy fognánk be? - bosszankodott Dénes. - Az erdőben, a hídnál katonák vannak.

- Talán ha abból hoznánk húst. Amelyik felrobbant. . . - bátortalankodott Radnai.

- Minek?

- Enni.

- Dögből? Ennél egy dög húsából? - támadt Lajosra Török.

- Miért? Te élve eszed a marhát? Amíg a vágóhídról eljut a boltba, onnan anyád hazaviszi, megfőzi, több idő telik el, mint amióta az az állat kimúlt - állt Radnai pártjára Jóska. - Lajos mond valamit. Csak az a kérdés, hogyan hozzuk el.

- Nem az egészet hoznánk. Csak, mondjuk, a négy combját - lelkesedett Radnai.

-Jó pofa vagy! - nevetett Jóska. - Annyit hozunk, amennyit bírunk. Amennyi még van belőle. Ha a varjak egészen szét nem szedték még. Csak egy dologra nem gondoltunk: az aknára. Ismerni kellene az aknák között az utat. . .

A néma felnyögött: - Ö!

- Te ismered?

- Ö!

- Elengedsz? - állt Dénes elé Jóska.

- Meguntad az életed?

- Egy marhával kevesebb. De ha szerencsénk lesz, egygyel több. Azzal, amit hozunk.

- Humorod van!

- Inkább sírjak? Sírni később is ráérek. Tehát mehetünk? Szokatlan volt Jóska hetykesége. Széles eddig mindent kétszer megfontolt, megrágott. Most meg. . .

A vállalkozásban az egész őrs részt vett. Egyedül Dénes maradt otthon a magas figyelőben. Radnai a futóárok végén állt, készenlétben. Török Beleznaival a híd innenső oldalán, a töltés tövében húzódott meg. A hídon hárman óvatoskodtunk át, én mindjárt a híd után felmásztam egy magas fára, ahonnan a környéket beláthattam. Széles a némával még továbbment.

Péter felrobbant tehene az erdő és a töltéssel párhuzamosan futó nyúlgát találkozásánál rogyott össze, bokros, védett területen. Jóskák kúszva férkőztek a közelébe. Érkezésükkor hatalmas raj varjú röppent fel, de nem szálltak messzire, a környező fák ágaira telepedtek, s károgtak veszettül. Ami nem csoda, Jóskák éppen őket rövidítik meg azzal, hogy részt követelünk mi is a marhából.

Kis idő múlva Jóska ölében jókora, még párázó húsdarabbal tűnt fel a bokrok mögül. Füttyentett, hogy menjek eléje. Lemásztam a fáról, s futottam hozzá.

Amikor összeértünk, láttam, hogy Széles ruhájából csöpög a vér. Az alaktalan, szőrös, sáros, faggyús húsdarabtól felfordult a gyomrom. Nem nyúltam érte.

- Ne finnyáskodj ! - rivallt rám Jóska. - Fogd, vidd át ahídon !

Nem volt mit tennem, kabátomhoz szorítottam a mocskos combdarabot, s futottam vele. A híd tövében Török várt.

Még egyszer fordultam, harmadszor Jóska és a néma is jöttek. A nagy sietségben a híd közepe táján leejtettem egy kilósnyi mócsingot. Jóska lehajolt érte s felvette.

A dülőúton lelassítottunk, s már viccelődni is volt kedvünk. Jóska velem szórakozott. Azt akarta, hogy megundorodjam a hústól, s ne tudjak enni belőle.

- Több marad nekünk! - mondogatta.

Otthon számba vettük a zsákmányt. Sajnos az akna meg a varjak komoly kárt tettek a tehénben. Egyetlen nagyobb részt lehetett csak egybefüggően kiszakítani a húsból - azt a fél combot, amit Jóska először adott át nekem. Ezt Törökkel megnyúzták, kicsontozták, a faggyús-véres cafatokat levagdosták róla, s besózták egy teknőben.

Az apró darabok - mosás, tisztítás után is kitétek leg-
alább négy kilót -hamar fazékba kerültek. Jóska a nagyobb
bográcsba zöldséget tisztított, megfőzte a fele húst leves-
nek. A főtt hús mellé cukorrépából főzeléket készített.

Mi Lajossal tormát reszeltünk.

Pompás vacsoránk volt. De ha sikerül, ma még ízlete-
sebb ebédet eszünk. Húsos káposztát, Széles Jóska-módra.

Dénes keresztelte el így. De mindegy, minek mondjuk, a
szaga után ítélve már most megállapítható, hogy rossz nem lehet.

A káposztát egy hete savanyítottuk be. Jóska korpalé-
ből készített ecetet, azzal erjesztette a tökgyaluval lesze-
letelt fejes káposztát, amit a kertekből gyűjtöttünk be.

Széles ma a tegnapról maradt apróbb húsdarabokat
kockára vagdalta, a bogrács aljára egy réteg savanyú ká-
posztát tett, rá egy réteg zsírosabb húst.

Megint káposztát. S ismét húst.

A némát a tegnapi hússzerzés után mindenki egyenrangú
társnak tekinti. Beszélünk hozzá, visszük magunkkal, ma
estére már őrségbe is beosztotta Dénes.

Az éjjel még hagytuk pihenni. Nyugtalanul aludt, do-
bálta magát, s állandóan felijedt fülelt.

Éjfélkor, mielőtt Törökék felváltottak volna az őrség-
ből, furcsa hangokat hallottam. Péter tehenei bőgtek az
erdőben. Elnyújtottan, panaszosan. Bementem, s meg-
érintettem Péter vállát. A néma aludt. De szeméből könny szivárgott.

Álmában hallhatta a bőgést. És megsiratta a teheneit.

Október hetedike, szombat.

Tegnap délután Beleznaival nyugtalanító felfedezést tet-
tünk. Dénes járőrbe küldött bennünket az országúthoz,

s visszafelé jövet, minden különösebb szándék nélkül útba
ejtettük a felső tanyát. A dülönkben három tanya áll:
egy fölöttünk, az országút közelében, azután következik
a mienk, s még tovább, a Fehér-Körös felé a Gedótanya.

A három közül a felső a legrosszabb, teteje megroggyant,
kéménye ledőlt, ablakán-ajtaján papír helyettesítette az üveget.
Éppen ez szúrta szemet nekünk most. Hogy az ablakot bedeszkázták.

Mikor csinálták vajon? Nem tudtuk megállapítani.

Amikor a németek erre jártak, az ablakon még papír
volt. S tegnap deszka.

Odalopóztunk az ablakhoz, belestünk. A szobában az
egyik sarokban szalma sárgállott. S a szalmában szamár-
fészek. Amilyen szamárfészket csak ember hagy maga után.

A szobában nem tartózkodott senki. Benéztünk a kony-
haajtó nyílásán, a konyha is üres volt.

Lenyomtuk a kilincset. Az ajtó zárva !

Érdekes! Amikor a németek erre jártak, ezt az ajtót is felfeszítették. A tulajdonosa járt azóta a tanyában, ő hordta be a szalmát, s csináltatott új zárat az ajtóra?

Siettünk haza az újsággal.

Dénes nem lepődött meg túlságosan. Széles viselkedése viszont egyszerűen megdöbbenett.

- na és? - vont a vállát Jóska.

Ezek szerint a felső tanyának is megvan a maga titka.

Ott is bujkálnak? Nappal nem, csak éjszaka.

És Jóska újabb képtelenséggel lepett meg bennünket:

- Mutassátok a cipőtöket! Kinek hányas a lába?

- Mi közöd hozzá? - mordult rá Török.

- Szükségem van harmincnyolcasnál nagyobb cipőkre!

És felsőruhára, nadrágra, kabátra.

- Neked?

- Nem. A nénikémnek.

- Mióta hord a nénikéd férficipőt?

Széles ezután megvallotta, hogy katonáknak gyűjt cipőt, ruhát. Azoknak a katonáknak, akik a hídnál, az erdőben beásták magukat, s ott várják az oroszokat.

De sokan nem akarják megvárni. Szeretnének megszökni. Ám a szökéshez civil ruha kell, a bakancs helyett cipő.

A kis szőke katonára gondoltam, arra, hogy az én cipőm, kabátom neki biztosan megfelelne. De eljut-e hozzá? S nem azok kapják, akik a hídnál Törökre lőttek, Beleznaira ráfogták a puskát, vagy akik el akarták hajtani a néma teheneit? Mert azoknak én nem segítek a szökésben! Azok pusztuljanak ott. . .

- Andris, neked nagy lábad van - ért hozzám Jóska.

Ezt a cipőt úgyse hordod már soká. Odaadhatnád.

- És én miben járok?

- Neked adom az egyik bakancsot. Ami a zsákomban van - ajánlotta Török. Ezen elgondolkoztam. Hát még Török is? Pedig őt agyon akarták lőni . . .

Gábor kibontotta a zsákját, s Jóska lehúzta a cipőmet. Az egyik bakancsot éppen az én lábamra szabták. Nem bántódtam tovább a cipőmért. Beleznai is cipőt cserélt, Török másik bakancsa hozzá vándorolt. A harmadik a néma Péter lábára.

Péter nem tudott a bakancs helyett cserecipőt adni.

Ő eddig mezítláb járt.

13

Október hatodika, péntek.

Szombatra péntek.

A mi naptárunk szerint nyolcadika volna és vasárnap.

De ma délelőtt a mi naptárunkról visszatértünk a rendesre, az igazira. Amit szeptember harmadikán, valójában szeptember elsején két nappal elvettünk.

Most visszagondolva, akkor is Szélesnek volt igaza, ő kardoskodott a szeptember elseje mellett. Radnai és én másodikat mondtunk, Beleznai esküdött, hogy harmadika van. S Dénes is úgy számolta.

Szélesnek működik valamilyen hatodik érzékszerve, amivel mindent előre megsejt. Az este megjósolta, olyan bizonyossággal, mintha csak azt mondaná: szép idő jön, hogy ma reggelre itt lesznek az oroszok.

Azért Jóska kicsit mégis tévedett. Nem reggelre értek ide, hanem délelőttre. Reggel kezdték az ágyúzást. . Éjfél után három óráig voltam őrségben Törökkel. Ébren vigyáztunk, minden neszre figyeltünk. Ugy gondoltuk, az oroszok az éjszakai sötétet kihasználva lepnek meg bennünket. Körülzárják a tanyát, a házakat, hidakat, megszállják az utakat.

S mi arra ébredünk, hogy vége a háborúnak.

Alaposan melléfogtunk. Iszonyatos zenebonára riadtunk hajnalban. Mint amikor szünet nélkül villámlik a fejünk felett, s a dörrenések egymásba folynak, egyetlen hömpölygő, mellünkben hullámozó, dobhártyánkon dübörgő égzengéssé, olyan érzés volt az ágyúzást hallgatni. Török azt mondta, Sztálin-orgonával lönek, amit Jóska mindjárt megcáfolt. Szerinte katyusákkal.

Behúzódtunk a bunkerba, ott lapultunk másfél óráig.

Vártunk, mikor csapódik be a közelünkbe is egy gránát vagy akna. Amikor megvilágosodott, Jóska kibújt a fedezékből, s hiába kiáltott utána Dénes, felmászott a magas figyelőbe.

Akármilyen vakmerő is Jóska, csak néhány percig maradt ott.

Azzal tért vissza, hogy a város felől nem lát tüzeket, nem hall robbanásokat. Az oroszok nem a várost lövik.

Nem az erdőt, s nem a hidak környékét.

Akkor mit?

Ugy tudtuk, a város körül nem épültek erődítmények, még csak megerősített állások sem. Pár soros szögesdrót védte az utakat s néhány futóárok. Német csapatok érkeztek volna?

Vagy az árkokat lövik, lassan két órája?

Ugy azokban már alig lézenghet élő.

Az égzengésszerű robaj egyik percről a másikra elhalt.

Csend lett, idegőrlő, lassú csend.

Széles újra föllopadott a magas figyelőbe. Mi is elhagytuk a bunkert, s a futóárokban a jegénye közelében bújtunk meg.

- Látsz valamit? - kérdeztük percenként Jóskától, de ő csak a fejét ingatta.

Mintegy az elvonuló égháború utolsó hullámaként éles csattanás rázkódtatta meg a levegőt. A csattanást tompa, futó moraj követte.

- A híd! - kiáltotta Jóska. - A vonathíd a Fehér-Körösön! Felrobbant!

Nem mertem felemelni a fejem. Nehogy Beleznaire nézzek... Nemsokára újabb kiáltás hozott mindannyiunkat izgalomba :

- Itt vannak!

Olyan kitörő örömmel s valószínűleg oly heves mozdulattal adta tudtunkra a hírt Jóska, hogy az ág megreccsent alatta, ő egyensúlyát veszítette, alig tudta újra feltornászni magát a hajló gallyról, amelyet fél kézzel elkapott, a csúcsra.

- Mit láatsz? - formált tölcserő a tenyeréből a szája elé Dénes.

- Egy autót. Terepjárót.

- És még?

- Várj ! . . . Egyelőre . . . Na most . . . Egy ágyút. Lovak húzzák. Még egyet. És katonákat. Futnak a Fekete-Körös hídja felé.

- Hányan vannak?

- Talán negyvenen.

- Nem tévedsz? Biztosan oroszok?

- Várjatok. . . Azt hiszem, mégis magyarok. Akik a hídnál voltak. Menekülnek. Értitek, menekülnek! Az egyik levágta a lovakról az istrángot. Az ágyúkat az úton hagyják. Ketten kapaszkodnak egy lóra. A gyalogosok beszaladnak az erdőbe.

- Erre nem jönnek?

- Nem.

- Figyelj tovább! A másik oldalt is nézd, ne csak az utat.

- Értem !

Lapultunk az árokban. Idegességemben számolni kezdem. Egy, kettő, három... százhárom, száznégy... háromszázöt. . .

Szél kerekedett, lassú zizegéssel. Mi az árokban nem éreztük a levegő mozgását, csak az erősödő zúgást hallottuk. Közelebből, egyre közelebből.

- Ők azok! - ordította túl a zúgást Széles. -Biztosan ők!

- Hol látod?

- Az úton. Tankokkal jönnek. Öt, tíz, tizenöt, húsz tank! - számolt mindjárt ötösével Jóska. - Huszonöt!

Gyerekek, ennyi tankot!

- És a gáton?

Jóska hátrafordult.

- Lovasok! - És tapsolt a gyönyörűségtől. - Vágtatnak, mint a vihar! Ezren vannak, vagy inkább tízezen!

- Gyere le! - parancsolt Szélesre Dini. - Nem hallod?

Azonnal gyere le! Be a bunkerba!

Azt hiszem, mindnyájan inkább maradtunk volna kint, sőt felmáztunk volna a fára, a padlásra, mintsem hogy

éppen most behúzódjunk a bunkerba, a fedezékbe. Iri-
gyeltük Jóskát, amiért látta, hogyan robognak a tankok
az úton, a tankok nyomában az autók, az autó vontatta
ágyúk, a lovasok a gáton, a gátoldalban. De szót fogadtunk Dénesnek.

Jó sokára az állandó morajlásból kivált egy magasabb,
esörömpölő hangforrás, és rohamosan közeledett. Lánc-
talpak csikorgása, csattogása zakatolt a fülünkben.

- Páncélosok. . . - suttogta Beleznai, pedig nyugodtan
kiabálhatott volna, akkora volt kint a zaj. - Itt mennek a dülőúton.

A páncélosok hirtelen fékezéssel megálltak. Csend lett.

- Tűzzünk ki egy fehér zászlót - toporgott kezét tör-
delve Radnai. - Kinek van fehér zsebkendője?

- Nem tűzzünk ki semmit - nyomta a helyére Lajost

Jóska. - Mi nem harcoltunk ellenük, nem kell megadni magunkat!
Tanácstalanul néztünk egymásra, azután mind egyszerre Dénesre.

- Nem, nem adjuk meg magunkat! -jelentette ki azon-
nal, minden fontolgatás nélkül Dénes is.

Ültünk, s vártunk tovább.

Hirtelen a bunker nyílásában ismerős fej jelent meg.

Bakos bácsi feje.

- Fiatalúr - kereste a félhomályban Dénest. - Jöjjenek
elő! Megérkeztek. Jöjjenek bátran!

Elsőnek Dénes bújt ki az árokból. Mögötte Széles. És
sorban Török, Beleznai, Radnai, a néma. Utolsónak én.

Amikor másodszorra a föld alá menekültünk, a fák
fölött lompos, szürke felhők csüngtek. Most az ég kék
volt, mély, messzi kék, s vakítóan tűzött a nap.

A tanyaudvaron két óriás páncélos strázsált, vaskos
acéltoronnyal s a toronyból messzire kinyúló ágyúcsővel.
A páncélosok gyomrából katonák másztak elő, átkutatták
a tanyát a csirkeóltól a padlásig.

Álltunk megszeppenve, tanácstalanul az udvaron, a fűz-
fa alatt. Mást vártunk.

Az egyik füles sapkás mondott valamit Bakos bácsinak.

- Bemehetnek a tanyába - fordította magyarra Bakos
a katona szavait. - Maradjanak ott. Jövök mindjárt.

A katonák visszamásztak a páncélosokba, az acélször-
nyeteger lila benzinfelhőt pöfögve, csörömpölve hátra-
tolattak az udvarról a kanálispartra.

ácsorogtunk a konyhában, a nyitott ajtón át a Gedó-
tanya körüli sürgölődést figyeltük. A páncélosok a szom-
széd tanyától nem húzódtak vissza, hanem körbeállták,
mintha nehéz páncéltestükkel védelmezni akarnák minden
esetleges megközelítéstől. Az úton közben autók jöttek,
terepjárók, nagy, zöldre festett szerelőkocsik. Az egyik

ponyvája alól magas póznát dugtak ki, a rúd végére antennát szereltek.

Telt az idő. A nyitott ajtón egyenként kibátorkodtunk a tornácra, onnan az udvarra. Zsebre dugott kézzel bá-mézkodtunk, süttettük magunkat a napon.

Töröknek eszébe jutott, hogy még nem ettünk. Volt kevéske málénk s még két napra húsunk. Hanem Jóska hiába kereste a gyufát, elhányhatta hajnalban a nagy sietségben.

Szétosztottuk testvériesen a málét, sárgarépát ropogtat-tunk, karalábét. Ugysem lesz többé szükségünk a zöld-ségre - gondoltuk -, számunkra vége a háborúnak. Ma vagy holnap hazamegyünk.

A kövesúton szakadatlanul vonultak az ágyúk, a teher-gépkocsik, a tankok. A gépek karavánjai közt lovascsapatok kígyóztak előbbre.

A nap már túljutott az égbolt felén, amikor Bakos bácsi alakja újra feltűnt a szomszéd tanyából hozzánk vezető kitaposott gyalogúton. Kezében nagy zománcos vödör. A vödörben kávé.

Vízzel főzött katonakávé.

- Maguknak hoztam - tette le az edényt a konyha kö-zepére. - Hideg van itt - nézett körül a konyhában. Nem tüzelnek?

- Elvesztettem a gyufát - vallotta be Jóska.

- Mért nem szóltak? Szaladjon át valaki, az én kam-rámban talál. Na ugorj, Andris - választott engem.

Megörültem, hogy végre tudja a nevem. Eddig soha nem tudta.

Szaladtam, semmivel nem törődve.

A Gedó-tanya közelében visszafogtam lépteimet. A ta-nya mögött katonák serénykedtek, trikóra-nadrágra vet-között, sovány, szótlán emberek. A futóárkot mélyítették, amit még mi készítettünk szeptember elején. És egy na-gyobb verem alapjait ásták.

Ellépdeltem mellettük, felnéztek, de nem szóltak hoz-zám. Mentem tovább. Az udvaron, a darásháznál az ólak deszkáiból négyen amolyan fészkerformát eszkábáltak a terepjáróknak. Közvetlenül a ház előtt a Bakos bácsi kam-rájához vezető feljárót bontották, a pinceajtót szabadították ki.

Előbbre kellett kerülnöm, a kőből épített feljáróhoz, s a tornácon végigjönni Bakos bácsi kamrájához.

Lenyomtam a kilincset, beléptem.

A kis helyiségben négyen szorongtak. Négy, vattával bélelt kabátot, seszínű nadrágot viselő idősebb férfi. Sapka egyik fején se volt, így nem tudhattam róluk, katonák-e. Köszöntem nekik, mire ők visszamorogtak valamit, amit nem értettem.

A priccsen ültek. De nem az ajtótól jobbra, ahol eddig a priccs volt, hanem az ellenkező oldalon. A priccs régi helyén most ajtónyi rés tátongott.

S a résen át falétra vezetett a mélybe. A kamra alatt húzódó pincébe.

Ez volt hát a szomszéd tanya titka! Itt, az ágya alatt
bújtatta Bakos bácsi az idegeneket.

Talán éppen őket, itt? Széles apját is?

Széles apja is itt van a katonák, a vattakabátosok kö-
zött? Melyik lehet az? Sorra néztem az arcokat, árulkodó
hasonlatosságot keresve. Ez nem lehet ő. Ez sem. Nem.

A negyedik sem hasonlított Jóskára.

De mért a hasonlóságokat keresem? Jóska még gyerek,
lány, alakuló vonásokkal. Az apja viszont négy éve ka-
tona. Ez a négy év annyi másfajta színt, vonást, ráncot
írhatott Jóska apja arcára !

Inkább azt kellene nézmem, van-e olyan eltérés, ami
miatt ezek az emberek vagy közülük bármelyik is nem lehet Jóska apja.

És újra sorra vettem az arcokat. Hát... Lehetne,
hogyne. . . A másik is. A harmadik még inkább. Nincs
kizárva, hogy a negyedik.

De nem. Ha Széles apja itt lenne, azóta már biztosan
átjött volna a fiához. . .

A vattakabátosok szótlánul túrték vizsgálódó tekinte-
temet. Végre az, aki legközelebb ült hozzám, megszólalt:

- Nu, stó?

Biztosan azt kérdezi, miért jöttem - próbáltam kitalálni
a hangsúlyból. Hogy magyarázzam meg nekik?

- Gyufát keresek - mondtam, s mutattam is. Össze-
fogtam a jobb hüvelyk- és mutatóujjam, s végighúztam a bal tenyeremen.

- á! Szpicski! Masina! - kiáltották egyszerre.

S tapogatták a zsebeiket.

Milyen különös! Nálunk a gépre, a cséplőre, a moz-
donyra mondják, hogy masina. Ök meg. . .

Egyszerre három dobozzal nyújtottak felém. A negyedik
az öngyújtóját kínálta. Azt a dobozt fogadtam el, amelyi-
ket a hozzám legközelebb ülő az ablakpárkányról emelt
fel. Ez biztosan a Bakos bácsié.

- Köszönöm!

Jöttem ki az ajtón.

Az ólak mellett tevékenykedő katonákat látva eszembe
jutottak a malacaim. Megvannak-e még? Nem ölték-e le őket hirtelenjében?

A malacok az ólban a szalmába bújtak, egymást mele-
gítve. Amint megláttak, rőfögni, ríni kezdtek.

A kifutójuknak dőltem. Magas, jól megtermett fiatal
katona könyökölt mellém.

- Az enyéim! - mutattam a malacokra. - Az enyéim! A mellemre böktem.

A katona rábólintott. S visszament a baltával farigcsálókhöz.

Ahogy megvittem a gyufát, Széles azonnal begyújtott.

Vizet tett fel levesnek, hagymát pirított a pörköltökhöz.
A pácolt húst kettébe szelte, a nagyobb darabot kockára vágta.

Amíg Jóska a konyhában volt elfoglalva, mi a némával,
Radnaival és Beleznaival mind messzebbre merészked-
tünk a háztól. Egészen a kanális partjáig, ahol a félmezte-
lenre vetkőzött katonák épp a tankokat csutakolták.

Előbb tisztos távolból néztük őket, de amikor intettek,
hogy menjünk közelebb, a tankokhoz szemtelenkedtünk.
Beleznaít az egyik katona felültette az ágyúcsőre, és Sanyi
olyan hetykén ücsörgött ott, lábát lóbálva, mint akit kicsi
korában nem bölcsőben, hanem tankágyúban ringattak.

A tanyában vendégeket találtunk. Két fiatal katona
Dénessel beszélgetett. Jóska megsúgta, hogy tisztok, az
egyik lengyel, a másik tud pár szót németül.

Dénes az anyjától tanulhatott néhány lengyel kifejezést,
a német nyelv a gimnáziumban a harmadik osztálytól
kötelező volt. Amit sem lengyelül, sem németül nem tu-
dott, azt magyarul mondta. És mutogatott hozzá.

A vendégek is keverték a nyelvet. De Dénes az ő sza-
vaikból alig érthetett valamit, a hallókészülékében régen
kimerült az elem. Mi már megszoktuk, hogy a szánkról olvassa le a szavakat.

A tisztok nem tudhatták.

Vacsorához készülődtünk, a tisztok magunkra hagytak
bennünket. Ahogy végeztünk az evéssel, új látogatónk jött.

A parancsnok.

Tömzsi bajuszos, kicsit már őszes halántékú, magas,
szikár ember. Kezet fogott előbb Dénessel, s azután sor-
ban velünk. Cigarettaival kínált bennünket, amiből csak
Török mert venni, de ő sem gyújtott rá, eltette a zsebébe.
A tömzsi bajuszos sokáig beszélgetett jelekkel a fiúkkal.
Én nem figyeltem túlságosan őket. A meleg tűzhely tövé-
ben, a padkán elbóbiskoltam.

Pedig ma igazán nem fáradtunk el, alig csináltunk vala-
mit. Tétlenkedtünk egész nap.

Valahogy nem így képzeltem el ezt a napot. . . De jó, hogy túl vagyunk rajta!

Hiszen ez a fontos.

Elterveztük-e, milyen lesz? Én soha. Csak abban bíztam, hogy megérjük.

Megértük . . .

Kidörzsöltem a szememből az álmoságot, s maradék
papírjaimra lejegyeztem a nap eseményeit.

Most már teljes a napló, akár be is fejezhetném. Vagy
eltéphetném, elégethetném.

Hiszen mindnyájan épségben túléljük a háborút. Aki
közülünk el akarja mesélni a történetünket, elmesélheti.
Nem hinném, hogy érdekli majd az embereket, mit csi-

náltunk mi itt öten-heten, mikor hányan a határban, a Gedó-tanya szomszédságában. Ha történt volna velünk valami, az más lenne. De így, hogy átvészeltük a háborút. . .
Sok izgalmat megéltünk, néhány veszélyes órát, napot is. De ami volt, elmúlt. Emlék lesz. Idővel halványuló, gyérülő emlék. S mi inkább hallgatunk majd róla, semhogy dicsekednénk vele.
Mert nem az a fontos, lesz-e mivel dicsekednünk.
Sokkal inkább az, hogy nincs miért szégyenkeznünk.
Semmi olyat nem tettünk, amit valaha meg kellene bánnunk.
Nyugodt lelkiismerettel gondolhatunk vissza bármikor azokra a hónapokra, amiket itt töltöttünk Szanazugban, a tanyán.
A tömzsi bajszos elment. Tőle tudtuk meg, hogy október hatodika van, s így a naptárunk két napot sietett.
Dénes azt mondja, várnunk kell rövid ideig, amíg a csapatok elvonulnak, s akkor hazamehetünk. A parancsnok úgy tudja, a városban csak ketten haltak meg reggel, két idősebb férfi. Bakos bácsit holnap a terepjáróval beviszik a városba, vele üzenhetünk, s az otthoniakról ő hoz hírt.
Ágyazunk és lefekszünk.
Furcsa lesz néhány hónap után végigaludni az éjszakát.
Mert éjszaka már nem állunk ki őrségbe a tanya elé.
Mától helyettünk is a katonák örködnek.

14

Október tízenegyediké, szombat.
Ujra elolvastam a naplót. És elhatároztam, nem égetem el. Megtartom magamnak.
Tehetem. Sem Dénes, sem a fiúk nem kérték rajtam számon, amikor elbúcsúztunk. Nem tartottak rá igényt.
Így egészen az enyém maradt.
Az enyém is volt. Soha senkinek meg nem mutattam, senki bele nem olvasott, nem tudják, lapjaira mit jegyeztem fel, mit nem.
Semmi olyat, ami nem történt meg, ami nem úgy történt. De talán kifelejtettem valamit, ami másnak fontos volt, nekem nem.
Mert ezt a naplót mégiscsak én írtam. Hiába őrsi napló.
S hogy kerek egész legyen, befejezésül sorra veszem azokat az eseményeket, amik hatodika után történtek ugyan, de a mi tanyasi életünkhöz kapcsolódnak.
Kilencedikén, hétfőn jöttünk haza. A város hintaján.
Nem tudom, véletlenül alakult így, vagy Jóskáék akarata szerint.
Leírhattam volna már előbb, de eddig nem tulajdonítottam neki semmilyen jelentőséget, hogyan érkeztünk meg június végén a tanyára.
Hintón. A város hintaján.
A hintó Börcsök ötlete volt. Megbeszélte az apjával, az apja az alpolgármesterrel, az alpolgármester kirendelte a kocsist a piacra. Mi ott gyülekeztünk. Börcsök apja

elbúcsúztatott bennünket, beszélt az alpolgármester úr is. Azután elhelyezkedtünk a hintóban. Tizenegyen, csomagostul. Börcsök ült a kocsis mellé, mi Beleznaival a lábuknál kuporogtunk, a nagyobbak hátul kapaszkodtak.

Csak Dénes maradt le, ő kerékpárral jött utánunk.

Máriafalvánál a kocsis megállította a lovakat; Börcsök bennünket, kicsiket leparancsolt a hintóról, csomagjainkkal együtt. Mi a hátralevő úton gyalogoltunk. Mégis egyformán ötven fillért szedett el tőlünk, amikor kiértünk a tanyára.

Most kényelmesen megfértünk a hintóban mind a hatan.

Mert csak hatan jöttünk be a városba, Péter, a néma a katonákkal maradt. Átköltözött hozzájuk, s velük lakik, amíg a katonák itt lesznek. Ha továbbvezénylik őket, viszik magukkal.

Sajnáltuk Pétert, de mi sem akarhattuk, hogy itt maradjon. Az erdész rábízta a teheneit, s rajta is keresi majd.

Hiába bizonygatnánk, nem ő veszejtette el a marhákat, az erdész biztosan Pétert okolná. Nem lenne nyugta szegénynek többé, amíg csak él. Így meg hátha jobb helyet talál.

Elbúcsúztunk a katonáktól, akikkel három nap alatt nagyon összelekedtünk, elköszöntünk a parancsnoktól. Tőle írást is kaptunk, orosz nyelven. A városparancsnokhoz szólt. S Bakos bácsi szerint az állt benne, hogy hatunknak - a parancsnok név szerint felsorolt bennünket - azonnal utaltasson ki élelmiszerjegyet és segélyt ruhára, iskolaszerre.

Az írást Dénes vette magához. A parancsnok kezét fogott mindenkivel, sorra megöleltük a némát, s beszálltunk a hintóba.

A kocsis mellé most Bakos bácsi ült, aki velünk jött haza. Őt egyenesen a kórházba vitte a hintó. Az utóbbi időben sokat köhögött, s most, utólag bevallotta, néhányszor vért hányt.

Én megint lábhoz kerültem. Jutott volna hely számomra a hintó belsejében, de a malackáimat az ülésre mégse rakhattam, az ülés alatt viszont a fiúk csomagjai voltak. Ezért zsákba kötöttem a két visítózt, s rajtuk tartottam a kezem.

Az lett volna az igazi, ha a piactérig vitetjük magunkat a hintóval, ahonnan júniusban elindultunk. De alighogy elértük Máriafalvát, Török hátul, az ülésen fészkelődni kezdett, s én is egyre gyakrabban kacsingattam oldalra.

Mi Törökkel kint lakunk a város szélén. Megérkeztünk. Dénesék nem is tartóztattak. Megbeszéltük, hogy másnap találkozunk az iskola előtt, s elváltunk.

A sarokig együtt jöttünk Törökkel, ott én elfordultam, Gábor meg öles léptekkel rohant tovább.

Tudtuk, hogy az otthoniaknak nem esett bántódásuk.

Bakos bácsi két nappal előbb járt bent a városban. Most egyszerre mégis összeszorította a szívemet a szo-

rongás : viszontlátok-e mindenkit?

Szerencsére anya, nagypapa, a testvéreim is egészségesek, kutya bajuk. Elsőnek kisebbik öcsém vett észre, még az utcán voltam, amikor ő kinézett a kerítésen.

Azonnal világgá kiabálta:

- Anya! Nagypapa! Andris megjött a nyaralásból!

Ezért a nyaralásért nagyon mérges lettem, de anya mindjárt megmagyarázta, ő találta ki, hogy keresztapáméknál nyaralok. Öcsém állandóan kérdezősködtek, hol vagyok, s valamit válaszolni kellett.

Azt igazán nem mondhatta meg, hogy elbújtam a németek elől.

Nagypapa megveregette a vállam, s kijelentette, hogy nagyot nőttem. Anya azt szipogta, már csak apa hiányzik, és akkor ismét együtt lesz a család.

A malacoknak mindnyájan örültek. Elmeséltem, hogyan jutottam hozzájuk. Nagypapa szerint a parancsnoktól egy másik írást is kérnem kellett volna, amivel igazolja, hogy a malackák az enyéim. Így azt hihetik, loptam. Hanem anya, mint annyiszor máskor, erre is talált megoldást. Azt mondjuk, a malacokat keresztapámtól kaptam. Mert nemcsak nyaraltam náluk, dolgoztam is.

Kimeszeltem az ólat, nehogy szegény jószágok felszedjenek valamilyen járványt. Szalma van itthon, olyan fekhelyet csináltam nekik, amilyen nekünk sem volt kint a tanyán !

De csak éjszakára zárom be őket az ólba. Nappal az udvaron turkálhatnak, keresgélhetnek. Azt szeretném, ha szelídek lennének. Kutyank nincs, a tyúkokkal majd összebarátkoznak.

Este meg kellett fürödnöm valamilyen bűdös vízben, s anya petróleummal átmosta a fejem, véletlenül se hozzak haza tetűt. Hiába mondogattam neki, hogy Dénes megkövetelte a tanyában a tisztaságot.

Szokatlan volt újra ágyban aludni, lepedőn, párnán, s paplannal takarózni. Első éjjel többször felébredtem a gondolatra, vajon nem én következem-e őrségbe. Arra is felriadtam, ha a szomszédban kutya ugatott, vagy kora reggel ajtót nyitottak. S nehezen aludtam el újra.

Most már úgy-ahogy nyugodtabb vagyok, s egy szuszra átalszom az éjszakát.

Lassan egy hete, hogy hazajöttünk, s én még mindig valahogy idegenül mozgok a házban. Az öcsém és nagypapa ezt nem veszik észre, de anya, tudom, aggódva figyel.

Tegnapelőtt megkérdezte: nincs valami bajom?

Mit mondhatnék anyának? Unatkozom? Nem igaz, itthon is akad dolog, kitölti a napom. Valljam be, hogy a fiúk hiányoznak? Dénes, Jóska, a többiek? Ezzel nem bánthatom meg, hiszen mindenben a kedvemben jár.

S anya nem értené, mennyire összeszoktunk mi öten, azután hatan, a legutolsó napokban a némával együtt heten, hogy vigyáztunk egymásra, megosztottuk nemcsak az ennivalónkat, de örömeinket, gondjainkat is, együtt féltünk, együtt bizakodtunk.

Nagyon nehéz egyik napról a másikra tudomásul venni, hogy minden megváltozott. A sorsunk jóra fordult, a reményeink valóra váltak.

És mégis. . .

Idővel talán megszokom.

Ott, Szanazugban, abban a tanyában talán egyikünk sem gondolta soha végig, milyen nagy dolog az összetartozás, a barátság. Mit ért Dénes bölcsessége, Jóska tudatossága, Sanyi ragaszkodása, Lajos csendes megbékélése sorsával, az én nagy-nagy bizonyítani akarásom, Török meghunyászkodása, a néma hálája!

Most, hogy többé nem lehetünk úgy együtt, egyenként is szegényebbek lettünk.

Kedden, amint előre megállapodtunk, találkoztunk az iskola előtt. Nehezen ismertünk egymásra. Török kivételével megnyiratkoztunk, tiszta, vasalt ruha volt rajtunk, kifényesített cipő.

Dénesen nyakkendő.

Rengeteg mindenről fecsegtünk, mégis alig emlékszem valamire. Arra odafigyeltem, hogy Radnait az egyik nagynénje fogadta be, s Lajos most az anyját várja haza. Az anyja elmenekült az apjával, de úgy tudják, Szolnokról visszafordult.

Vajon Szolnokot elfoglalták már? Senki nem tudott bizonyosat. A városban egymással ellentétes hírek keringtek.

Sorra vettük, közös ismerőseink közül ki van itthon, ki nincs. S ezzel kifogytunk a komoly beszédtemából. Az iskolába nem engedtek felmenni. Az épületet most az oroszok rendezték be katonai kórháznak. De a pedellussal találkoztunk. Ő mondta, hogy Deméndi tanár úr, Németh tanár úr és mások is itthon vannak. Deméndi tanár urat már kereste a városparancsnok. Ugy beszélnek, egyelőre a tanítás az internátus épületében kezdődik.

Elmentünk a városházára. Ott írás nélkül kaptunk kenyérjegyet, zsírjegyet, szalonnajegyet, ezért a városparancsnokot nem háborgattuk. A hivatalos írást mégse dobtuk el, Dénes rám bízta, őrizzem meg. Én eltettem. Odadom majd nagyapának. És ha valaki firtatja, honnan vannak a malacok, ezt dugjuk az orra alá.

Oroszul úgyis kevesen értenek.

Kószáltunk még a városban, megnéztük a friss katonasírokat a ligetben, s azzal búcsúztunk el, hogy a jövő hétfőn ismét találkozunk az iskola előtt. De ha valaki közben valamilyen újságot tud, azonnal megkeresi a többieket.

Török, amikor mentünk hazafelé, mindjárt mondta, hogy ő nem ér rá a jövő hétfőn. Ha kiengedik a városból, a kétegyházi út mellett van egy kis földjük, onnan behozza a krumplit. Erről nekem eszembe jutott a kukoricánk Sitkában. Azt is meg kellene nézni. De anya egyedül nem enged el egyelőre. Hiába nyugtatgatom, hogy mi eddig összevissza kószáltuk a határt, mégsem történt semmi bajunk, anya, ahelyett hogy belátná, nincs mitől féltetni, szipogni kezd.

Hiába, a háború, a front megviselte anyát. Azelőtt örökké vidámnak láttam. Most szótlan, komor, minden zajra összerezzen. S állandóan apát emlegeti.

Apáról nincs hírünk. Vitték tovább a kórházzal, vagy fogságba esett? Rosszabbra nem gondolunk, hiszen apa kórházban teljesített szolgálatot. S a kórházat a háborúban nem bombázzák, nem lövik.

Más asszonyok sem tudnak a férjükről. Ezért mi is várunk türelemmel.

Hanem a kukoricát előbb-utóbb le kell törnöm, be kell fuvaroznom. Nemcsak a malacok miatt. Amíg nem fagy, zöldet találok a kertben az utcán. Van valamennyi apró krumplink, répánk, a káposzta alsó leveleit, torzsát is megeszik. De pár hét múlva az egyiket szeretném befogni hízónak, s a tél végén levágni. S ahhoz kukorica kell.

Nekünk is szükségünk van a kukoricára. Amíg a határban bujkáltunk, azt hittük, a városban minden van, csak mi nélkülözünk. Lassan be kell látnom, mi jobban élünk ott kint, mint anyáék, a testvéreim itthon. Mert kenyeret árulnak a boltban, jegyre, kisebbik öcsém és a húgom után tejet is kapunk, de szalonna, zsír szeptember óta nincs, húshoz is csak úgy jutunk, ha valaki ismerősünk disznót, borjút öl.

Itthon is mindennapos étel a kása, a málé, a krumpli, a répa. Kevés változatosságot jelent a bab. Anya Sitkán a kukorica közé babot vetett, s még szeptemberben a nagyobbik öcsémmel leszüretelte, és behozta a városba.

A kukoricalisztet drágán mérik a piacon, drágábban, mint azelőtt a lisztet. Ha többet nem, egy zsákkal hozok a kukoricából holnap vagy a hét elején.

S megpróbálok valahonnan kocsit keresni.

Végső soron elmehetnék a városparancsnokhoz, megmutathatnám neki az írást, talán segítene. Még az is előfordulhat, adna örökre egy lovat. Másokat is ért már hasonló szerencse.

A németek, mielőtt elmentek, sok lovat elhajtottak.

Amikor ideért a front, az oroszok összeszedték a jobb lovakat, s az övéiket itt hagyták. Sovány, elcsigázott, ki-dőlt gebék, de rendbe lehet azokat hozni !

És nemcsak a gazdák kaptak tőlük lovat, olyanok is,

akiknek soha nem volt.

Sokat gondolkozom éjszakánként, nem lenne-e érdemes kérni egyet. Most behoznám vele a kukoricát, s amíg nem járok iskolába, fuvarát vállalnék. Ámahhoz szekér is kellene, s felesleges szekerük a katonáknak sincs.

Egyelőre targoncával hordom a kukoricát a malomba.

Nem a mienket, a szomszédokét. És a béremet lisztben kérem. Már négyszer voltam daráltatni, s tíz kiló kukoricalisztet kerestem!

Amíg az iskola nem kezdődik meg, ha hívnak, máshová is elmegyek dolgozni. Anya októberre még kapta a segélyt apa után, de azt mondták neki a városházán, a segély megszűnik.

És akkor miből élünk?

Annyi mindent beszélnek, így lesz, úgy lesz! Az ember nem tudja, kinek higgyen. Egy biztos : amit az oroszokról híreszteltek, nem volt igaz. Nem szedték össze a gyerekeket, s nem vitték el Szibériába. Nem gyújtották fel a templomot, be se zárták. Senkit nem bántottak, a tisztviselőket sem. A városházán a régi tisztviselők intézkednek. A boltok nyitva tartanak, már villany is van. Két napig sötétben voltunk, a visszavonuló magyar katonák a villanytelepet felrobbantották. Az erdőgazdaság részeseket keres erdőmunkára, fát vágni, mert a depókban nincs elég tüzelő. A kétegyházi és a gyulavári út mellett betemetik a lövészárkokat, közmunkával. Minden felnőtt férfi egy héten egy nap közmunkát végez, ezt az alpolgármester rendelte el így.

A drótakadályokat orosz katonák bontják, ők szedik fel az aknákat, szerelik szét a fel nem robbant lövedékeket.

A Fehér-Körös gyaloghídján már járnak, a vonathídnál a roncsokat szedik ki a folyómederből. Ha ezzel elkészülnek, új hidat építenek.

Egyelőre csak pontonhidat.

De a vonatok nem indulnak. Ujság nincs, a postás nem hoz leveleket.

Honnan veszik az emberek mégis a híreket? A katonáktól?

Sokan úgy tudják, az oroszok a Tiszáig nyomultak előre. Ott várják az utánpótlást. Ha megkapják, indulnak tovább, és még a tél előtt el akarják foglalni Berlint.

De vannak, akik abban bíznak, hogy a németek hamarosan bevetik a csodafegyvert, karácsonyra visszajönnek.

S jaj lesz annak, aki csak szóba állt az oroszokkal!

Mi azt hittük a tanyán, ha majd ideér a front, vége a háborúnak, egyszerre minden megváltozik. Nem élünk állandó bizonytalanságban, nem kell minden percben attól félni, felfedeznek, elvisznek bennünket.

De ez a másfajta bizonytalanság is rossz!

Abban reménykedem, apának sikerül megszökni. Neki

is adott valaki civil ruhát, cipőt. Hamarosan hazajön, otthagyja a jegyhivatalt, a kőművesekhez megy dolgozni. Amíg az iskola nem kezdődik el, én is vele dolgozom. Apa mellett, tudom, megint biztonságban érzem majd magam. Ahogyan a fiúk között, a tanyán.

A SZERZŐ UTOSZAVA

Ezt a történetet nem én találtam ki. Varga Andris naplójából másoltam át ide. Természetesen nem szó szerint.

Varga Andris naplója több mint húsz év után került elő. A papír megsárgult, néhol oldalakon keresztül olvashatatlanná vált, egyik-másik lapja elrongyolódott. S ha nem csal az érzésem, hozzám már a teljes napló el sem jutott. Csak egyes lapjai. Azok sem sorrendben. Sajnos, Andris a lapokra nem írt számot. Dátumot is csupán tizenhétre.

A hiányzó részeket én pótoltam.

Sokat segítettek a napló szereplői, Soltész Dénes, Török Gábor, Széles Jóska, Beleznai Sanyi, Radnai Lajos. Mind jól emlékeztek arra a nyárra, és szívesen meséltek.

Varga Andris polgári iskolásokat, elsős, harmadikos, hatodikos gimnazistákat emleget. Ezeket az elnevezéseket nem változtattam meg. Hiszen a nyolcosztályos általános iskola akkor még nem létezett. Elemi iskola volt, s az elemi iskola első négy osztálya után gimnáziumba vagy polgári iskolába iratkozhattak a tanulók. A polgári iskola a mai általános iskola felső tagozatának felel meg, a gimnázium alsó négy osztálya szintén, s az akkori gimnázium ötödik-nyolcadik osztálya a mai első-negyedik osztálynak.

Andris naplójában nem nevezte meg a történet színhelyét, a várost. De írt a Fehér-Körösről, a FeketeKörösről, Sitkáról, Szanazugról, Sarkadról, Battonyáról.

Nem nehéz kitalálni, hogy Andrisék Gyulán laktak.

A szereplők közül Török, Széles, Radnai, Beleznai ma is ott él. Egyedül Soltész Dénes költözött el Budapestre. A szereplőknevét megváltoztattam, csak Andrisét nem.

Hiszen valamennyien élnek.

Mi történt velük azóta?#

Annyi minden, hogy annak elbeszélésére egy másik regény is kevés volna.

Széles apja hazajött. Valamikor ezerkilencszáznegyvenhatban. Addig hadifogságban volt. Andris tehát tévedett, amikor azt feltételezte naplójában, hogy Széles bácsi is a szomszéd tanyában rejtőzik.

Radnai apja üzenetet küldött egy ismeretlen emberrel.

Valahol az óceánon túl él, álnéven. Hívta Lajosékat, hogy menjenek utána.

De Lajosék itthon maradtak.

A fiúk valamennyien elvégezték a gimnáziumot. Radnai-

nak évet kellett ismételni.

Péterről, a némáról egyikünk sem hallott azóta.

Andris fél év után kimaradt az iskolából, s elment dolgozni. Nem sokkal később elköltöztek a városból. Apa nélkül.

Apáról addig csupán annyit sikerült megtudniuk, hogy nem kórházban dolgozott Váradon, beszerzőként, hanem egy fegyverraktárnál teljesített szolgálatot mint őr.

Miért mondta mégis a kórházat, amikor utoljára otthon járt? Hogy a családját kímélje?

Él-e, visszajött-e végül is a háborúból? Jóskaék nem tudják. Azt sem, mi lett Andrisból, hová költöztek.

Az egyik szomszéd úgy emlékszik, Kisvárdára. A másik azt állítja, a Dunántúlra, Somogyba.

Beleznai szerint Andrisból bányász lett. Valahol Salgótarján környékén. Széles úgy tudja, repülőtiszt.

Kerestem Varga Andrist Somogyban, a Nyírségben, Nógrádban. Találkoztam több Varga Andrással. De azt, aki e naplót írta, mind a mai napig nem sikerült megismernem.

Talán, ha kerülővel is, ez a könyv elvezet hozzá.